

АКАДЕМИЯИ ИЛМҲОИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
АГЕНТИИ АМНИЯТИ ЯДРОӢ ВА РАДИАТСИОНӢ

АФКАНИШОТИ ИОНОФАР,
БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

ҚОИДАДАҲОИ ТАЪМИНОТИ
БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

ДУШАНБЕ - 2008

ҲУЧҚАТҲОИ МЕЪЁРӢ
2.6.1. АФКАНИШОТИ ИОНОФАР, БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

ҚОИДАҲОИ ТАЪМИНОТИ
БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

1. Дар таҳияи ҳуҷҷати мазкур ҚАСТБР-99 – и Федератсияи Русия ва Ҷумҳурии Беларус асос гирифта шудааст, ки онро дар ҳайъати эҷодии зерин таҳия намудаанд:

д. и. т. Иванов Е. В. (роҳбар), Баранов И. В., д. и. т. Голиков В. Я., Епихин А. И., н. и. т. Ермолина Е. П., Филиппов М. П., д. и. т. Цыб А. Ф., д. и. т. Шамов В. П. – аз тарафи Федератсияи Русия

д. и. т. Васильева И. П., д. и. т. Кенигсберг Я. Э., д. и. т. Тернов В. И. – аз тарфи Ҷумҳурии Беларус,

Дар мувофиқатгардони ва тарҷумаи матни ҚТБР ба шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон мутабоқи қонунгузори амалкунанда иштирок намуданд: Суфиев А.З., Аҳмедов М.З., Хамидов Ф.А., Баротов Б.Б.

2. Аз тарафи директори Агенсии амнияти ядрӣ ва радиатсионии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст.

3. Бо Сардӯхтури давлатии санитарии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа шудааст.

3. Бо ҷоришавии қоидаҳои мазкур Қоидаҳои санитарии асосӣ ҚСА-72/87 бекор карда мешаванд.

4. ҚТБР дар Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № ___ ба қайд гирифта шудаанд.

5. Дар Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рамзи № 402 аз 18 июни 2008 ба қайди давлатӣ гирифта шудааст.

МУНДАРИЧА

Истинодҳои меъёрӣ.....	4
1. Муқаррароти умумӣ.....	5
2. Бехатарии радиатсионии кормандон ва аҳолии ҳангоми истифодабарии манбаъҳои афканишоти техногенӣ.....	11
2.1. Синфбандии объектҳои радиатсионӣ аз рӯи хатари потенциали.....	11
2.2. Ҷойгиркунии объектҳои радиатсионӣ ва ба минтақаи ҷудо кардани ҳудуди онҳо.....	12
2.3. Банақшагирии объектҳои радиатсионӣ.....	13
2.4. Ташкил намудани кор бо манбаъҳои афканишот.....	15
2.5. Таҳвил намудан, баҳисобгирӣ, нигоҳдорӣ ва интиқоли манбаъҳои афканишот.....	17
2.6. Аз истифода баровардани объектҳои радиатсионӣ (манбаъҳои афканишот).....	19
2.7. Кор бо манбаъҳои афканишоти пӯшида ва дастгоҳҳои ҳосилкунандаи афканишоти ионофар.....	20
2.8. Кор бо манбаъҳои афканишоти кушода (моддаҳои радиоактивӣ).....	22
2.9. Системаҳои санитарии техникии таъминоти кор бо манбаъҳои кушодаи афканишот.....	24
2.10. Гузаргоҳ ва шлюзҳои санитарӣ.....	27
2.11. Муомилот бо масолаҳо ва маҳсулоте, ки ифлосшудаанд ё дорои радионуклид мебошанд.....	28
2.12. Муомилот бо партовҳои радиоактивӣ.....	29
2.13. Назорати истеҳсоли ҳангоми кор бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ.....	31
2.14. Усулҳо ва воситаҳои муҳофизати инфиродӣ ва гигиенаи шахсӣ.....	33
3. Бехатарии радиатсионии беморон ва аҳолии ҳангоми нурафканиши тиббӣ.....	34
4. Бехатарии радиатсионӣ ҳангоми таъсири манбаъҳои афканишоти табиӣ.....	36
4.1. Шуоъхӯрии кормандон.....	36
4.2. Шуоъхӯрии аҳолии.....	37
5. Бехатарии радиатсионӣ ҳангоми садамаи радиатсионӣ.....	38
6. Таъминоти тиббии бехатарии радиатсионӣ.....	41
7. Ҷораҳои ҷазо нисбати вайронкунии талаботи меъёр ва қоидаҳои оид ба бехатарии радиатсионӣ.....	43
8. Истилоҳот ва муайянкунандаҳо.....	44
Замимаи 1. Амали кардани принципҳои асосии бехатарии радиатсионӣ.....	50
Замимаи 2. Тавсияҳои оиди гузоштани квота ба шуоъхӯрии аҳолии аз манбаъҳои афканишоти ионофари техногении алоҳида.....	52
Замимаи 3. Намуди Иҷозатнома.....	53
Замимаи 4. Фармоиш –дархост барои интиқоли МАИ.....	54
Замимаи 5. Талабот барои додани моддаҳои радиоактивӣ.....	55
Замимаи 6. Дафтари даромаду хароҷоти баҳисобгирии манбаъҳои афканишоти радионуклидӣ.....	56
Замимаи 7. Санад дар бораи сарф кардан ва аз қайд баровардаи манбаъҳои афканишоти радионуклидии ташкилот.....	57
Замимаи 8. ИҶОЗАТНОМА.....	58
Замимаи 9. Фаъолнокии ҳосилҷои радионуклидҳои дарозумри асосӣ барои истифодабарии беаҳдуди металлҳо.....	59
Замимаи 10. Зарбкунандаҳо ва пешвандҳо барои гардонидани қаратҳои даҳӣ ва ҳиссаҳои ва номгуӣ онҳо.....	60
Замимаи 11. Мутаносибии байни воҳидҳои СИ ва воҳидҳои ғайрисиستمавии фаъолнокӣ ва тавсифоти майдони афканишот.....	61

Истинодҳои меъёрӣ

Меъёрҳо ва Қоидаҳои мазкур мутобиқи моддаи 5 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ» ва моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи истифодаи энергияи атомӣ» ва банди 6 Низомнома «Дар бораи танзими давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 482 аз 3 декабри соли 2004 тасдиқ карда шудааст, таҳия гардидаанд.

Ғайр аз ин зимни таҳияи Меъёрҳо ва Қоидаҳои мазкур, Меъёрҳои асосии бехатарии байналмиллалӣ дар бораи муҳофизат аз афканишоти ионофар ва бехатарии манбаъҳои афканишот, ки якҷоя бо: Ташкилоти хӯрокворӣ ва хоҷагии қишлоқи Миллалӣ Муттаҳид; Агентии байналмиллалӣ оид ба энергияи атом; Агентии оид ба энергияи ядроии Ташкилоти ҳамкории иқтисодӣ ва рушд; Ташкилоти Панамериканоии тандурустӣ ва Ташкилоти умумичаҳонии тандурустӣ (силсилаи бехатарӣ №115), соли 1996 нашр гардидааст, инчунин Қоидаҳои асосии санитарии таъминоти бехатарии радиационии Федератсияи Россия, Ҷумҳуриҳои Беларус ва Қазоқистон истифода карда шудаанд.

Қоидаҳои таъминоти бехатарии радиатсионӣ

1. Муқаррароти умумӣ

1.1. Қоидаҳои таъмини бехатарии радиатсионӣ (минбаъд - Қоидаҳо) мутобиқи моддаи 5 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ», моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи истифодаи энергияи атомӣ» таҳия гардидааст, талаботро оид ба муҳофизати одамон аз таъсири зарароварӣ радиатсия дар ҳама ҳолатҳои шуоъхурӣ аз ҳама манбаъҳои афканишоти ионофар, ки онҳо зери амали Меъёрҳои бехатарии радиатсионӣ (МБР-06) қарор доранд, муқаррар менамояд (минбаъд.-манбаъҳои афканишот).

1.2. Қоидаҳо барои иҷроиш дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳамаи шахсони ҳуқуқӣ новобаста аз тобеият ва шакли моликияти онҳо, ки дар натиҷаи фаолияти онҳо шуоъхурии одамон имконпазир аст, инчунин барои маъмурияти минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ, шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бетабааи дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ дошта, ҳатмӣ мебошад.

1.3. Қоидаҳо ба ҳамаи ташкилотҳои ба лоиҳакашӣ, истихроҷ, истехсол, нигоҳдорӣ, истифодабарӣ, интиқол, коркард ва гуронидани моддаҳои радиоактивӣ ва дигар манбаъҳои афканишот машғулбуда, ташкилотҳое, ки таъмиру танзими асбобҳо, таҷҳизотҳоро амалӣ мекунанд ва дастгоҳҳои, ки амалиёти онҳо ба истифодабарии манбаъҳои афканишот ва дастгоҳҳои ҳосилкунандаи афканишоти ионофар, инчунин ташкилотҳое, ки сатҳи шуоъхурии одамон аз манбаъҳои афканишоти табиӣ аз фаъолияти онҳо вобаста аст ва ташкилотҳое, ки дар минтақаҳои бо моддаҳои радиоактивӣ ифлосшуда корҳоро анҷом медиҳанд, даҳлат мекунад.

1.4. Қоидаҳо зимни лоиҳакашӣ сохтмон, истифодабарӣ, таъмир, дигаркунии намуди фаъолият ва аз истифода баровардани объектҳои радиатсионӣ ҳатмӣ мебошанд.

1.5. Қоидаҳои мазкурро мақомотҳои иҷроияи ҳокимият, ки барои гузаронидани назорати давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ (минбаъд мақомоти назоратӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ) ваколатдор қарда шудаанд, мақомотҳои махсусе, ки назорати бехатариро амалӣ менамоянд, бояд дар корҳои худ дастурамал намоянд.

1.6. Санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ, ки аз тарафи мақомотҳои иҷроияи ҳокимияти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомотҳои иҷроияи ҳокимияти маҳаллӣ, мақомотҳои худидоракунии маҳаллӣ, қарори шахсони ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои мазкур, стандартҳои давлатӣ, меъёр ва қоидаҳои сохтмонӣ, қоидаҳои ҳифзи меҳнат, қоидаҳои байторӣ қабул мешаванд, набояд ба қоидаҳои мазкур муҳолифат кунанд

1.7. Манбаъҳои афканишот бояд дар зер баҳисобгирӣ ва назорати ҳатмӣ қарор дошта бошанд. Аз баҳисобгирӣ ва назорати радиатсионӣ бапуррагӣ озод карда мешаванд:

- дастгоҳҳои электрофизикие, ки афканишоти ионофарро бо энергияи максималии на зиёдтар аз 5 кэВ ҳосил менамоянд;

- дастгоҳҳои дигари электрофизикие, ки афканишоти ионофарро дар шароитҳои муқаррарии истифодабарии онҳо тавоноии дозаи муодил дар нуқтаҳои дастраси дилҳо дар масофаи 0,1 м аз сатҳи дастгоҳ аз 1,0 мкЗв/соат зиёдтар намешавад, ҳосил менамоянд;

- маҳсулот ва молҳои радионуклиддор, ки дорои ҳулосаи санитарии эпидемиологии мақомоти назорати давлатии санитарии эпидемиологӣ, дар он ҳусус ки дозаҳои шуоъхурӣ, ки аз ҳисоби онҳо ба вучуд меояд, аз қимати дар банди 1.4. МБР-06 омада зиёдтар намешаванд, мебошанд.

1.8. Ба ташкилотҳо, соҳибкорони инфиродие, ки фаъолиятшонро дар соҳаи муомилот бо манбаъҳои афканишот амалӣ менамоянд, бояд иҷозати махсус (иҷозатнома) оид ба ҳуқуқи гузаронидани чунин корҳо, ки аз тарафи мақоми танзимгар дода шудааст, дошта бошанд.

Иҷозатнома барои кор бо манбаъҳои афканишот зарур нест, дар ҳолатҳои агар:

- маҳсулот ва молҳои дар банди 1.7. қоидаҳо зикргардида истифода бурда шаванд;

- дар ҷои корӣ: фаъолнокии ҳоси радионуклидҳо камтар аз фаъолнокии ҳоси минималии муҳим (ФХММ) ё фаъолнокии радионуклид дар манбаи афканишоти кушода фаъолнокии минималии муҳим (ФММ), ки дар замимаи 3-4 МБР-06 оварда шудааст, ё маҷмӯи нисбати фаъолнокии радионуклидҳо ба қиматҳои ҷадвалии онҳо аз 1 камтар, вале дар ташкилот: дар манбаъҳои афканишоти кушода фаъолнокии умумии радионуклидҳо аз қимати 10 каратаи (ФММ) зиёдтар набошад ё маҷмӯи нисбати фаъолнокии радионуклидҳои гуногун ба қимати ҷадвалии онҳо, ки дар замимаи 3-4 МБР-06 оварда шудааст, бошад;

- тавоноии дозаи муодил дар нуқтаи дилҳо дар масофаи 0,1 м аз сатҳи манбаъҳои афканишоти радионуклидии пӯшида, ки аз фон на зиёдтар аз 1 мкЗв/соат мебошад.

Дар ин маврид бояд герметизатсияи боэтимод, ки дар дохили дастгоҳи моддаҳои радиоактивӣ ҷойгиршудааст таъмин карда шуда.

1.9. Принципиҳои асосии таъминоти бехатарии радиатсионӣ

Бехатарии радиатсионии кормандон, аҳоли ва муҳити зист таъминкарда ҳисобида мешавад, агар принципиҳои асосии бехатарии радиатсионӣ (асосноккунӣ, муносибгардонӣ, меъёргузорӣ) ва талаботи муҳофизати радиатсионӣ, ки қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ», Меъёрҳои бехатарии радиатсионӣ (МБР-06) ва қоидаҳои санитарии амалкунанда муқаррар намудаанд, риоя карда шаванд. Назорати иҷрои принципиҳои асосӣ бояд бо роҳи санҷиши талаботи зерин ҷорӣ карда шавад:

1.9.1. *Принсипи асосноккунӣ* бояд дар давраи қабул кардани қарор аз тарафи мақомоти ваколатдор зимни лоиҳакашии манбаъҳои афканишоти нав ва объектҳои радиатсионӣ, додани иҷозатнома ва тасдиқ намудани ҳуҷҷатҳои меъёрӣ-техникӣ барои истифодаи манбаъҳои афканишот, инчунин дигаргун гаштани шароити истифодабарии онҳо татбиқ карда мешавад (Замимаи 1).

Дар шароити садамаи радиатсионӣ Принципи асосноккунӣ на ба манбаъҳои афканишот ва шароитҳои шуоъхурӣ, балки ба ҷорабиниҳои муҳофизати даҳолат мекунад. Дар ин маврид ба сифати бузургии нафъ мебошад дозаи баргарафкардари аз чунин ҷорабиниҳо ҳисоб намуд. Лекин ҷорабиниҳои ба барқарорсозии назорати манбаъҳои афканишот равонашуда бояд ҳатман гузаронида шаванд.

1.9.2. *Принсипи муносибгардонӣ* нигоҳ доштани ҳам дозаҳои инфиродӣ (камтар аз ҳадди муқаррарнамудаи МБР-06) ва коллективии шуоъхуриро дар сатҳи паст ва комилан имконпазир, бо назардошти омилҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ пешбинӣ менамояд (Замимаи 1).

Дар шароити садамаи радиатсионӣ, ки ба ҷои ҳадди дозаҳо, сатҳи муҳолилаи зиёдтар амал мекунад, Принципи муносибгардонӣ бояд нисбати чораҳои муҳофизатӣ бо назардошти дозаи бартарафшавандаи шуоъхурӣ ва зарари бо муҳолила алоқаманд, татбиқ карда шаванд.

1.9.3. *Принципи меъёргузорӣ* зиёд нагардидани ҳадди дозаҳои инфиродӣ, муқаррар намудани қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ» ва МБР-06 ва ва дигар меъёрҳои бехатарии радиатсиониро талаб менамояд бояд аз тарафи ҳамаи ташкилот ва шахсоне, ки аз онҳо сатҳи шуоъхурии одамонвобаста аст, риоя карда шавад.

1.9.4. Барои назорати дозаҳои босамар ва муодили шуоъхурӣ, ки МБР-06 ба тартиб даровардааст, системаи иловагии ҳосилаи меъёрҳо аз ҳадди дозаҳо дар шакли қиматҳои ҷоиз: тавоноии доза, воридшавии солони радионуклидҳо ба организм ва дигар нишондиҳандаҳо.

Азбаски ҳосилаҳои меъёрҳо зимни шуоъхурии техногении барои таъсири якомила ҳисоб карда шудаанд ва ҳар кадоми он тамоми ҳадди дозаҳо фаро мегирад, пас истифодабарии онҳо бояд ба шароити зиёд нашудани воҳиди ҷамъи муносибати ҳамаи бузургиҳои назоратшаванда ба қиматҳои ҷоизи онҳо асоснок карда шавад.

1.9.5. Барои огоҳ намудани истифодаи ҳадди дозаи барои аҳоли муқарраргардида танҳо ба як манбаи афканишоти техногенӣ ё ба шумораи маҳдуди онҳо бояд имтиёз ба манбаъҳои асосии афканишоти техногенӣ мувофиқ карда шавад.

Асосноккунии қиматҳои имтиёзҳо бояд дар лоиҳаҳои объектҳои радиатсионӣ мавҷуд бошанд. Пешниҳодоти оид ба муқаррар намудани имтиёзҳо дар замимаи 2 оварда шудаанд.

1.10. Баҳодихии ҳолати бехатарии радиатсионӣ.

1.10.1. Баҳодихии системаи амалкунандаи таъминкунандаи бехатарии радиатсионӣ дар ташкилот ва дар ҳар як минтақа бояд ба нишондиҳандаҳои асосии зерин, ки дар қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ» пешбинӣ карда шудааст, асоснок карда шавад.

- тафсилоти ифлосшавии радиоактивии муҳити атроф;
- таҳлили таъмини чораҳо оид ба бехатарии радиатсионӣ ва иҷроиши меъёрҳо, қоидаҳои гигиенӣ дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ;
- эҳтимолияти садамаҳои радиатсионӣ ва микёси онҳо;
- дараҷаи тайёрӣ ба бартарафсозии самараноки садамаҳои радиатсионӣ ва оқибатҳои онҳо;
- таҳлили дозаҳои шуоъхурӣ, ки гурӯҳҳои алоҳидаи аҳоли аз ҳамаи манбаъҳои афканишоти ионофар қабул кардаанд;
- шумораи шахсоне, ки ба шуоъхурии аз ҳадди муқаррарнамудаи шуоъхурии дозаҳо зиёдтар гирифта шудааст.

1.10.2. Ҳамаи нишондиҳандаҳои зикргардидаро дар шиносномаи радиатсионӣ-гигиенӣ ташкилот ва ҳудуди маъмурӣ, ки сатҳи таъминоти бехатарии радиатсионӣ кормандони ташкилоти мазкур ё ҳудуди маъмуриро тавсиф медиҳад ва мутобики тартиби муқаррар намудани Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия ва тасдиқ гардидаанд, пешниҳод намудан зарур аст.

1.10.3. Таҳлили маълумотҳои, ки дар шиносномаи радиатсионӣ-гигиенӣ ташкилот ва ҳудуди маъмурӣ оварда шудаанд, бояд бо роҳи муқоисакунӣ бо талаботҳои МБР-06 ва қоидаҳои мазкур ва маълумотҳои солҳои пешина ва бо нишондиҳандаҳои шабеҳи ташкилот ва ҳудуди маъмурии дигар, гузаронида шавад.

1.10.4. Барои баҳодихии ҳолати бехатарии радиатсионӣ нишондиҳандаи хатари радиатсионӣ истифода бурда мешавад. Дар дараҷаи баландтарин ин хатар бо маҷмӯи ҷамъшавии дозаи босамар аз ҳамаи манбаъҳои афканишот тавсиф дода мешавад. Аҳамияти ҳар як манбаи афканишот бояд ба саҳми он дар маҷмӯи дозаи босамар, баҳо дода шавад.

1.11. Роҳҳои таъмин намудани бехатарии радиатсионӣ

1.11.1. Бехатарии радиатсионӣ дар объект ва гирду атрофии он аз ин ҳисоб таъмин карда мешавад:

- сифати лоихаи объекти радиатсионӣ;
- интихоби асоснокшудаи ноҳия ва майдонча барои ҷойгиркунии объекти радиатсионӣ;
- химояи ҷисмии манбаъҳои афканишот;
- ба минтақа ҷудо намудани ҳудуди атрофи объектҳои нисбатан хатарнок ва дохили онҳо;
- шароити истифодабарии системаҳои технологӣ;
- баҳодиҳии санитарияу эпидемиологӣ ва иҷозатномадиҳии фаъолият бо манбаъҳои афканишот;
- баҳодиҳии санитарияу эпидемиологӣ маҳсулот ва технология;
- мавҷудияти системаи назорати радиационӣ;
- банақшагири ва гузаронидани чорабиниҳо оид ба таъмин намудани бехатарии радиатсионии кормандон ва аҳоли ҳангоми кори мӯътадили объект, дигаргунсозӣ ва аз истифода баровардани он;

- баланд бардоштани саводнокии радиатсионияу гигиении кормандон ва аҳоли.

1.11.2. Бехатарии радиатсионӣ кормандон таъмин карда мешавад:

- бо маҳдудкунии рухсатдиҳӣ ба кор бо манбаъҳои афканишот аз рӯи синну сол, ҷинс, ҳолати саломатӣ, сатҳи шуоъхурии пешина ва дигар нишондиҳандаҳо;
- бо дониш ва риояи қоидаҳои кор бо манбаъҳои афканишот;
- бо пуррагии мамониятҳои муҳофизатӣ, экранҳо ва масофа аз манбаъҳои афканишот, инчунин маҳдудкунии вақти корӣ бо манбаъҳои афканишот;
- муҳайё намудани шароити меҳнат, ки баталаботи МБР-06 ва қоидаҳои мазкур ҷавобгӯӣ мебошанд;
- истифодаи воситаҳои муҳофизатии инфиродӣ;
- риоя намудани сатҳҳои назоратии муқарраркардашуда;
- ташкил намудани назорати радиатсионӣ;
- ташкил намудани системаи ахборотӣ оид ба вазъи радиатсионӣ;
- гузаронидани чорабиниҳои самаранок оид ба муҳофизати кормандон зимни лоихакашии шуоъхӯрии аз ҳад зиёд дар ҳолати хавф ва ба вучуд омадани садама.

1.11.3. Бехатарии радиатсионӣ аҳоли таъмин карда:

- ташкил намудани шароити фаъолияти ҳаётии одамон, ки ба талаботҳои МБР-06 ва қоидаҳои мазкур ҷавобгӯӣ мебошанд;
- муқаррар намудани имтиёзҳо ба шуоъхурӣ аз манбаъҳои гуногуни афканишот;
- ташкил намудани назорати радиатсионӣ;
- банақшагирии самаранок ва гузаронидани чорабиниҳо оид ба муҳофизати радиатсионӣ дар шароити мӯътадил ва ҳолати ба вучуд омадани садама;
- ташкил намудани системаи ахборотӣ оид ба вазъи радиатсионӣ.

1.11.4. Ҳангоми таҳияи чорабиниҳо оид ба паст кардани дозаҳои шуоъжӯрии кормандон ва аҳоли бояд муқаррароти зерин ба асос гирифта шавад:

- дозаҳои инфиродӣ дар навбати аввал дар ҷое, ки аз сатҳи ҷои шуоъхурӣ зиёдтар аст, паст карда шавад;
- ҷораҳо оид ба муҳофизати коллективии одамон дар навбати аввал нисбати он манбаъҳои афканишот, ки дар он ҷо, имконияти хеле кам кардани дозаи шуоъхурии коллективӣ бо сарфи маблағи кам ба даст меояд гузаронида шаванд;
- паст кардани дозаҳо аз ҳар як манбаи афканишот бояд пеш аз ҳама аз ҳисоби кам намудани шуоъхӯрии гурӯҳҳои нозук барои ин манбаи афканишот ба даст ояд.

1.11.5. Истифодабарии моддаҳои радиоактивӣ дар соҳаҳои гуногуни хоҷагӣ бо роҳи дохил кардани онҳо дар маҳсулоти истеҳсолшуда (новобаста аз ҳолати физики маҳсулот) ҳангоми мавҷуд будани иҷозатнома, ки аз тарафи мақоми танзимгари давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ (минбаъд – мақоми танзимгар) дода шудааст, роҳ дода мешавад.

1.12. Талаботи умумӣ нисбати назорати бехатарии радиатсионӣ

1.12.1. Назорати радиатсионӣ ҳама намудҳои асосии таъсири афканишоти ионофарро ба одам, ки дар банди 1.3 МБР-06 номбар карда шудааст, дарбар мегирад.

1.12.2. Мақсади назорати радиатсионӣ аз ба даст овардани маълумот дар бораи дозаҳои инфиродӣ ва коллективии шуоъхӯрии кормандон, беморон ва аҳоли дар ҳама шароитҳои фаъолияти ҳаётии одамон, инчунин маълумот дар бораи ҳамаи бузургҳои ба тартиб даровардашуда, ки ҳолати радиатсиониро муайян менамоянд, иборат мебошад:

1.12.3. Объектҳои назорати радиатсионӣ инҳоянд:

- кормандони синфи А ва Б ҳангоми ба онҳо таъсир расонидани афканишоти оинофар дар шароитҳои истеҳсолӣ;
- беморон зимни иҷрои муолиҷаҳои рентгенрадиологии тиббӣ;
- аҳоли ҳангоми ба он таъсир намудани манбаъҳои афканишоти табиӣ ва техногенӣ;
- муҳити зисти одам.

1.12.4. Назорати бехатарии радиатсионӣ дар ташкилоте, ки муомилот бо манбаъҳои афканишот дар давраи лоиҳакашӣ таҳия карда мешавад. Дар қисми «Назорати радиатсионӣ» намудҳо ва ҳаҷми назорати, номгӯи зарурии асбобҳои радиоиметрӣ ва дозиметрӣ, таҷҳизоти ёридиҳанда, ҷойгиршавии асбобҳои статсионарӣ, нуқтаҳои доимӣ ва даврии назорат ҳайати биноҳои зарурӣ, инчунин штати кормандоне, ки назорати радиатсиониро амалӣ менамоянд, муайян карда мешавад. Ба лоиҳа доштани иҷозатномаи мақоми танзимгар зарур аст.

Назорати бехатарии радиатсионие, ки бо лоиҳа муайян карда шудааст, вобаста аз вазъи радиатсионӣ дар ташкилоти мазкур ва ҳудуди атрофии он аниқ ва бо мақоми танзимгар мувофиқа карда мешавад.

1.12.5. Дар ташкилот вобаста аз ҳаҷм ва хусусияти кор назорати истеҳсолии бехатарии радиатсионӣ аз тарафи ҳадамоти махсус ё шахси ҷавобгар ба бехатарии радиатсионӣ, ки тайёрии махсусро гузаштааст, амалӣ карда мешавад.

1.12.6. Назорати истеҳсолии бехатарии радиатсионӣ дар ташкилоте, ки дар он ҷо шуоъхӯрии кормандон аз манбаъҳои табиӣ афканишот зиёдтар аз 1 мЗв дар як сол сурат мегирад, низ аз тарафи ҳадамоти махсус ё шахси масъул оид ба бехатарии радиатсионӣ амалӣ карда мешавад.

1.12.7. Тартиби гузаронидани назорати истеҳсолии бехатарии радиатсионӣ аз тарафи ҳадамоти махсус (ё шахси ҷавобгар ба бехатарии радиатсионӣ), ки вазифаи онро бодарназардошти хусусият ва шароитҳои иҷроиши қори он муайян мекунад, бо Агентӣ мувофиқа карда мешавад.

1.12.8. Назорати радиатсионии ташкилот ва ҳудудҳо гузаронидани назорат ва баҳисобгирии дозаҳои шуоъхӯрии инфиродии кормандон ва аҳолиро ба инобат мегирад. Қайди дозаҳои шуоъхӯрии инфиродии кормандон ва аҳоли бояд мутобиқи системаи ягонаи давлатии назорат ва баҳисобгирии дозаҳои шуоъхӯрӣ гузаронида шавад.

1.12.9. Воситаҳои ченкунӣ бояд аз рӯи таъиноташон истифода шаванд ва вақт-вақт аз санҷиш, дараҷаи дурустӣ ва муқоисакунӣ бо тартиби муқарраркардашуда гузарад.

1.12.9. Таҳлили натиҷаҳои назорати истеҳсолии бехатарии радиатсионӣ дар ҳар як ташкилот амалӣ карда мешаванд ва баҳои натиҷаҳо ҳар сол ба шиносномаи радиатсионӣ-гигиени ташкилот ва ҳудуди маъмурӣ дароварда мешаванд.

1.12.10. Маълумотҳои назорати истеҳсолии бехатарии радиатсионӣ барои баҳо додан ба вазъи радиатсионӣ, муқарааркунии сатҳҳои назоратӣ, таҳияи чорабиниҳо оид ба паст намудани дозаҳои шуоъхӯрӣ ва баҳодихии самаранокии онҳо, ҷорӣ намудани шиносномаи радиатсионӣ-гигиени ташкилот ва ҳудудҳои маъмурӣ истифода мешаванд.

1.12.11. Барои шахсоне, ки дар онҳо дозаи ҷамъшудаи яке аз намудҳои асосии шуоъхӯрӣ (дар б. 1.3 МБР-06) аз 0,5 Зв зиёдтар аст, бояд то ҳадди имкон аз дигар манбаъҳои афканишот барқарор карда шавад.

1.13. Талабот ба маъмурият, кормандон ва шахрвандон оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ

1.13.1. Вазорату идораҳоро зарур аст:

- идоракунии мутамаркази ташкилоти зеридоравиашонро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ амалӣ намоянд;

- ҳолати бехатарии радиатсиониро дар ташкилот таҳлилҳо гузаронида, мубодилаи таҷриба ва ахбороти қонунгузорӣ ва меъёриро ба онҳо расонанд.

1.13.2. Маъмурияти ҳокимиятро зарур аст:

- дар таҳия намудани санадҳои меъёрию ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ бо назардошти талаботи қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ», МБР-06 ва қоидаҳои мазкур иштирок намоянд;

- ҳамасола гузаронидани корҳо оид ба баҳодиҳии ҳолати бехатарии радиатсиониро дар ҳудудҳои зеридоравиашон таъмин намоянд ва дар бораи он ба аҳоли иттилоъ диҳанд;

- чорабиниҳоро барои муносибгардонии системаи таъмини бехатарии радиатсионии аҳоли ба нақша гиранд ва онҳоро амалӣ гардонанд;

- ташкил намудан, нигоҳ доштан ва ташаккул додани системаи зуд ва босамар амалкунанда дар ҳолати ба вучуд омадани садамаи радиатсионӣ дар ҳудудҳои зеридоравӣ ва ҳамсоя;

- иҷрои ҳуқуқҳои шаҳрвандонро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ таъмин намояд.

1.13.3. Ташкилоти иттифодабаранда ба бехатарии радиасионӣ масъулиятдор аст ва таъмин менамояд:

- риоя намудани талаботи қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ», ва дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ инчунин қоидаҳои мазкурро;

- гирифтани иҷозатнома барои гузаронидани корҳо бо манбаъҳои афканишот ва хуллосаи санитарӣ эпидемиологӣ ба маҳсулоти истеҳсолшавандаи дорои манбаъҳои афканишот;

- таҳия намудани сатҳҳои назоратии таъсири омилҳои радиатсионӣ дар ташкилот ва минтақаи мушоҳида бо мақсади мустаҳкам намудани сатҳи ноилшудаи бехатарии радиатсионӣ, инчунин дастурамал оид ба бехатарии радиатсионӣ;

- номгӯи шахсони ба кормандони синфи А ва Б мансуббуда;

- фароҳам овардани шароити корӣ бо манбаъҳои афканишоти ба қоидаҳои мазкур, қоидаҳои ҳифзи меҳнат, техникаи бехатарӣ, дигар қоида ва меъёрҳои санитарӣ, ки амали онҳо ба ташкилоти мазкур дахл дорад мутобиқат менамоянд;

- банақшагирӣ ва амалигардонидани чораҳо нисбат ба таъмин ва ташаккули бехатарии радиатсионӣ дар ташкилот;

- назорати доимии ҳолати радиатсионӣ дар ҷойҳои корӣ, дар биноҳои ҳудуди ташкилот, дар минтақаи санитарӣ муҳофизатӣ ва минтақаи мушоҳида, инчунин аз болои партофтани моддаҳои радиоактивӣ;

- назорат ва баҳисоб гирифтани дозаи инфиродии шуоъхӯрии кормандон;

- доимо ба маълумоти кормандон расонидани сатҳи афканишот дар ҷойҳои корӣ ва нисбати бузургии дозаи инфиродии шуоъхӯрии гирифтаи онҳо;

- тайёрӣ ва аттестация оид ба масъалаҳои таъмини бехатарии радиатсионии роҳбарон ва иҷрокунандагони корҳо, мутахассисони ҳадамоти бехатарии радиатсионӣ, шахсони дигаре, ки доимӣ ё муваққатӣ бо манбаъҳои афканишот корхоро анҷом медиҳанд;

- гузаронидани дастурдиҳӣ ва санҷиши дониши кормандон дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ;

- гузаронидани муоинаҳои тибии пешакӣ (ҳангоми ба кор қабулшавӣ) ва даврии кормандон;

- ҳар сол дар мӯҳлати муқараргардида пешниҳод намудани шиносномаи пурқардашудаи радиатсионӣ гигиени ташкилот;

- саривақт додани иттилоъ оиди ба вучуд омадани ҳолатҳои садамавӣ ва садама ба мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, ки вазифаи идоракунии давлатӣ ва назорати давлатиро дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ ба ўҳда гирифтаанд;

- иҷро намудани қарор ва пешниҳодоти шахсони ваколатдори мақомоти иҷроияи ҳукумат, ки идоракунии давлатӣ, назорати давлатиро дар соҳаи таъминоти бехатарии радиатсионӣ амалӣ мегардонанд.

1.13.4. Ба кормандоне, ки бо манбаъҳои афканишот кор мекунанд (гурӯҳи А) зарур аст:

- донишдон ва иҷро намудани талабот оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ, ки қоидаҳои мазкур, дастурамал оид ба бехатарии радиатсионӣ ва дастурамалҳои вазифавӣ муқаррар кардаанд;

- дар ҳолатҳои пешгӯишуда истифода бурдани воситаҳои муҳофизатии инфиродӣ;

- иҷро намудани талаботҳои муқарраршуда оид ба огоҳ намудани садамаи радиатсионӣ ва қоидаҳои рафтор дар ҳолати руҳ додани он;

- саривақт ҳаргоҳ аз муоинаи тиббӣ гузаштан ва иҷро намудани пешниҳодоти тиббӣ;

- дар бораи ҳамаи вайронҳои дарёфтшудаи таҷҳизот, асбобу дастгоҳҳои, ки манбаи афканишот мебошанд, дарҳол ба маълумоти роҳбарият (сех, қитъа, озмоишгоҳ ва ғ.) ва ҳадамоти бехатарии радиатсионӣ расонидан;

- иҷро намудани фармоиши ҳадамоти бехатарии радиатсионӣ, ба таъмини бехатарии радиатсионӣ ҳангоми иҷрои корҳо дахл дорад;

- бо тамои шудани басти корӣ тарк намудани ҷои корӣ, агар иштироки навбатиро дар он ҷо зарурияти истехсоли талаб накунад.

1.13.5. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсонӣ бетабаае, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунанд, вазифадоранд талаботҳои қонунгузорӣ оид ба таъмини бехатарии радиатсиониро риоя намоянд ва талаботҳои мақомоти ҳокимияти иҷроия, субъектҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомотҳои худидораи маҳаллӣ оид ба таъмини бехатарии радиатсиониро мутобиқи моддаи 31 қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ» иҷро намоянд.

2. Бехатарии радиатсионии кормандон ва аҳолии ҳангоми истифодабарии манбаъҳои афканишоти техногенӣ

2.1. Синфбандии объектҳои радиатсионӣ аз рӯи хатари потенциали

2.1.1. Хатари потенциалии объекти радиатсионӣ аз рӯи имконияти таъсири радиатсионии он ба аҳолии ҳангоми садамаи радиатсионӣ муайян карда мешавад.

Объектҳои Потенциалии радиатсионӣ нисбатан зиёдтар хатарнок мебошанд, агар дар натиҷаи фаъолияти онҳо ҳангоми садамаи радиатсионӣ шуоъхӯрии на танҳо ба кормандони объект, балки ба аҳолии низ имконпазир бошад. Объектҳои радиатсионӣ нисбатан камтар хатарнок мебошанд, агар дар он ҷо шуоъхӯрии шахсони ба кормандон тааллуқнадошта имконнопазир бошад.

Аз рӯи хатари потенциалии радиатсионӣ чор синфи объектҳо муқаррар карда шудааст.

2.1.2. Ба синфи I объектҳои радиатсионие, ки ҳангоми дар онҳо садама таъсири радиатсионии онҳо ба аҳолии имконпазир аст ва метавонанд чораҳои муҳофизатӣ оид ба бартараф намудани он андешида шаванд, дохил мешаванд.

2.1.3. Ба объектҳои синфи I I-юм таъсири радиатсионӣ ҳангоми садама дар ҳудуди минтақаи муҳофизати санитарӣ маҳдуд мешавад.

2.1.4. Ба синфи III-юм объектҳои дохил мешаванд, ки таъсири радиатсионӣ ҳангоми садамаи онҳо дар ҳудуди объект маҳдуд мешавад.

2.1.5. Ба синфи IV объектҳои дохил мешаванд, ки таъсири радиатсионӣ аз онҳо ҳангоми садама дар ҳуҷраҳои кор бо манбаъҳои афканишот гузаронида мешавад, маҳдуд мешавад.

2.1.6. Синфи объектҳои радиатсионӣ бояд, дар марҳилаи банақшагирии онҳо ба мувофиқа бо мақомоти назорати давлатӣ дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ муқаррар карда шавад. Барои объектҳои амалкунанда гурӯҳҳо аз тарафи маъмурият ба мувофиқа бо Агентӣ ва мақомоти назорати давлатии санитарӣ эпидемиологӣ муқаррар карда шавад.

2.2. Чойгиркунии объектҳои радиатсионӣ ва ба минтақа ҷудо кардани ҳудуди онҳо.

2.2.1. Зимни интихоби ҷои сохтмони объекти радиатсионӣ бояд, синфи объект, хатари потенциалии радиатсионӣ, химиявӣ ва оташафрӯзии он барои аҳоли ва муҳити атроф, ба назар гирифта шавад.

Майдонча барои объектҳои аз нав сохташаванда бояд ба талаботи меъёрҳои сохтмони лойҳакашӣ ва қоидаҳои мазкур ҷавобгӯӣ бошад.

2.2.2. Зимни интихоби ҷои чойгиркунии объектҳои радиатсионии синфи I ва II бояд омилҳои метеорологӣ, гидрологӣ, геологӣ ва сейсмологӣ ҳангоми истифодабарии муқаррарӣ ва ҳангоми садамаҳои имконпазир баҳо дода шаванд.

2.2.3. Зимни интихоби ҷои сохтмони объекти радиатсионии объектҳои синфи I ва II мебояд афзалият дода шавад ба майдончаҳои:

-ҳудудҳои дар ҷойҳои ғарқнашавандаи камаҳоли чойгиршуда;

-тартиботи устувори шамол дошта;

-имконияти паҳншавии моддаҳои радиоактивиро берун аз ҳудуди майдончаи саноатии объект ба тӯфайли шароитҳои топографӣ ва гидрогеологияш, маҳдудкунанда.

2.2.4. Объектҳои радиатсионии синфи I ва II бояд, бо назардошти самти вазидани шамолҳо бо афзалияти аз тарафи шамолнорас нисбат ба хонаҳои истиқоматӣ, муассисаҳои табобатӣ ва профилактикӣ ва бачагона, инчунин ба ҷойҳои истироҳат ва иншооти спортӣ, чойгир карда шаванд.

2.2.5. Нақшаи генералии объекти радиатсионӣ бояд, бо назардошти рушди истехсолот, пешгӯии ҳолати радиатсионӣ дар объект ва атрофии он ва имконияти руҳ додани садамаи радиатсионӣ, таҳия карда шавад.

2.2.6. Чойгир кардани объекти радиатсионӣ бояд бо мақоми танзимгар ва мақомоти назорати давлатии санитарӣ эпидемиологӣ бо назардошти перспективаи ҳам рушди ҳуди объект ва ҳам ноҳияи чойгиршавии он, мувофиқат карда шавад.

2.2.7. Ба чойгиркунии ташкилот ва ё зерсохтори он, ки корхоро бо манбаъҳои афқанишот анҷом медиҳад, дар биноҳои истиқоматӣ ё ташкилотҳои бачагона, ғайр аз дастгоҳҳои рентгении дар амалияи стоматологӣ истифодашаванда, ки қарор оид ба чойгиркунии онҳо дар биноҳои истиқоматӣ дар мавриди мавҷуд будани иҷозатномаи мақоми танзимгар қабул карда мешавад, роҳ дода намешавад.

2.2.8. Дар атрофи объектҳои радиатсионии синфи I ва II минтақаи муҳофизати санитарӣ, аммо дар атрофии объектҳои радиатсионии синфи I- инчунин минтақаи мушоҳида муқаррар карда мешавад. Минтақаи муҳофизати санитарӣ барои объектҳои объектҳои радиатсионии синфи III дар ҳудуди объект маҳдуд мешавад, барои объектҳои радиатсионии синфи IV муқаррар намудани минтақаҳо пешбинӣ нашудааст. Дар мавридҳои алоҳида ба мувофиқа бо мақомоти иҷроияи ҳукумат, ки ваколатдори иҷои мақоми танзимгарро доранд, минтақаи муҳофизати санитарии объектҳои радиатсионии катигорияи I ва II метавонад то ҳадди ҳудуди объект маҳдуд гарданд.

2.2.9. Андозаи минтақаи муҳофизати санитарӣ ва минтақаи мушоҳида дар атрофи объекти радиатсионӣ сатҳи шуоъхурии беруна, инчунин бузургӣ ва майдони имконпазири паҳншавии партовҳои радиатсионӣ, муқаррар карда мешавад.

Ҳангоми дар як майдонча чойгиршавии маҷмӯи объектҳои радиатсионӣ минтақаи муҳофизати санитарӣ ва минтақаи мушоҳида, бо назардошти таъсири якҷоягии объектҳо, муқаррар карда мешавад. Марзи дохилии минтақаи мушоҳида ҳама вақт ба марзи берунии минтақаи муҳофизати санитарӣ баробар меафтад.

2.2.10. Таъсири радиатсионӣ ба аҳолии дар минтақаи мушоҳидаи объектҳои радиатсионии синфи I, ҳангоми истифодабарии истиқоматкунанда ҳангоми

истифодабарии мақаррарии он, бояд ба квота барои объекти мазкур маҳдуд карда шавад.

2.2.11. Андозаи минтақаи муҳофизати санитарӣ (қитъаҳои мусодира) қад-қади кубури обкашон барои пароовҳои радиатсионии моеъ дар вобастагӣ аз ҷаҳлатҳои онҳо, рельефи маҳал, хусусияти хок, чуқурии гузориши кубурҳо, сатҳи фишор дар он ва бояд на камтар аз 20 м аз ҳар тарафи кубур, муқаррар карда шавад.

2.2.12. Марзи минтақаи муҳофизати санитарӣ ва минтақаи мушоҳида дар атрофи объекти радиатсионӣ дар марҳилаи банақшагири бояд бо Агентӣ ва мақомоти назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ, мувофиқа карда шавад.

2.2.13. Дар минтақаи муҳофизати санитарии объектҳои радиатсионӣ истиқомати доимӣ ё муваққатӣ, ҷойгиркуцнии муассисаҳои бачагона, беморхона, санаторияҳо ва дигар муассисаҳои солимгардонӣ, инчунин иншооти саноатӣ ва иловагӣ, ки ба ин объект мансуб нестанд, манъ карда мешавад.

2.2.14. Дар минтақаи мушоҳида, ки дар худ минтақаи муҳофизати санитариро дарбар мегирад, мақоми танзимгар ва ё мақомоти назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ метавонанд ба ҷаҳлатҳои хоҷагидорӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, маҳдудият қарор намоёнд. Истифодабарии заминҳои минтақаи муҳофизати санитарӣ бо мақсадҳои хоҷагии қишлоқ, танҳо бо иҷозати мақоми танзимгар ва ё мақомоти назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ, имконпазир мебошад. Дар ин маврид ҳама маҳсулоти истеҳсолнамуда зеро баҳодихии санитарияу эпидемиологӣ ва назорати радиатсионӣ қарор дода мешаванд.

2.2.15. Дар минтақаи мушоҳида, дар ҳолати садамавии партофтани моддаҳои радиоактивӣ маъмурияти сарзамин бояд, маҷмӯи чораҳои муҳофизатиро мутобиқи талаботи қисми 6 МБР- 06, пешбинӣ намояд.

2.2.16. Марзи минтақаи муҳофизати санитарӣ ва минтақаи мушоҳида бо қувваи ҳадамоти бехатарии радиатсионии объект бояд назорати радиатсионӣ гузаронида шавад.

2.3. Банақшагирии объектҳои радиатсионӣ

2.3.1. Ҳуҷҷатҳои лоиҳавӣ дар объектҳои радиатсионӣ бояд, дорои асосноккунии чораҳои бехатарӣ зимни тартиб додан, сохтмон, дигаргунсозӣ, истифодабарӣ, аз истифодабарӣ хориҷ намудан, инчунин дар ҳолати садама, бошанд. Тасдиқ намудани ин ҳуҷҷатҳо дар мавриди мавҷуд будани иҷозатномаи мақоми танзимгар роҳ дода мешавад.

2.3.2. Дар ҳуҷҷатҳои лоиҳавии объекти радиатсионӣ барои ҳар кадом ҳуҷра (қитъа, ҳудуд) нишон дода мешавад:

-зимни қор бо манбаҳои афканишоти ионофари қушода: радионуклидҳо, пайвастагиҳо, ҳолати агрегатӣ, ҷаҳлатҳои дар ҷои қорӣ, истифодаи солана, намуд ва хусусияти қорҳои банақша гирифташуда, синфҳои қор;

-зимни қор бо манбаҳои афканишоти ионофари пӯшида: радионуклид, намуди он, ҷаҳлатҳои, миқдори ҷоизи манбаҳо дар ҷои қорӣ ва маҷмӯи ҷаҳлатҳои онҳо, хусусияти қорҳои банақшагирифташаванда;

-зимни қор бо дастгоҳҳои генератсиякунандаи афканишоти ионофар: намуди дастгоҳ, шакл, нерӯ ва шиддати афканишоти генератсияшаванда ва (ё) шиддати анодӣ, қувваи барқ, тавоноӣ ва ғайра, шумораи ҷоизи максималии дастгоҳҳои баробар қоркунандаи дар як ҳуҷра (дар майдонча, ҳудуд) ҷойгиршуда;

-зимни қор бо реакторҳои ядрӣ, генераторҳои радионуклидҳо, партовҳои радиоактивӣ ва бо дигар манбаҳои афканишоти дорои хусусиятҳои радиатсионии мураккаб: намуди манбаи афканишот ва хусусиятҳои радиатсионии он (таркиби радиоактивӣ, ҷаҳлатҳои, нерӯ ва шиддатҳои афканишот ва ғайра).

Барои ҳама қорҳо хусусият ва шароитҳои маҳдудкунӣ онҳо нишон дода мешавад.

2.3.3. Банақшагирии муҳофизат аз шуоъурии берунии қоркунанда ва аҳоли, бояд бо коэффитсенти захираи дозаи бозғамоди солана баробар ба 2, гузаронида шавад.

Дар ин маврид, мавҷудияти дигар манбаъҳои афканишот ва дар оянда зиёд кардани тавоноии онҳоро, ба назар гирифта зарур аст.

2.3.4. Банақшагирии муҳофизат аз шуоъхурии берунӣ бояд, бо назардошти таиноти хучра ва дар вобастагӣ аз категорияи ашхоси шуоъхуранда ва давомнокии шуоъхурӣ, иҷро карда шавад. Ҳангоми ҳисоб намудани муҳофизат бо коэффитсиенти захираи дозаи боэътимоди солона баробар ба 2, тавоноии лоиҳавии дозаи муодили афканишот N дар сатҳи ҳифзкунанда муайян карда мешавад, бо формулаи:

$$N = 500 \text{ Д/т, мкЗв/соат,}$$

Дар ин ҷо D – ҳадди дозаҳо барои кормандон ва аҳоли, мЗв дар сол;

t – давомнокии шуоъхурӣ, соат дар сол.

Қимати лоиҳавии тавоноии дозаи муодил барои давомнокии стандартии дар хучраҳо ва дар ҳудудҳо будани кормандон ва аҳоли бо коэффитсиенти захираи баробар ба 2, дар ҷадвали 2.3.1. оварда шудаанд.

Ҷадвали 2.3.1

Тавоноии дозаи муодил, ки зимни банақшагирии муҳофизат аз афканишоти ионофари берунӣ истифода мешаванд

Категорияи шахсони шуоъхуранда		Таъиноти хучра ва ҳудудҳо	Давомнокии шуоъхурӣ, соат/сол	Тавоноии лоиҳавии дозаи муодил, мкЗв/соат
Кормандон	синфи А	Хучраҳои бошиши доимии кормандон	1700	6,0
		Хучраҳои бошиши муваққатии кормандон	850	12
	синфи Б	Биноҳои ташкилот ва ҳудуди минтақаи санитария муҳофизатӣ, ки кормандаони синфи Б ҷойгир мешаванд	2000	1,2
Аҳоли		Дигар биноҳо ва ҳудудҳои дилҳо	8800	0,06

Эзоҳ:

1. Дар ҷадвал қимати тавоноии дозаҳо аз манбаъҳои афканишоти техногении дар ташкилот мавҷудбуда оварда шудаанд.

2. Гузариши аз қиматҳои ченшавандаи дозаи муодил ба дозаи босамар аз рӯи дастурамали методи махсус иҷро карда мешавад.

Барои дастгоҳҳои рентгенӣ ва суръатфизоҳо ҳисобот боназардошти баромади радиатсионӣ ва сарбори кори дастгоҳ аз рӯи методикаи аз тарафи мақомоти ваколатдори танзимгар дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ тасдиқшуда, гузаронида мешавад.

2.3.5. Ҳисоботи партовҳои (моеъ ва газ) ҷоизи объектҳои радиатсионӣ бояд дар асоси талаботҳо гузаронида шавад, то ин ки дозаи босамар барои аҳоли дар давоми 70 соли ҳаёт, ки бо партови (моеъ ва газ) солона шарт карда шудааст, аз қимати имтиёзи ҳадди дозаи муқарраршуда зиёд набошад.

2.3.6. Зимни лоиҳақилии объектҳои радиатсионӣ ва интиҳоби нақшаҳои технологияи корҳо бояд таъмин карда шаванд:

- шуоъхурии минималии кормандон;
- автоматикунонӣ ва механизатсияи максималии амалиётҳо;
- назорати автоматикунонидашуда ва визуалӣ аз рӯи рафти раванди технологӣ;
- истифодабарии моддаҳои дорои захрнокӣ ва зарарнокии камтарин;
- сатҳҳои минималии садо (шум), ларзиш (вибратсия) ва дигар омилҳои зарарнок;
- партовҳои (моеъ ва газ) минималии моддаҳои радиоактивӣ;

- миқдори минималии партовҳои радиоактивӣ бо усулҳои содда ва боэътимоди нигоҳдории муваққатӣ ва тасфियाи онҳо;
- сигнализатсияи овозӣ ва равшанӣ оид ба вайроншавии раванди технологӣ;
- муҳосиракунӣ (блокировка)

2.3.7. Дастгоҳи технологӣ барои кор бо моддаҳои радиоактивӣ бояд талаботи зеринро қонеъ гардонад:

- сохтор бояд дар истифодабарӣ боэътимод ва қулай бошад; дорои хосияти герметикии зарурӣ буда, имконияти истифодаи методҳои идоракунии дистансионӣ ва назоратро аз рӯи рафти кори дастгоҳ, таъмин намояд;
- аз маводҳои аз зангзанӣ мустаҳкам ва аз радиатсия устувори ба дезактиватсия баосонӣ додашаванда сохта шаванд;
- сатҳи берунӣ ва дарунии дастгоҳ бояд барои гузаронидани дезактиватсия дастрас бошанд.

2.3.8. Дар лоиҳаи объекти радиатсионӣ бояд, маҷмӯи чорабиниҳои ташкилӣ, техникӣ ва санитарияи гигиенӣ оид ба таъмини бехатарии радиатсионии кормандон ва аҳоли зимни гузаронидани корҳои таъмирӣ, пешбинӣ карда шавад.

2.4. Ташкил намудани кор бо манбаҳои афканишот

2.4.1. Объекти радиатсионӣ (манбаи афканишот) то давраи ба истифода додан аз тарафи комиссия дар ҳайъати намояндагони ташкилоти дахлдор, мақоми танзимгар, аммо барои объектҳои категорияҳои I-II бошад, инчунин мақомоти ҳокимияти иҷроияи субъекти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қабул карда мешавад.

Комиссия мувофиқ будани объекти қабулшавандаро ба талаботи меъёр ва қоидаҳои амалкунанда, шароитҳои зарурии таъмини амнияти манбаҳои афканишот, дар асоси чи қабул кардани ҳуллосаро оид ба имконияти ба истифодабарии объект, муқаррар менамояд.

2.4.2. Ҷаъолияти ташкилоте, ки бо истифодабарии манбаҳои афканишот алоқаманд аст бе мавҷудияти иҷозатномаи бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад, роҳ дода намешавад.

2.4.3. қабул, нигоҳдории манбаҳои афканишот ва гузаронидани кор бо онҳо танҳо дар мавриди мавҷуд будани иҷозатнома оид ба мутобикати шароитҳои корӣ бо манбаҳои афканишот (омилҳои таъсиррасони физикӣ ба одам) бо қоидаҳои санитарӣ (Замимаи 3), ки аз тарафи мақоми танзимгар ва бо дархости ташкилот дода мешавад, иҷозат дода мешавад.

Асос барои додани иҷозатнома, санади ба истифода қабул намудани объекти сохташуда (азнавсохташуда) ва ё санади тафтиши объекти амалкунанда, мебошад.

Иҷозатнома оид ба мутобикати шароити кор бо манбаҳои афканишот (омилҳои таъсиррасони физикӣ ба одам) бо қоидаҳои санитарӣ дар муддати на зиёда аз панҷ сол амал мекунад. Бо гузаштани муддати амали иҷозатнома бо дархости маъмурияти ташкилот масъалаи дароз намудани муддати он ҳал карда мешавад.

2.4.4. Кор бо манбаҳои афканишот, танҳо дар биноҳои дар иҷозатнома қайдгардида, роҳ дода мешавад.

Гузаронидани кори бо истифодаи манбаҳои афканишот алоқаманд набуда дар ин биноҳо танҳо дар ҳолатҳое, ки агар онҳоро зарурияти истехсолӣ ба вучуд овардааст, роҳ дода мешавад.

Дар дарҳои ҳар як ҳучра таиноти он, синфи корҳои гузаронидашаванда бо манбаҳои афканишоти кушода ва нишонаи хатари радиатсионӣ бояд нишон дода шуда бошад.

2.4.5. Таҷҳизот, контейнерҳо, масолеҳи борпечонӣ, дастгоҳҳо, дастгоҳҳои сайёр, воситаҳои нақлиёти дорои манбаҳои афканишот бояд нишонаи хатари радиатсионӣ дошта бошанд.

2.4.6. Нагузоштани нишонаи хатари радиатсионӣ ба таҷҳизоти дар ҳучраҳое, ки дар он ҷо доимо бо манбаҳои афканишот кор бурда мешавад ва онҳое ки нишонаи хатари радиатсионӣ доранд, роҳ дода мешавад.

2.4.7. Таъмин намудани шароити амнияти манбаъҳои афканишот дар ташкилот аз тарафи маъмурияти он амалӣ карда мешавад.

2.4.8. Дар мавриди пешбини баровардани манбаъҳои афканишот барои гузаронидани кор бо он берун аз ташкилот, ки ба он амалиёти иҷозатнома даҳолат мекунад, мебояд (ба таври хаттӣ) мақоми танзимгарро ба ҷои пешбинишудаи гузаронидани корҳо хабардор намоянд.

Ба расмӣ даровардани иҷозатномаи нав ба ҷои пешбинишудаи гузаронидани корҳо талаб карда намешавад, агар ташкил намудани нигоҳдории муваққатии манбаъҳои афканишот пешбини нашуда бошад.

2.4.9. Ҳангоми вайрон кардани қоидаҳои мазкур мақоми танзимгар метавонад мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ тамоман ё қисман дар ташкилот корро бо манбаъҳои афканишот катъ намояд, ҳуқуқ дорад иҷозатномаро то ба охир расидани муҳлати амали он бозхонд намояд, аммо дар ҳолатҳои ниҳоят зарур назди мақомоте, ки иҷозатнома барои кор бо манбаъҳои афканишот додаст оид ба катъ намудани амал ё бозхонд кардани он, масъала гузорад.

2.4.10. Муомилот бо манбаъҳои афканишоти ионофар, ки дар соҳаҳои гуногуни истеҳсолот, илм, тиб, маориф, хоҷагии қишлоқ ва ғайра, танҳо зимни мавҷуд будани иҷозатнома, роҳ дода мешавад.

Дар ҳолатҳои дигар намудани сохти манбаъи афканишот ё қисмҳои, ки дорои чунин манбаъ мебошанд мебояд дар иловаи иҷозатнома тағирот ворид намоянд.

2.4.11. Дар мавриди лозима мақоми танзимгар метавонад мувофиқи тартиби муқараршуда мутахассисони мақомоти давлатӣ ва муассисаҳои дигарро барои иштирок кардан дар гузаронидани экспертизаи барномаҳои илмӣ – техникӣ ва ҳуҷҷатҳои барои гирифтани иҷозатнома, ҷалб намояд.

2.4.12. То вақти гирифтани манбаъҳои афканишот ташкилоти истифодабаранда номгӯи ашхосе, ки ба кор бо онҳо роҳ дода шудаанд тасдиқ намуда, онҳоро бо омӯзиши зарурӣ ва дастурдихӣ таъмин намуда, бо фармони ташкилот шахсони масъулро нисбати баҳисобгирӣ, ва нигоҳдории манбаъҳои афканишот, ташкил намудани ғунучин, ниғаҳдорӣ ва супоридани партовҳои радиатсионӣ, доир ба назорати истеҳсолӣ аз рӯи бехатарии радиатсионӣ, таъин менамояд.

2.4.13. Ҳангоми катъ намудани кор бо манбаъҳои афканишот, маъмурияти ташкилот дар ин бора ба мақоми танзимгар дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ иттилоъ диҳад.

Истифодабарии минбаъдаи биное, ки дар он қаблан бо моддаҳои радиоактивӣ корҳо анҷом дода мешуд, дар мавриди мавҷуд будани хуллосаи санитарии эпидемиологӣ, имкопазир аст.

2.4.14. Ба кор бо манбаъҳои афканишот (кормандони гурӯҳи А) на ҷавонтар аз 18 сола, ки мамнуъияти тиббӣ надоранд, роҳ дода мешаванд. Пеш аз роҳ додан ба кор бо манбаъҳои афканишот кормандон бояд аз омӯзиш, дастургириӣ ва санҷиши донишҷӯ қоидаҳои бехатарии иҷроии кор ва дастурҳои дар ташкилот амалкунанда, гузаранд. Санҷиши донишҷӯ қоидаҳои бехатарии кор дар ташкилот аз тарафи комиссия то оғози кор ва ба тарзи даврӣ на кам аз як маротиба дар як сол, аммо ҳайъати роҳбарикунанда на кам аз як маротиба дар 3 сол гузаронида мешавад.

Шахсоне, ки талаботи квалификацияро қонеъ намекунанд, ба кор роҳ дода намешаванд.

Барои намудҳои муайяни фаъолият кормандони синфи А, зимни дар мавҷуд будани иҷозати аз тарафи мақомоти давлатии танзимгари бехатарӣ додасуда, роҳ дода мешавад.

Номгӯи мутахассисони кормандони мазкур, инчунин талаботи квалификацияне, ки ба онҳо пешниҳод карда мешавад аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

2.4.15. Ҳангоми гузаронидани корҳо бо манбаъҳои афканишот иҷроии амлиётҳои, ки дар дастурамал оид ба истифодабарӣ ва бехатарии радиатсионӣ, агар ин амалиётҳо барои қабул кардани чораҳои фаврӣ оиди пешгирии садамаҳо ва дигар ҳолатҳои, ки

барои саломатии кормандон хатарнок аст, равона нашудаанд, ичозат дода намешаванд.

2.4.16. Шароитҳои техникӣ барои дастгоҳи муҳофизаткунандаи технологӣ (камераҳо, боксҳо, ҷевонҳои захркаш), инчунин сейфҳо, контейнерҳо барои партовҳои радиоактивӣ, воситаҳои нақлиётӣ, маҷмӯи борпечҳои нақлиётӣ, контейнерҳо барои нигоҳдорӣ ва ҳамлу нақли моддаҳои радиоактивӣ, филтрҳои системаи ҷангу газзоакунӣ, воситаҳои муҳофизати фардӣ ва назорати радиатсионӣ бояд ичозатномаи мақоми танзимгарро дошта бошанд.

2.4.17. Барориши асбобҳо, дастгоҳҳо ва дигар маҳсулотҳо, ки амалиёти онҳо ба истифодабарии афканишоти ионофар, манбаҳои афканишоти радионуклидӣ, асбобҳо, дастгоҳҳо, ҳангоми кори онҳо афканишоти ионофар ҳосил мешавад, инчунин манбаҳои афканишоти эталонӣ ба миқдори зиёдтар аз се намуна танҳо бо ҳуччатҳои техникӣ мутобиқи стандартҳои амалкунандаи давлатӣ тайёр карда шудаанд ва бо мақомоти иҷроияи ҳукумат, ки барои амалгардонии назорати давлатӣ дар соҳаи таъмини беҳатарии радиатсионӣ ваколатдор карда шудаанд, роҳ дода мешавад.

Ҳангоми истеҳсоли маҳсулот ба миқдори зиёда аз се намуна ҳуччатҳои техникӣ бо мақоми танзимгари минтақавӣ мувофиқат намудан зарур аст.

2.5. Таҳвил намудан, баҳисобгирӣ, нигоҳдорӣ ва интиқоли манбаҳои афканишот

2.5.1. Ба ташкилот таҳвил намудани манбаҳои афканишот ва маҳсулоти дорои онҳо бо супориш-дархост (варақаи тавсияшуда дар замимаи 5 нишон дода шудааст), гузаронида мешавад.

Таҳвил додани манбаҳои афканишот барои дараҷабандӣ ва санҷиши дастгоҳҳои дозиметрӣ ва радиометрӣ пешбинишуда ба ичозатномаи махсус гузаронида мешавад, агар хусусиятҳои онҳо ба талаботи б. 1.8 мувофиқат намоёнд.

2.5.2. Аз як ташкилот ба ташкилоти дигар супоридани манбаҳои афканишот ва маҳсулоти мазкур бо хусусиятҳои қимати дар б. 1.8 нишон додашуда зиёдтар, бо иттилои ҳатмии мақомоти танзимгар нисбати мавқеи бошиши ташкилоти ҳам супоранда ва ҳам қабулкунанда, гузаронида мешавад.

2.5.3. Мувофиқа намудан ва бақайдгирии фармоиш-дархост барои гирифтани супоридани манбаҳои афканишот ва маҳсулоти дорои онҳо танҳо барои ташкилоте, ки ичозатномаи фаъолият дар соҳаи муомилот бо манбаҳои афканишоти ионофар дорад, роҳ дода мешавад.

2.5.4. Ташкилоте, ки манбаҳои афканишотро қабул намудааст, дар ин бора ба мақомоти назорати давлати дар соҳаи беҳатарии радиатсионӣ дар муҳлати 10 рӯз хабар медиҳад.

2.5.5. Ташкилоти истифодабаранда амнияти манбаҳои афканишотро таъмин менамояд ва вазифадор аст чунин шароитҳоро барои қабул, нигоҳдорӣ, истифодабарӣ ва аз қайд баровардани ҳамаи манбаҳои афканишотро, ки зимни онҳо имконияти гумшавӣ ва истифодабарии беназоратонаи онҳо истисно мегардад, таъмин намоёнд.

2.5.6. Шаҳсе, ки оид ба баҳисобгирӣ ва нигоҳдории манбаҳои афканишот тайин карда шудааст, танзим намудани қабул ва супоридани онҳоро аз рӯи варақаҳои мақарраргардида (Замимаи 5-7) амалӣ мегардонад.

2.5.7. Ҳамаи манбаҳои афканишоти ба ташкилот воридшуда бояд дар журнали дахлу харҷ (Замимаи 6) ба ҳисоб гирифта шаванд, аммо ҳуччатҳои ҳамроҳ фиристода шаванда бояд ба шӯъбаи ҳисобот барои қайди воридот супорида шаванд.

2.5.8. Манбаҳои афканишоти радионуклидӣ аз рӯи радионуклидашон, номгӯи модда, қадокунӣ ва фаъолнокиашон, ки дар ҳуччатҳои ҳамроҳ фиристода шаванда нишон дода шудаанд, ба ҳисоб гирифта мешаванд. Асбобҳо, дастгоҳҳо ва олатҳо, ки дар онҳо манбаҳои афканишоти радионуклидӣ истифода бурда мешаванд аз рӯи номгӯӣ ва рақами заводӣ бо нишондоди фаъолнокӣ ва рақами ҳар қадом манбаи афканишоти ба маҷмӯъ дохилшуда, ба ҳисоб гирифта мешаванд.

Генераторҳои радионуклидҳои кӯтоҳумр бо номгӯи онҳо ва рақами заводӣ бо нишондоди фаъолнокии номиналии нуклиди модариашон, ба ҳисоб гирифта мешаванд.

Дастгоҳҳои ҳосилкунандаи афканишоти ионофар ба номгӯӣ, рақами заводӣ, соли истеҳсол ва рақами найчаи рентгениашон ба қайд гирифта мешаванд.

2.5.9. Радионуклидҳои дар ташкилот тавассути генераторҳо, суръатфизоҳои реакторҳои ядрои ва ғайра гирифташуда, аз рӯи пешакӣ баркашида печонидашон, таркиб ва ғайраҳои дар журнали дахлу харҷ, ба ҳисоб гирифта мешаванд.

2.5.10. Манбаъҳои афканишот ба шахси масъул аз ҷойҳои нигоҳдорӣ аз рӯи дархост бо иҷозати хатии садори ташкилот ва ё шахсе, ки ӯ ваколатдор кардааст (замимаи 5), дода мешаванд. Додан ва баргардонидани манбаъҳои афканишот дар журнали дахлу харҷ, ба қайд гирифта мешаванд (замимаи 6).

Дар ҳолати аз кор озод намудан (ба кори дигар гузаронидан)-и шахсони ба кор бо манбаъҳои афканишот роҳ додашуда, маъмурият аз рӯи санад ҳамаи манбаъҳои афканишоти дар зиммаи ӯ бударо қабул мекунад.

2.5.11. Сарф намудани радионуклидҳои дар намуди озод истифодашаванда ба санади дохилии аз тарафи иҷрокунандаҳои кор бо ҳамроҳии шахсони масъул оид ба баҳисобгирӣ ва нигоҳдории манбаъҳои афканишот ва назорати радиатсионии истеҳсоли таҳия шудаанд, ба расмӣ дароварда мешавад. Санадҳо аз тарафи маъмурияти ташкилот тасдиқ карда шуда ва ҳамчун асос барои бақайдгирии ҳаракати моддаҳои радиоактивӣ хизмат мекунад (замимаи 7).

2.5.12. Комиссияе, ки сардори ташкилот ҳамасола тайин мекунад, барӯихатгирии моддаҳои радиоактивӣ, асбобҳои радиоизотопӣ, дастгоҳҳо, олатҳои мегузаронад. Дар ҳолати ошкорсозии ғорат намудан ва гумшавии манбаъҳои афканишот маъмуриятро зарур аст, ҳатман ба ташкилоти болоӣ ва мақомоти танзимгар иттилоъ диҳад.

2.5.13. Манбаъҳои афканишоти ба кор омода набуда, бояд дар ҷойҳои махсус ҷудокардашуда ва ё анборҳои нигоҳдории ҷиҳозонидашудае, ки амнияти онҳо ва даромадани шахсони бегонаро истисно мекунад, таъмин намояд.

Ғайраҳои радионуклидҳои дар партовгоҳ мавҷудбуда набояд аз қимати дар иҷозатнома нишондодашуда зиёдтар бошанд.

2.5.14. Зимни сохтани партовгоҳи муваққатӣ дар ҳудуди ташкилот, аз он ҷумла барои дастгоҳҳои гамма-дефектоскопие, ки дар шароити сафарӣ истифода бурда мешаванд, бояд иҷозатномаи мақоми танзимгар оид ба мутобиқати шароитҳои корӣ бо манбаъҳои афканишоти (таъсири омилҳои физикӣ ба инсон) ба қоидаҳои санитарӣ, дошта бошанд. Тавоноии дозаҳо дар сатҳи берунаи чунин партовгоҳ ва ё девори он, ки даромадани шахсони бегонаро истисно мекунад, набояд аз 1 мкГр/соат зиёд бошад.

Нигоҳдории муваққатии борпечҳо бо моддаҳои радиатсионӣ дар майдончаҳои кушода ва анборҳои умумии корхонаҳои нақлиётӣ дар мавриди мавҷуд будани иҷозатнома оид ба мувофиқат ба қоидаҳои санитарӣ, роҳ дода мешавад.

2.5.15. Бино - партовгоҳҳои махсус ҷиҳозонидашуда бояд аз рӯи қоида дар сатҳи нуқтаи поёнии бино (таҳхонаи зерин намонанда, ошонаи 1), ҷойгир карда шаванд.

2.5.16. Ороиш ва ҷиҳозонидани биноҳо барои нигоҳдории манбаъҳои кушодаи афканишот бояд ба талаботе, ки ба биноҳо барои корҳои синфи мувофиқ, аммо на камтар аз II синф пешниҳод карда мешаванд, ҷавобгӯӣ бошанд.

2.5.17. Дастгоҳҳои барои нигоҳдории манбаъҳои афканишоти радионуклидӣ (таҳмон, чоҳҳо, ҷевонҳо) бояд ҳамин тавр ба нақша гирифта шуда бошанд, ки ҳангоми гузоштан ва ё гирифтани манбаъҳои афканишоти алоҳида кормандон ба шуоъхурӣ аз манбаъҳои афканишоти боқимонда гирифтोर нашаванд. Дарҳои қисмҳо ва борпечонҳои дорои радионуклидҳо (контейнерҳо ва ғайра) бояд ба осонӣ кушода шаванд ва тамғаи аён бо нишондоди номи нуклид ва ғайраҳои он дошта бошанд.

Шахси масъул барои баҳисобгирӣ ва нигоҳдории манбаъҳои афканишот бояд, нақшаи ҷойгишавии онҳоро дар партовгоҳ, дошта бошад.

Зарфҳои шишагии дорои моеъҳои радиоактивӣ, бояд дар борпечонҳои металлӣ ва ё пластмассӣ, ҷойгир карда шаванд.

2.5.18. Радионуклидҳои, ки ҳангоми нигоҳдории онҳо бухоршавии газҳои радиоактивӣ, буг ва ё аэрозолҳо имконпазир аст, бояд дар ҷевонҳои ҳавокашӣ, бокс хоначаҳо бо газполоидҳои тозакунии дар системаи ҳавокашӣ, дар зарфҳои пӯшидаи аз

маводҳои насӯзанда сохта шуда бо тарафи дигар равона кардани газҳои ҳосилшуда, нигоҳ дота шаванд.

Партовгоҳ бояд бо системаи ҳавокашии мунтазам фаъолияткунанда ҷиҳозонида шуда бошад.

Зимни нигоҳдории маводҳои радиоактивиї фаъолнокиашон баланд бояд системаи хунуккунии онҳо пешбинӣ карда шавад. Зимни нигоҳдории маводҳои тақсимшаванда бояд чораҳои бехатарии ядрӣ таъмин карда шаванд. Зимни нигоҳдории маводҳои зуд оташангезанда ва ё маводҳои аз таркиш хатарнок бояд чораҳои таъмин намудани бехатарии онҳо аз таркиш ва оташ пешбинӣ карда шаванд.

2.5.19. Манбаҳои афканишоти радионуклидии барои минбаъд истифодабарӣ нолозим, бояд саривақт аз қайд бароварда шуда ва ба коркард ё гуронидан супорида шаванд. Нусхаи санад дар бораи қабул кардани манбаҳои афканишот барои гуронидан ба мақомоти танзимгар дода мешавад.

2.5.20. Ҳамлу нақли манбаҳои радионуклидӣ дар дохили биноҳо, инчунин дар ҳудуди корхона бояд дар контейнерҳо ва борпечҳо дар воситаҳои нақлиёти махсус бо назардошти ҳолати физикии манбаҳои афканишот, фаъолнокии онҳо, намуди афканишот, ҳаҷм ва вазни борпеч бо риояи шароити бехатарӣ, гузаронида шавад.

2.5.21. Воситаҳои нақлиёте, ки барои ҳамлу нақли моддаҳои радиоактивӣ ва маводҳои ядрӣ аз ҳудуди ташкилот махсус муайян карда шудаанд, бояд иҷозатнома дошта бошанд (замимаи 8).

Талаботи бехатарӣ зимни ҳамлу нақли манбаҳои радионуклидӣ аз ҳудуди ташкилот бо қоидаҳои санитарии алоҳида ба тартиб дароварда мешаванд.

2.5.22. Дарачаи олоиши радиоактивиї сатҳи воситаҳои нақлиёт, набояд аз қимати дар ҷадвали 2.5.1 овардашуда, зиёдтар бошанд.

Ҷадвали 2.5.1

Дарачаи олоиши радиоактивиї сатҳи воситаҳои нақлиёт, ҳиссаҷа/(см²×дак)

Объекти	Намуди ифлосшавӣ			
	<i>Ҷудошаванда</i> (ноустувор)		<i>Ҷудонашаванда</i> (устувор)	
	Альфа- радио- нуклидҳои фаъол	Бета- радио- нуклидҳои фаъол	Альфа-радионуклид- ҳои фаъол	Бета- радио- нуклидҳои фаъол
Сатҳи берунаи зарфи муҳофизатии қуттӣ	Роҳ дода намешавад	Роҳ дода намешавад	Ба тартиб дароварда намешвад	200
Сатҳи берунаи вагон-контейнер	Роҳ дода намешавад	Роҳ дода намешавад	Ба тартиб дароварда намешвад	200
Сатҳи дохилӣ зарфи муҳофизатии қуттӣ	1,0	100	Ба тартиб дароварда намешвад	2000
Сатҳи берунаи контейнери нақлиётӣ	1,0	100	Ба тартиб дароварда намешвад	2000

2.6. Аз истифода баровардани объектҳои радиатсионӣ(манбаҳои афканишот)

2.6.1. Қарор дар бораи дароз намудани муҳлати истифодабарӣ ва ё баровардани объектҳои радиатсионӣ (манбаҳои афканишот) аз истифодабарӣ, инчунин интиҳоби варианти он баъд аз санҷиши комплексии ҳолати радиатсионӣ ва техникӣ системаҳои технологӣ ва таҷҳизот, конструксияи сохтмонӣ ва ҳудудҳои ҳамҷавор, қабул карда мешавад.

2.6.2. Дар объектҳои категорияи I на дертар аз 5 сол то тамом шудани муҳлати истифодабарии таиншуда, бояд лоиҳаи муфассали аз истифода баровардани тамоми

объект ва ё қисмҳои алоҳидаи он, ки бо мақомоти назорати давлатӣ дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ мувофиқат гардадааст, таҳия карда шавад.

Барои объектҳои радиатсионии категорияи II лоиҳаи аз истифода баровардан бояд, на дертар аз 3 сол то тамои шудани мӯҳлати истифодабарӣ, аммо барои объектҳои категорияи III- 1 сол қабл, таҳия карда шавад.

2.6.3. Дар лоиҳаи аз истифода баровардани объекти радиатсионӣ бояд, чорабиниҳо оид ба таъминоти бехатарӣ дар зинаҳои ғӯногуни аз истифода баровардани он: боздоштан, муваққатан боздоштан, таҷзия (демонтаж), ба намуди дигар гузаронидан, барҳам додан ва ғӯронидан, инчунин зимни гузаронидани корҳои сохтмонӣ, андешида шаванд.

2.6.4. Лоиҳаи аз истифода баровардани объекти радиатсионӣ бояд, дарбар гирад:
- тайёр намудани таҷҳизоти зарурӣ барои гузаронидани корҳои таҷзиявӣ;
- усулҳо ва воситаҳои дезактиватсиякунии таҷҳизоти таҷзияшаванда;
- тартиби истифодаи партовҳои радиоактивӣ;

2.6.5. Ҳангоми аз истифода баровардани объекти радиатсионӣ, дозаҳои чашмдошти шуъбурии инфиродӣ ва коллективии кормандон ва аҳолиро баҳо додан лозим меояд.

2.6.6. Корҳо оид ба аз истифода баровардани объектҳои радиатсионӣ бояд, аз тарафи кормандони махсус тайёркардашудаи объект ё кормандони ташкилоти дигари дорой иҷозатномаи мувофиқ, иҷро карда шаванд. Дар ҳолатҳои зарурӣ тайёр намудани кормандон бояд дар амсилаҳо ва тренажерҳое, ки амалиётҳои асосии корҳои дар пеш истодаро монанд карда нишон медиҳанд, гузаронида шаванд.

2.6.7. Масъала дар бораи дароз намудани мӯҳлати истифодаи манбаҳои радиатсионӣ бояд, аз тарафи комиссия дар ҳайати намоёндагони ташкилоти истифодабарандаи манбаҳои афканишот ва мақомоти назорати давлатӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ, дар мавриди зарурат намоёндагони корхонаи-истехсолкунанда, ҳал карда шавад. Дар ҳуллосаи комиссия имконияти шароит ва мӯҳлати истифодабарии манбаи афканишот муайян карда мешавад.

2.7. Кор бо манбаҳои афканишоти пӯшида ва дастгоҳҳои ҳосилкунандаи афканишоти ионофар

2.7.1. Истифодабарии манбаҳои пӯшидаи афканишот ва дастгоҳҳои ҳосилкунандаи афканишоти ионофар аз рӯи талаботи қоидаҳои мазкур, стандартҳои давлатӣ ва ҳуҷҷатҳои техникӣ ба манбаҳои афканишоте, ки дорой иҷозатномаи мақоми танзимгар мебошанд, ба тартиб дароварда мешаванд.

2.7.2. Санҷиши герметикии манбаҳои пӯшидаи афканишот бояд ба тартиб ва мӯҳлате, ки стандартҳо ва ҳуҷҷатҳои мувофиқ ба онҳо муқаррар кардаанд, гузаронида шавад. Ба истифодабарии манбаҳои афканишоти пӯшида дар ҳолати герметикии онҳо, инчунин ба гузаштани муддати муқарраргардидаи истифодабариашон, роҳ дода намешавад.

2.7.3. Дастгоҳе, ки дар он манбаҳои пӯшидаи афканишот ҷойгир аст бояд ба таъсири механикӣ, химиявӣ, ҳароратӣ ва дигар намуди таъсирот устувор буда, нишонаи хатари радиатсионӣ дошта бошад.

2.7.4. Дар ҳолати ғайрикорӣ манбаҳои пӯшидаи афканишот бояд дар олатҳои муҳофизатӣ ҷойгир бошанд, вале дастгоҳҳое, ки афканишоти ионофар ҳосил мекунанд, бояд бечараён гардонида бошанд.

2.7.5. Барои кашаида баровардани манбаи пӯшидаи афканишот аз контейнер мебояд аз асбобҳои дистансионӣ ва ё асбобҳои махсус истифода намуд. Зимни кор бо манбаҳои афканишоти аз контейнери муҳофизатӣ баровардашуда бояд, экранҳои муҳофизатӣ ва манипуляторҳо, зимни кор бо манбаҳои афканишоте, ки дар масофаи 1 м тавоноии дозаи зиёдтар аз 2 мГр/соат ба вучуд меоваранд-олатҳои муҳофизатии махсус (боксоҳо, ҷевонҳо ва ғ.) бо идоракунии дистансионӣ, истифода карда шавад.

2.7.6. Тавоноии дозаи афканишот аз дастгоҳҳои кӯчондашаванда, сайёр ва доимии дефектоскопӣ, муолиҷавӣ ва дигар дастгоҳҳое, ки амали онҳо ба

истифодабарии манбаъҳои радионуклидии афканишот асос карда шудааст, набояд дар масофаи 1 м аз сатҳи пайванди муҳофизатии манбаи афканишот аз 20 мкГр/соат зиёдтар бошад. Барои асбобҳои радиоизотопие, ки барои истифода дар шароитҳои истеҳсоли пешбини шудаанд, тавоноии дозаи афканишот дар сатҳи пайванд и дорои манбаи афканишот набояд аз 100 мкГр/соат, аммо дар масофаи 1м аз он -3 мкГр/соат зиёдтар бошад.

Тавоноии дозаи афканишот аз дастгоҳе, ки зимни кор бо он афканишоти иловагии рентгенӣ ба вучуд меояд, набояд дар масофаи 0,1м дар сатҳҳои дилҳо аз 1мкГр/соат зиёдтар бошад.

2.7.7. Талабот оид ба муҳофизат аз афканишоти рентгени дастгоҳҳои рентгенофлюорографӣ, рентгенодиагностикӣ, рентгенмуолиҷавӣ бо қоидаҳои махсус ба танзим дароварда мешавад.

2.7.8. Ҳангоми истифодаи дастгоҳҳо (олатҳо)-е, ки тавоноии дозаи афканишот аз онҳо дар ҳолати корӣ ва зимни нигоҳдории манбаъҳои афканишот аз 1,0 мкГр/соат дар масофаи 1 м аз сатҳи қисмҳои дастраси дастгоҳ зиёд намешавад, талаботи махсус ба биноҳо пешниҳод карда намешавад.

2.7.9. Қисми кории дастгоҳҳои доимӣ ва механизмҳо, ки ба самти дастаи нурафкани нопурра маҳдуд карда шудаанд, бояд дар бинои алоҳида (аксаран дар бинои алоҳида ё тарафи алоҳидаи бино) ҷойгир карда шаванд; мавод ва ғафсии деворҳо, фарш, сақфи ин бино дар ҳама ҳолатҳои манбаи афканишот ва самти даста, бояд суштасавии нурафканиии ибтидоӣ ва парокандашударо дар ҳучраҳои ҳамҷавор ва дар ҳудуди ташкилот то қиматҳои ҷоиш, таъмин намоянд.

Лавҳаи идоракунии ин дастгоҳ (механизм) бояд дар бинои алоҳида аз манбаи афканишот, ҷойгир карда шавад. Дари даромад ба биное, ки дар он дастгоҳ ҷойгир шудааст бояд бо механизми ҳаракатдиҳандаи манбаи афканишот ё бо пайваст кардани ҷараёни (суръатфизои) баланд, баста шавад ҳамин тавр имконияти эҳтимолии шуоъхӯрии кормандон истисно карда шавад.

2.7.10. Биное, ки дар он корҳо дар дастгоҳи доимии бо манбаъҳои пӯшидаи афканишот гузаронида мешавад, бояд бо системаи блокони ва сигналдиҳӣ оид ба ҳолати манбаъҳо (блоки манбаъҳо), ҷиҳозонида шавад.

Ғайр аз ин, бояд механизм барои ҳаракатдиҳандаи маҷбурии дистансионии манбаи афканишот дар ҳолати нигоҳдорӣ ва дар ҳолати ҷудо кардани қувваи барқи механизм ва ё дар дигар ҳолатҳои вазъи ғайрирасмӣ, пешбинӣ карда шавад.

2.7.11. Хангоми дар зерини об нигоҳ доштани манбаъҳои пӯшидаи афканишот бояд, системаи автоматии нигоҳдории сатҳи об дар ҳавз, сигналдиҳӣ оид ба таъғирёбии сатҳи об ва дар бораи баландшавии тавонии дозаҳо дар ҳучраҳои корӣ, пешбинӣ карда шавад.

2.7.12. Ҳагоми кор бо манбаъҳои пӯшидаи афканишот талаботи махсус ба ороиши биноҳо пешниҳод карда намешавад. Ғайр аз биноҳое, ки дар онҳо дубора заряднокунӣ, таъмир ва нигоҳдории муваққатии асбобҳои таҷзияшуда ва дастгоҳҳо гузаронида мешавад ва онҳо бояд мувофиқи талаботи кор бо манбаъҳои кушодаи афканишоти III синф ҷиҳозонида шаванд.

2.7.13. Хангоми истифодабарии дастгоҳҳои тавоноии радиатсионӣ ва нигоҳдории шумораи манбаъҳои кушодаи афканишот, ки дар ҳавои бинои корӣ ҷамъшавии аз меъёр зиёди консентратсияи моддаҳои захролудро ба вучуд меоварад, мувофиқи талаботи қоидаҳои санитарии махсус пешбинӣ кардани системаи ҳавокашӣ ва ҳаводиҳӣ зарур аст.

2.7.14. Хангоми истифодабарии асбобҳо бо манбаъҳои пӯшидаи афканишот ва дастгоҳҳои ҳосилкунандаи афканишоти ионофар на дар дохили бино ё дар биноҳои умумии истеҳсоли бояд, даромадани ашхоси бегона ба манбаъҳои афканишоти ионофар истисно гардида амнияти нигоҳдории манбаъҳо таъмин карда шавад.

Бо мақсади таъмин намудани бехатарии радиатсионии кормандон ва аҳоли мебояд:

- афканишотро ба тарафи замин ё ба тарафе, ки дар он одамон вучуд надоранд равона кард;

- дуртар кардани манбаъҳои афканишотро аз кормандони хизматрасон ва дигар шахсон дар масофаи зиёдтар имконпазир;
- маҳдуд намудани вақти бошиши одамон дар наздикии манбаъҳои афканишот;
- гузоштани нишонаи хатари радиатсионӣ ва плакатҳои огоҳкунанда, ки бояд онҳо дар масофаи на камтар аз 3 м барало дида шаванд.

2.8. Кор бо манбаъҳои афканишоти кушода (моддаҳои радиоактивӣ)

2.8.1. Радионуклидҳо ҳамчун манбаъҳои потенциалии шуоъхурии дарунӣ аз рӯи дараҷаи хатари радиатсионӣ ба чор гурӯҳ дар вобастагӣ аз ғаъолнокии минималии муҳим (ФММ), тақсим карда мешаванд.

Гурӯҳи А - радионуклидҳои бо ғаъолнокии минималии муҳими 10^3 Бк;

Гурӯҳи Б - радионуклидҳои бо ғаъолнокии минималии муҳими 10^4 и 10^5 Бк;

Гурӯҳи В - радионуклидҳои бо ғаъолнокии минималии муҳими 10^6 и 10^7 Бк;

Гурӯҳи Г - радионуклидҳои бо ғаъолнокии минималии муҳими 10^8 Бк ва зиёдтар.

Мансубияти радионуклид ба гурӯҳи хатари радиатсионӣ дар асоси замимаи 3-4-и МБР- 06 муқаррар карда мешавад. Радионуклидҳои кӯтоҳумр бо даври нимкоҳиши камтар аз 24 соат, ки дар ин замима оварда нашудаанд, ба синфи Г дохил мешаванд.

2.8.2. Хамаи корҳо бо истифодаи манбаъҳои кушодаи афканишот ба се синф тақсим карда мешаванд. Синфҳои кор аз рӯи ҷадвали 2.8.1 дар вобастагӣ аз гурӯҳҳои хатари радиатсионии радионуклид ва ғаъолнокии он дар ҷои корӣ бо шартӣ он, ки ғаъолнокии хосаш аз қимати дар замимаи 3-4-и МБР- 06 оварда шудааст, баландтар бошад, муқаррар карда мешавад.

Дар мавриди дар ҷои корӣ ошкор намудани радионуклидҳои гурӯҳҳои хатари радиатсионии гуногун, ғаъолнокии онҳо ба синфи А хатари радиатсионӣ оварда мешавад, аз рӯи формулаи:

$$C_{\Sigma} = C_A + MZA_A \sum (C_i / MZA_i), \text{ дар ин ҷо} \quad (12)$$

C_{Σ} - ғаъолнокии маҷмӯӣ, ки ба ғаъолнокии онҳо ба синфи А оварда шудааст, Бк;

C_A - ғаъолнокии маҷмуии радионуклидҳои синфи А, Бк;

ФММ_А - ғаъолнокии минималии муҳим барои гурӯҳ А, Бк;

C_i - ғаъолнокии радионуклидҳои алоҳида, ки ба гурӯҳи А мансуб нестанд;

ФММ_и - ғаъолнокии минималии муҳими радионуклидҳои алоҳида, ки дар замимаи 3-4-и МБР- 06 оварда шудаанд, Бк.

Ҷадвали 2.8.1

Синфҳои кор бо манбаъҳои кушодаи афканишот

Синфҳои кор	Ҷаъолнокии маҷмӯӣ дар ҷои кории барои синфи А овардашуда, Бк
синфи I	Зиёда 10^8
синфи II	аз 10^5 то 10^8
синфи III	аз 10^3 то 10^5

Эзоҳ.

1. Ҳангоми амалиётҳои содда бо моеъҳо (бе бугкунӣ, бугронӣ, барботаж ва ғ.) ба 10 маротиба зиёдшавии ғаъолнокӣ дар ҷои корӣ роҳ дода мешавад.

2. Ҳангоми амалиётҳои сода барои ҳосил кардан (элюированию) ва баркашида маҳкамкунӣ аз генераторҳои радионуклидҳои кӯтоҳумри таиноти тиббӣ ба 20 маротиба зиёдшавии ғаъолнокӣ дар ҷои корӣ роҳ дода мешавад. Синфҳои кор аз рӯи ғаъолнокии яқвақта шусташавандаи радионуклидҳои духтарӣ муайян карда мешавад.

3. Барои корхонаҳои тасфियाи уран ва пайвастагиҳои он синфҳои кор вобаста аз хусусияти истеҳсолот муайян карда шуда ва ба қоидаҳои махсус ба танзим дароварда мешаванд.

4. Зимни нигоҳдорӣ манбаъҳои кушодаи афканишот зиёдшавии ғаъолнокӣ то 100 маротиба роҳ дода мешавад.

2.8.3. Синфи кор талаботи ба ҷойгиркунӣ ва ҷиҳозонидани биноҳоро, ки дар он ҷо бо манбаъҳои кушодаи афканишот корҳо анҷом дода мешавад, муайян менамоянд.

2.8.4. Маҷмӯи чораҳо оид ба бехатарии радиатсионӣ ҳангоми кор бо манбаъҳои кушодаи афканишот бояд, ҳимояи кормандонро аз шуоъхӯрии дарунӣ ва берунӣ таъмин намояд, ифлосшавии ҳаво ва сатҳи ҳучраҳои корӣ, пӯст ва либосҳои кормандон, инчунин объектҳои муҳити атроф – ҳаво, хок, растанӣ ва ғайраро, чи дар мавриди истифодабарии муқаррарӣ, ва чи ҳангоми гузаронидани корҳо оид ба баргараф кардани оқибатҳои садамаи радиатсионӣ маҳдуд намоёнд.

2.8.5. Маҳдуд намудани дохилшавии радионуклидҳо дар ҳучраҳои корӣ ва муҳити атроф бояд аз истифодабарии системаи оморӣ (таҷҳизот, деворҳо ва боми бино) ва динамики (ҳаводихӣ ва аз газ тозакуни)-и монеаҳо таъмин карда шавад.

2.8.6. Дар ҳама корхонаҳо, ки дар онҳо кор бо манбаъҳои кушодаи афканишот анҷом дода мешавад, ҳучраҳо барои ҳар як синфи кор бояд дар як ҷой нигаронида шаванд.

Дар он ҳолатҳо, ки дар корхона корҳо бо ҳама се синфҳо гузаронида мешавад ҳучраҳо бояд мувофиқ бо синфи корҳои дар онҳо иҷрошаванда, алоҳида бошанд.

2.8.7. Корҳо бо манбаъҳои кушодаи афканишот бо фаъолнокии аз қимати дар замиаи 3-4-и МБР- 06 овардашуда пасттар, дар биноҳои истехсолие, ки ба онҳо дигар талаботи иловагӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ пешниҳод карда намешавад, роҳ дода мешавад.

2.8.8. Корҳои синфи III-юм бояд дар ҳучраҳои алоҳида мувофиқи талаботе, ки ба озмоишгоҳҳои химиявӣ пешниҳод карда мешаванд, гузаронида шаванд. Дар таркиби ин биноҳо дастгоҳи ҳаводихӣ-ҳавокашӣ ва душхона пешбинӣ карда шавад.

Корҳои бо имконияти ифлосшавии радиоактивии ҳаво алоқаманд (амалиёт бо хокаҳо, бугкунии маҳлулҳо, кор бо моддаҳои бухоршаванда ва ғ.) бояд дар ҷевонҳои захркашӣ гузаронида шавад.

2.8.9. Корҳои синфи II-юм бояд дар ҳучраҳо, ки дар қисми алоҳидаи бино аз дигар ҳучраҳо ҷудо карда шудаанд, гузаронида шаванд. Ҳангоми дар як корхона гузаронидани корҳои синфҳои II ва III-юм бо технологияи ягона алоқаманд, мумкин аст блоки умумии ҳучраҳо, ки мувофиқи талаботи ба корҳои II-юм синф пешниҳод гардидашаванда, ҷиҳозонида шудаанд, ҷудо карда шавад.

Ҳангоми банақшагирӣ ҳучраҳои бошишӣ маваққатӣ ва доимии кормандон ҷудо карда мешавад. Дар таркиби ин биноҳо бояд убургоҳи санитарӣ ва шлюзи санитарӣ бояд бошад. Ҳучраҳо барои корҳои синфи II-юм бояд бо ҷевонҳои захркашӣ ё боксҳо ҷиҳозонида шаванд.

2.8.10. Корҳои синфи I-ум бояд дар биноҳои алоҳида ё қисми ҷудогонаи бино бо даромадгоҳи алоҳида, танҳо аз убургоҳи санитарӣ, гузаронида шаванд. Ҳучраҳои корӣ бояд бо боксҳо, камераҳо ё дигар таҷҳизоти герметикӣ ҷиҳозонида шаванд. Биноҳо аз рӯи қоида ба се минтақа тақсим карда мешаванд.

минтақаи 1- ҳучраҳои хизматрасонида нашаванда, ки дар он ҷо таҷҳизоти технологӣ ва коммуникация, ки манбаъҳои асосии афканишот ва ифлосии радиоактивӣ ба ҳисоб мераванд, ҷойгир карда шудааст. Бошишгоҳи кормандон дар ҳучраҳои хизматрасонинашаванда ҳангоми таҷҳизоти технологияи коркунанда роҳ дода намешавад;

минтақаи 2 - ҳучраҳои даврӣ хизматрасонида нашаванда, ки барои таъмири таҷҳизот, корҳои дигари бо кушодани таҷҳизоти технологӣ алоқаманд, ҷойгиркунии қисмҳои боркунӣ ва борфурории маводҳои радиоактивӣ, муваққатан нигоҳ доштани ашёи хом, маҳсулоти тайёр ва партовҳои радиоактивӣ, пешбинӣ шудаанд;

минтақаи 3 – ҳучраҳои бошишгоҳи доимии кормандон дар давоми ҳамаи бастҳо (операторӣ, пулти идоракуни ва ғ.). Барои истисно намудани паҳншавии ифлосии радиоактивӣ байни минтақаҳо убургоҳи санитарӣ ҷиҳозонида мешавад.

Ҳангоми корҳои синфи I-ум дар вобастагӣ аз таиноти объекти радиатсионӣ ва эътимоднокии мамониятҳои истифодашаванда, лоихакашии думинтақавии ҳучраҳои корӣ, роҳ дода мешавад. Талаботи бехатарии радиатсионӣ барои ин шароитҳо бо қоидаҳои махсус ба танзим дароварда мешавад.

2.8.11. Дар ҳучраҳое, ки барои корҳои синфҳои I ва II-юм идоракунии системаҳои умумии гармидиҳӣ, таъминоти газ, ҳавои фишурдашуда, обтаъминкунӣ ва тахтасипари (щитҳои) баркии гуруҳӣ бояд аз ҳучраҳои корӣ бароварда шуда бошанд.

2.8.12. Барои паст кардани сатҳи шуоъхурии берунаи кормандон аз манбаъҳои кушодаи афканишот бояд, системаи автоматикикунонӣ ва идоракунии дистансионӣ, экранкунонии манбаъҳои афканишот ва камкунии вақти амалиёти корҳо, истифода бурда шаванд.

2.8.13. Дар корхонаҳое, ки корҳо бо моддаҳои радиоактивӣ анҷом дода мешавад бояд, маҷмӯи чораҳо оид ба дезактиватсияи ҳучраҳои истехсолӣ ва таҷҳизот, пешбинӣ карда шаванд.

2.8.14. Фарш ва девори ҳучраҳо барои корҳои синфи II-юм ва минтақаи 3-юми синфи I-ум, инчунин сақфи минтақаҳои синфи 1-ум ва 2-юми I-ум бояд, бо маводҳои сустҷабандаи аз воситаҳои шустанӣ устувор рӯйпуш шуда бошанд. Ҳучраҳои ба минтақа ва синфҳои алоҳида мансуб, бояд бо рангҳои гуногун рангубор карда шаванд.

2.8.15. Канори рӯйпӯши фаршхоро бояд боло бардошта аз девор ба андозае ҳамвор карда шаванд. Ҳангоми мавҷудияти зинапоя фарш бояд, нишебӣ дошта бошад. Матҳои дарҳо ва чорчӯбаи тирезаҳо бояд намуди оддӣ дошта бошанд.

2.8.16. Баландии биноҳои барои кор бо моддаҳои радиоактивӣ ва масоҳат аз рӯи ҳисоб ба як корманд мувофиқи талаботи меъёр ва қоидаҳои сохтмонӣ муайян карда мешавад. Барои корҳои синфҳои I-ум ва II-юм масоҳати ҳучраҳо аз ҳисоб ба як корманд набояд камтар аз 10 м² бошад.

2.8.17. Таҷҳизот ва мебели корӣ бояд, сатҳи ҳамвор, сохти оддӣ ва рӯйпӯши сустсорбсиякунанда, ки бартараф кардани ифлосии радиоактивиро осонгардонанда, дошта бошад.

2.8.18. Таҷҳизот, асбобҳо ва ҷиҳозҳо бояд барои ҳучраҳои ҳар синф (минтақаҳо) вобаста карда шуда ва мувофиқатан навиштаҷот дошта бошанд. Додани онҳо аз ҳучраҳои як синф (минтақа) ба дигарҳо роҳ дода намешавад; дар ҳолатҳои истисноӣ мумкин аст, танҳо баъд аз назорати истехсолии радиологӣ бо ҳатман иваз кардани навиштаҷот иҷозат дода шаванд.

2.8.19. Амалиётҳои истехсолӣ бо моддаҳои радиоактивӣ дар камераҳо ва боксҳо бояд бо воситаҳои дистансионӣ ва ё бо истифодаи дастпӯшакҳое, ки ба таври герметикӣ дар девори намо васлкардашудаанд иҷро карда шаванд. Боркунӣ ва борфурории маҳсулоти коркардашаванда, таҷҳизот, иваз намудани дастпӯшакҳои камерагӣ, манипуляторҳо ва ғ. бояд бидуни ғайригерметизатсиякунонии камераҳо ва боксҳо, гузаронида шаванд.

2.8.20. Моддаҳои радиоактивӣ дар ҷои корӣ бояд ба миқдори минималии зарурӣ барои кор мавҷуд бошад. Ҳангоми имконпазир будани интиҳоби моддаҳои радиоактивӣ, мебояд моддаҳои гуруҳи камтари хатари радиатсионӣ, маҳлулҳо, вале на хокаҳо, маҳлулҳо бо фаъолнокии ҳоси минималӣ истифода намуд.

Миқдори амалиётҳоро, ки ҳангоми онҳо ифлосшавии радиоактивии ҳучра ва муҳити атроф (рехтани хокаҳо, бугшавӣ ва ғайра) имконпазир аст, бояд ба минимум расонида шаванд. Зимни амалиётҳои дастӣ бо маҳлулҳои радиоактивӣ автопипетка ё пипеткаҳои лӯладорро истифода бурдан зарур аст.

2.8.21. Ташкил намудани кор бо манбаъҳои кушода бояд ба минимизатсияи партовҳои радиоактивӣ, ки дар раванд (амалиёт)-ҳои технологӣ ҳосил мешаванд, равона карда шаванд.

2.8.22. Барои маҳдудкунии ифлосшавии сатҳҳои корӣ, таҷҳизот ва ҳучраҳо зимни кор бо моддаҳои радиоактивӣ дар шароитҳои лабораторӣ мебояд, табакҳо ва зарфмонакҳо, ки аз маводҳои камҷаббанда, наворҳои пластикӣ, қоғазӣ полонанда ва дигар маводҳои як бор истифодашаванда сохта шудаанд, истифода намуд.

2.9. Системаҳои санитарии техникӣ таъминоти кор бо манбаъҳои кушодаи афканишот

2.9.1. Зимни кор бо манбаъҳои кушодаи афканишот дастгоҳҳои ҳаводихӣ ва ҳавотозакунӣ бояд ҳимояро аз ифлосҳои радиоактивии ҳавои ҳучраҳои корӣ ва ҳавои

атмосфериро таъмин намоянд. Хучраи корӣ, чевони захркаш, хучраҳои махсус ва дигар дастгоҳҳои технологӣ чунон сохта шуда бошанд, то ки чараёни ҳаво аз муҳити нисбатан тоза ба муҳити ифлос равона гардад.

2.9.2 Лоихакаи ситемаи ҳавотозакунӣ, хунуккунии ҳаво дар бинои истехсолӣ ва иморатҳои ташкилот, ва ичунин партофтани ҳавои системаро ба атмосфера ва тозакунии онро пеш аз партофтан бояд мутобиқи талаботи қоидаҳои мазкур ва меъёр ва қоидаҳои сохтумонӣ гузаронида шаванд. Барои ташкилоте, ки партовҳои моддаҳои радиоактивиашон дар атмосфера метавонад дозаи гуруҳи нозуки аҳолиро зиёда аз 10 мкЗв/сол ба вучуд оварад, ҳадди имконпазири партовҳо дар ҳолати мавҷуд будани иҷозатномаи мақомоти танзимгари давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ, тасдиқ карда мешавад.

2.9.3. Ҳавои ифлосе, ки аз рӯйпӯшҳо, хучраҳои махсус, камераҳо, чевонҳо ва дигар дастгоҳҳо қабл аз ба атмосфера партофтан бояд тоза карда шаванд. Бояд омехташавии ин ҳаво то тозакунии истисно карда шавад.

Дар ташкилотҳое, ки корҳои синфи I-ум ва дар вақти зарурӣ синфи II-юм гузаронида мешаванд бояд кубурҳои ҳавокаш пешбинӣ карда шаванд, ки баландии онҳо пастшавии фаъолнокии ҳаҷмии моддаҳои радиоактивиро ба атмосфера дар ҷои фаромадани машғал то қимати аз квотаи ҳадди дозаи муқарраргардида барои аҳоли баландтар нагардидан, таъмин намоянд.

2.9.4. Ба партофтани ҳаво ба муҳити атроф бидуни тозакунии роҳ дода мешавад, агар маҷмуи партовҳои солона аз ҳадди имконпазири партовҳои барои ташкилот муқаррарнамуда зиёдтар набошад. Дар ин ҳолат миқдори шуоъхурии даруна ва берунаи аҳоли набояд аз квотаи муқарраршуда зиёдтар шавад.

2.9.5. Дар биноҳое, ки барои кор бо манбаъҳои кушодаи афканишот танҳо як қисми масоҳати умумӣ ҷудо карда мешавад, бояд системаи ҳавокашии алоҳида барои хучрае, ки дар он бо моддаҳои радиоактивӣ кор анҷом дода мешаванд ва барои хучраҳое, ки бо истифодабарии ин моддаҳо алоқаманд нестанд, пешбинӣ кардан зарур аст.

2.9.6. Ҳаногми истифодабарии системаҳои аз нав гардишхурии ҳаво, тоза кардан аз моддаҳои радиоактивӣ, захрнок ва ҳаводиҳии хучраҳо барои корҳои синфҳои I-ум ва II-юм, таъмин карда мешавад.

2.9.7. Дар камераҳо ва боксҳои герметикӣ дар мавриди маҳкам будани ҳавогузарҳо бояд тунукшавиро на камтар аз 20 мм сутуни обӣ таъмин карда шавад. Камера ва боксҳо бояд бо асбобҳои назорати дарачаи тунукшавӣ ҷиҳозонида шаванд. Суръати ҳисобкардашудаи ҳаракати ҳаво дар ҳавогузарҳои кории чевони захркаш ва рӯйпӯшҳо бояд баробари 1,5 м/с қабул карда шавад.

Ба паст гардидани кӯтоҳмуддати тунукшавии ҳаво дар ҳавогузарҳои кушода то 10 мм сутуни обӣ ва суръати ҳаво то 0,5 м/с роҳ дода мешавад.

2.9.8. Бодкашҳое, ки чевонҳои захркаш, боксҳо ва камераҳоро таъмин карда мекунанд бояд дар хучраҳои алоҳида ҷойгир карда шаванд. Дар хучраҳои барои корҳои синфи I-ум камераи захркаш бояд ба минтақаи 2-юм дохил шавад; системаи ҳавотозакунӣ, ки ба хучраи барои корҳои синфи I-ум хизмат мерасонад бояд дастгоҳҳои эҳтиётӣ самаранокиашон на камтар аз 1/3 ҳиссаи пурра ҳисобкардашуда дошта бошад.

Корандозҳои муҳарикҳо дорои сигнали равшандиҳанда бошанд, онҳо бояд дар хучраҳои минтақаи 3-юм ҷойгир карда шаванд.

2.9.9. Барои кор бо моддаҳои эманатсияшаванда ва бухоршавандаи радиоактивӣ бояд системаи ҳавокашии доимо амалкунанда дар анборҳо, хучраҳои корӣ ва боксҳо пешбинӣ карда шавад. Система бояд дастгоҳҳои эҳтиётӣ самаранокиашон на камтар аз 1/3 ҳиссаи пурра ҳисобкардашуда дошта бошад.

2.9.10. Талаботи асосӣ ҳангоми интиҳоби сохти системаҳо ва дастгоҳҳои ҷангу газтозакунанда зимни кор бо моддаҳои радиоактивӣ гуруҳҳои I-ум ва II-юм инҳоянд:

- адади камтарини шумораи дастгоҳҳои ҷангу газтозакунакҳо;

- механизатсиякунонӣ ва автоматизатсиякунонии равандҳои хизматрасонӣ, таъмир ва ивазкунии дастгоҳҳои ҷангу газтозакунакҳо, вале дар ҳолатҳои зарурӣ – иҷрои дистансионии ин корҳо.

- мавҷудияти системаи идоракунонӣ ва сигналдиҳӣ барои кори босамари дастгоҳҳои тозакунада ва филтрҳо; дар ҳолати бисёрзинагии системаҳои ҷангу газтозакунонӣ, бояд ба таври идоракунонии автоматиконидашуда ва сигналдиҳӣ чи аз рӯи кори тамоми система ва чи аз рӯи қисмҳо (зинаҳо)-и алоҳидаи он амалӣ карда шаванд.

- изолятсияи эътимодноки дастгоҳи ҷангу газтозакунонӣ ҳамчун манбаъи афканишот, таъмини беҳатарӣ кормандон ҳангоми тафтиш ва хизматрасонӣ.

2.9.11. Филтрҳо ва дастгоҳҳоро ба қадри имкон новобаста, дар назди боксҳо, камера, ҷевон, ҷойҳои пушидашуда гузоштан лозим аст, то он, ки ифлосшавии системаҳои магистрاليи ҳавобарориро ба миқдори максималӣ паст гардонад. Мӯҳлати кори дастгоҳҳо ва филтрҳо бояд аз рӯи пастшавии қобилияти гузарониш барои ҳаво, ё ки аз рӯи сатҳи ҳатари радиатсионӣ, ки ҳангоми ҷамъ шудани моддаҳои радиоактивӣ ба вучуд меоянд, муайян карда мешаванд.

2.9.12. Зимни ҷобачокунии дастгоҳҳои ҷангу газтозакунонӣ дар ҳучраҳои алоҳида (як қисми иморат, иморати алоҳида) ба онҳо он талаботҳое, ки ба иморатҳои истеҳсолии асосӣ пешниҳод карда мешавад, низ пешниҳод мегардад. Дар ҳолати гузоштани дастгоҳҳои ҷанггазтозакунонӣ дар чердак бояд ошёнҳои охир ҳамчун ошёнҳои техникаӣ ҷиҳозонида шаванд.

2.9.13. Ҳучраи дастгоҳҳои ҷангу газтозакунонӣ бояд ҷудоғона бошанд ва бо ҳавои ҳучраҳои асосии истеҳсолӣ ва минтақаҳои дигар пайваста набояд. Даромаду баромад ба ҳучраи дастгоҳҳои ҷангу газтозакунонӣ бояд тариқи шлюзи санитарӣ амалӣ гардад.

2.9.14. Дар маҷмӯи ҳучраҳои таҷҳизоти ҷангу газтозакунонӣ мавҷуд будани ҳучраҳои алоҳида барои таъмир, ҷудо кардан, нигоҳдории мувафакати филтрҳо, дастгоҳҳо ва қисмҳои онҳо, инчунин барои нигоҳдории воситаҳои рубучинкунонӣ ва дезактиватсия ҳатмист.

2.9.15. Ҳангоми ҷобачогузории мутамаркази дастгоҳҳои ҷангу газтозакунонӣ дар майдончаҳои кории гурҳи I-ум дар асоси нақшҳои комплексӣ, ҷангу газтозакунонӣ бояд принципи ба минтақа ҷудокунонӣ гузошта шаванд.

2.9.16. Дар ҳучраҳои барои корҳои синфи I ва корҳои алоҳидаи синфи II ҳангоми ҷобачокунии минтақавии таҷҳизот зарур аст, ҳаводиҳӣ ба воситаҳои муҳофизати инфиродии ҷудоғонаи рӯдагии (шлангии)- кормандон (пневмокостюм, пневмошлем, противогази рӯдагӣ), инчунин имконияти пайваст кардани дастгоҳҳои сайёри ҳавокашанда ба системаи ҳавокашӣ, пешбинӣ карда шаванд.

Барои ҳаводиҳӣ ба воситаҳои муҳофизатӣ рӯдагӣ (шлангӣ) мебояд хати алоҳидаи ҳаводиҳӣ ё ки бодкаши алоҳида барои таъмин намудани фишор ва сарфи ҳавои лозима муқаррар карда шаванд. Ҷои пайвасти рӯдаҳо бояд бо клапанҳои автоматикии саққой ё пуржинӣ таъмин карда шаванд.

2.9.17. Гармкунии ҳучраҳое, ки барои кор бо истифодабарии манбаъҳои кушода бояд бо усули обӣ ё ҳавоӣ бошад.

2.9.18. Ташкилоте, ки дар он кор бо манбаъҳои кушодаи афканишоти ҳамаи синфҳо иҷро карда мешавад, бояд бо оби хунук, гарм ва системаи корезӣ таъмин карда шаванд. Ғайр аз лабораторияҳои сахрое, ки бо корҳои синфи III машғуланд ва на дар маҳалаҳои аҳолинишин ё дар маҳалаҳои аҳолинишине, ки обтаъминкунии мутамарказ надоранд, ҷойгир шудаанд.

Талабот ба дастгоҳҳои обгузар (водопровод), гармидиҳӣ ва корезии хочагию маишӣ аз рӯи қоида ва меъёрҳои сохтмонӣ ба низом дароварда мешавад.

2.9.19. Дар ҳучраҳои барои корҳои синфи I ва II ҷумакҳои обе, ки ба дастшӯяк оварда шудааст, бояд омехтакунак дошта бошанд ва бо ёрии педал, оринҷӣ ё ки берасиш кушода шаванд. Шустани нишастгоҳи халочо бояд ба воситаи поякӣ сар додани об иҷро карда шаванд. Дар дастшӯякҳо бояд хушккунаки электрикӣ барои дастҳо мавҷуд бошад.

2.9.20. Системаи махсуси корезӣ бояд дезактиватсияи партобҳо ва имконияти бо мақсади технологӣ дубора истифода бурдани онҳоро ба назар гирад. Иншооти

тозакуниро бояд дар биноҳои алоҳида ё ки дар қисми ихотакардашудаи ҳудуди ташкилот ҷой дода шавад. Системаи махсуси корезӣ бояд бо воситаҳои назорат аз рӯи шумора ва ғайришумора партобҳо таъмин бошанд.

Қабулкунак барои рехтаи маҳлулҳои радиоактивӣ (дастшӯякҳо, трапҳо ва ғ) дар системаи махсуси корезӣ бояд аз материалҳои устувори зангназананда сохта шуда бошанд ё ки аз руйпӯши устувори зангназанандаи сатҳи дохилу беруни осон дазакиватсияшаванда иборат бошанд. Конструкцияи қабулкунакҳо бояд имконияти ҷароҳат шудани маҳлулҳо истисно намояд.

2.9.21. Гузоштани ҳавобарорҳои кубури обргузар, корезҳо ва дигар коммуникатсияҳо дар девораҳо ва болопӯшҳо набояд ба суфтаҳои ҳимоя аз афканишоти ионофар оварда расонад.

2.10. Гузаргоҳ ва шлюзҳои санитарӣ

2.10.1. Гузаргоҳҳои санитарӣ бояд дар биное ҷойгир шавад, ки дар он қорҳо бо манбаъҳои кушодаи ионофар ё ки дар қисми алоҳидаи бино, ки бинои истеҳсоли (лаборатория) бо долони маҳкам пайваст шудаанд.

Ба таркиби гузаргоҳҳои санитарӣ дохил мешаванд: душхона, ҷевони либосҳо барои либоси хонагӣ, ҷевони либосҳо барои либоси махсус, бино барои нигоҳ доштани воситаҳои муҳофизати инфиродӣ, нуқтаи назорати радиометрии пусти бадан ва либоси махсус, анбори либосҳои махсуси тоза, ҳоҷатхонаҳо.

Дар гузаргоҳҳои санитарӣ бояд ғайриҷойгирӣ оби нӯшокӣ бо педал ё идоракунии берасиш бошад.

2.10.2. Тарҳрезии гузаргоҳҳои санитарӣ бояд, гузаштани ҷудоғонаи кормандонро ба ҳуҷраи қорӣ ва дар самти баръакс бо хатсайрҳои дигаргун, таъмин намоянд.

2.10.3. Шлюзҳои санитарии статсионарӣ дар байни минтақаҳои 2-юм ва 3-юми ҳуҷраҳои қорӣ ҷойгир мешаванд. Вобаста аз ҳаҷм ва хусусиятҳои қорҳои иҷрошаванда дар шлюзҳои санитарӣ ба назар гирифта мешаванд:

- ҷойҳо барои гузаронидан, нигоҳ доштан ва дезактиватсияи пешакии воситаҳои муҳофизати инфиродии иловагӣ;
- нуқтаи назорати радиометрӣ;
- дастшӯякҳо;

Ғайр аз шлюзҳои санитарии статсионарӣ эҳтимол шлюзҳои санитарии сайёр, ки бевосита дар даромади ҳуҷраи гузаронидани қорҳои таъмири шинонда мешавад, истифода бурда шаванд.

2.10.4. Фарш, девор ва шифти ҳуҷраҳои санитарии маишӣ, инчунин сатҳи ҷевонҳо бояд руйпӯши аз намноки устувор, моддаҳои радиоактивро камҷаббанда ва ба осони тозакунии ва дезактиватсия имконпазир бошад.

2.10.5. Шумораи ҷойҳо барои нигоҳ доштани либосҳои хонагӣ ва қорӣ дар ҷевони либосҳо бояд ба шумораи максималии кормандон, ки доимӣ ё ки маваққатан дар баст қор мекунад, мувофиқат кунад.

2.10.6. Ҷойгиршавии анбор барои либоси махсуси ифлос бояд интиқоли маҳками либосҳоро, ки барои шустан фиристода шудааст ба самти кӯча, бидуни гузаштан аз ҳуҷраҳои тоза, таъмин намояд. Анбор бояд дар наздикии нуқтаи назорати радиометрӣ ва либосхонаи либосҳои махсуси ифлос ҷойгир бошад.

Ба навҳо ҷудокунии либосҳои махсус бояд аз рӯи намуд ва дараҷаи ифлосии радиоактивии онҳо гузаронида шавад. Либоси махсуси ифлосшуда аз хонаи либоскашӣ ба анбор дар намуди борпечкардашуда дода мешавад.

2.10.7. Ҳуҷраҳо барои нигоҳдорӣ ва додани воситаҳои муҳофизати фардӣ (пешдоман, айнак, респиратор, пойафзоли иловагӣ ва ғайра) бояд дар минтақаи тоза, байни либосхонаҳо барои либоси махсуси тоза ва ҳуҷраҳои қорӣ ҷойгир шуда бошанд.

2.10.8. Нуқтаи назорати радиометрии пусти бадан бояд байни ҳуҷраи шустушӯӣ ва ҳуҷраи либосҳо барои либоси хонагӣ ҷойгир шуда бошад.

2.11. Муомилот бо масолех ва махсулоте, ки ифлосшудаанд ё дорои радионуклид мебошанд

2.11.1. Масолех ва махсулоти бо сатҳи пасти дорои радионуклидҳо, барои истифода дар фаъолияти хоҷагӣ роҳ дода мешавад. Меъёр барои қабул кардани қарор оиди имконияти дар фаъолияти хоҷагӣ истифода бурдани ашёи хом, масолех ва махсулоти дорои радионуклидҳо, дозаи босамари солонаи инфиродии шуоҳурии дарназардошта, ҳангоми истифода онҳо дар шакли банақшагирифта набояд аз 10мкЗв, аммо дозаи босамари солонаи оммавӣ набояд аз 1одам-Зв зиёд бошад.

2.11.2. Мавҷудияти ифлосии ҷудошаванда (ноустувор)-и радиоактивии сатҳи масолех ва махсулоте (метал, махсулоти ҷӯбӣ ва ғ.), ки барои истифода дар фаъолияти хоҷагӣ ворид мешаванд, роҳ дода намешавад.

2.11.3. Барои истифода бурдан дар фаъолияти хоҷагӣ ҳама гуна масолехи саҳт, ашёи хом ва махсулот ҳангоми фаъолнокии ҳоси радионуклидҳо дар онҳо камтар аз 0,3 кБк/кг, ягон маҳдудият дароварда намешавад. Ба мувофиқат бо мақомоти ваколатдори давлатӣ, ки назоратро дар соҳаи амнияти радиатсионӣ анҷом медиҳад барои радионуклидҳои алоҳидаи бета-афканишот метавонанд қимати фаъолнокии ҳоси ашёи хом, масолех ва махсулотҳои коршоям барои бемаҳдуд истифодабарӣ қабул карда шаванд.

2.11.4. Ашёи хом, масолех ва махсулот бо бета-фаъолнокии ҳос аз 0,3 то 100 кБк/кг, ё бо алфа-фаъолнокии ҳос аз 0,3 то 10 кБк/кг, ва ё дорои радионуклидҳои трансурани аз 0,3 то 1,0 кБк/кг метавонанд танҳо дар асоси ҳуҷҷати мақоми танзимгар ба намудҳои муайяни фаъолият ба маҳдудият истифода бурда шаванд. Ин масолехоро аз назорати радиатсионии ҳатмӣ гузаронидан даркор аст.

2.11.5. Дар фаъолияти хоҷагӣ истифодабарии масолех ва нуриҳои минералии дорои моддаҳои радиоактивии пайдоиши табиӣ, аз рӯи бб. 5.3.4. ва 5.3.6. МБР-06 дастур дода мешавад.

2.11.6. Масолех ва махсулоте, ки дорои моддаҳои радиоактивии аз сатҳи дар б.5.11.4.-и қоида ва қадвали 8.9–и МБР-06 овардашуда баландтар мебошад, барои истифодабарии минбаъдаи бо таъиноти аслӣ муқарраршуда ба дезактиватсия вочибанд.

Дезактиватсияро бояд он вақт гузаронида шаванд, ки сатҳи ифлосшавии масолех ва махсулот то қиммати ҷои паст карда шаванд, ки истифодабарии минбаъдаи онро таъмин намояд.

2.11.7. Ҳуҷҷат оиди вучуд доштани радионуклидҳо ва надоштани ифлосии радиоактивии ҷудошаванда дар ашёи хом, масолехҳо ва махсулотҳое, ки барои баровардан аз объекти радиатсионӣ таъин шудаанд ва мутобиқи ҳолатҳои бандҳои 2.11.2 -2.11.6 онҳо, ҳадамоти бехатарии радиатсионии ҳамон ташкилот медиҳад. Хулоса оид ба мувофиқати ашёи хом, масолехҳо ва махсулотҳои нишондодашуда ба қоидаҳои санитарӣ, мақомоти танзимгари давлатӣ медиҳад.

2.11.8. Барои ба корхонаи қорқард фиристодан муқарар шудаи махсулотҳои ифлосшудаи металлӣ баъди дезактиватсия ба пешаки дубора гудохтан ё дигар намуди қорқард дар объектҳои радиатсионӣ, ки дуҷум бора бавучуд омадани партовҳои радиоактивиро ҳангоми ҳамагуна тарзҳои истифодабарии металлӣ гудохташуда, истисно мекунад.

2.11.9. Ташкилотҳое, ки дар онҳо дезактиватсия, аз нав гудохтан ё ки тасфियाи дигари масолехе, ки дар таркибаш радионуклид доранд, гузаронида мешавад, бояд хулосаи санитариро эпидемиологӣ ва иҷозатномаи мувофиқиқ дошта бошанд.

Технологияи тасфियाи ашёи хом ва истифодабарии минбаъдаи он бояд бо мақоми танзимгар мувофиқ карда шаванд.

2.11.10. Қиммати ададии фаъолнокии ҳоси ҷои аз рӯи радионуклидҳои дарозумри асосӣ барои бемаҳдуд истифода бурдани металлҳо баъди аз навгудохтани пешакӣ ё тасфियाи дигар дар замимаи 9 овардашудаанд.

2.11.11. Дар ҳолати ғайриимкон будан ё ки ғайри мувофиқи мақсад будани истифодаи ашёи хом, масолех ва махсулот, ки ба категория истифодабарии махсус

вочибанд (б. 2.11.4), онҳо ба китъаи ҷудокардаи махсус барои муваққатан нигоҳ доштан дар ҷойҳои гӯронидашавандаи партовҳои истехсолӣ фиристода мешаванд. Ин масолаҳот набояд ифлосии радиоактивии ҷудошаванда дошта бошад. Тартиб, шароит ва тарзи гӯронидани ингуна партовҳои истехсолиро мақомоти худидоракуни маҳаллӣ бо доштани хулосаи санитарӣ эпидемиологӣ оиди мувофиқати тартибот, шароит ва тарзҳои мазкур, муайян мекунад.

2.11.12. Дар ҳолати ғайриимкон будан ё ки ғайри мувофиқи мақсад будани истифодаи минбаъдаи масолаҳ, маҳсулот ва ашёи хоме, ки дар таркибаш радионуклидҳои аз қимати дар б. 2.11.4.-и қоидаҳо оварда шудаанд баланд буда бо онон ҳамчун бо партовҳои радиоактивӣ муомилот бояд кард.

2.12. Муомилот бо партовҳои радиоактивӣ.

2.12.1. Партовҳои радиоактивӣ аз рӯи ҳолати агрегатӣ ба моеъ, саҳт ва газшакл ҷудо мешаванд.

Ба партовҳои радиоактивии моеъ, моеъҳои органикӣ ғайриорганикӣ, ки ба истифодаи минбаъда вочиб нестанд, лойбаҳо ва шламҳои ғайриорганикӣ хоси радионуклидашон беш аз 10 маротиба аз қимати сатҳи даҳлат хангоми бо об ворид гаштан баланд аст, дохил мешаванд, ки дар замима 3-2 МБР-06 оварда шудааст.

Ба партовҳои радиоактивии саҳт манбаъҳои радионуклидӣ, ки ҳамаи имкониятҳои худро истифода кардаанд ва барои истифодабарии минбаъда пешбини нашудаанд, маҳсулот, таҷҳизот, объектҳои биологӣ, хок, инчунин партовҳои радиоактивии моеъи саҳтгаштае, ки дар онҳо ғайриорганикӣ хоси радионуклидҳо аз қиммати дар замимаи П-4-и МБР-06 зиёдтар аст дохил мешаванд, инчунин хангоми номаълум будани таркиби радионуклидӣ ғайриорганикӣ хос зиёд бошад аз:

- 100 кБк/кг-барои манбаъҳои бета-афканишот;
- 10 кБк/кг- барои манбаъҳои альфа афканишот;
- 1,0 кБк/кг - барои радионуклидҳои трансурани.

Ба партовҳои радиоактивии газшакл газҳо ва аэрозолҳои радиоактивӣ, ки барои истифодабарии минбаъда тафсия нашудаанду хангоми рафти кори истехсолӣ бо ғайриорганикӣ ҳаҷмӣ ба вучуд омада аз ФҲҶ баланд аст дохил мешаванд, ки дар замима П-2 МБР-06 оварда шудааст.

2.12.2. Партовҳои радиоактивӣ аз рӯи ғайриорганикӣ хос ба 3 категория ҷудо мешаванд- ғайриорганикӣ кам, ғайриорганикӣ миёна ва ғайриорганикӣ зиёд (ҷадв. 2.12.1).

Ҷадвали 2.12.1

Синфбандии моеъ ва саҳт аз рӯи ғайриорганикӣ хос

Категорияи партовҳо	Ғайриорганикӣ хос, кБк/кг		
	Радионуклидҳои β-нурафкананда	Радионуклидҳои α-нурафкананда	радионуклидҳои трансурани
Ғайриорганикӣ кам	камтар аз 10^3	камтар аз 10^2	камтар аз 10^1
Ғайриорганикӣ миёна	аз 10^3 то 10^7	аз 10^2 то 10^6	аз 10^1 то 10^5
Ғайриорганикӣ зиёд	зиёда аз 10^7	зиёда аз 10^6	зиёда аз 10^5

2.12.3. Дар ҳолате, ки аз рӯи характери овардашудаи радионуклидҳои ҷадвали

2.12.1 партовҳо ба категорияҳои гуногун дохил мешаванд, барои онҳо қимати категорияи партовҳои нисбатан баланд муқаррар шудааст.

2.12.4. Системаи муомилот бо партовҳои радиоактивӣ дар ҷойҳои ҳосилшавии онҳо аз рӯи лоиҳа барои ҳар як таҷҳизот, ки банақшагирии кор бо манбаъҳои афканишоти кушодро доранд, муайян карда мешавад. Гузаронидани кор бо моддаҳои радиоактивӣ хангоми набудани шароит барои ҷамъ кардан ва муваққатан нигоҳ доштани партовҳои радиоактивӣ иҷозат дода намешавад.

2.12.5. Партовҳои радиоактивии газшакл ба нигоҳдорӣ ва (ё ки) тозакунии дар филтрҳо бо мақсади паст намудани фаъолнокии онҳо то сатҳи ба тартиб гирифташудаи партовҳои ҷоиз воҷибанд, баъдан метавонанд ба атмосфера партофта шаванд.

2.12.6. Системаи муомилот бо партовҳои радиоактивии моеъ ва сахт, чамъкунӣ, ба навъҳо ҷудо кардан, печонида бастан, муваққатан нигоҳ доштан, кондитсатсиякунонӣ (концентратсиякунӣ, сахткунӣ, фишурдан, сӯзонидан), интиқол, дурудароз нигоҳ доштан ва (ё ки) гӯрониданро дар бар мегирад.

2.12.7. Чамъ кардани партовҳои радиоактивӣ дар ташкилотҳо бояд бевосита дар ҷойҳои ҳосилшавии онҳо алоҳида аз партовҳои муқаррарӣ гузаронида шаванд, бо назардошти:

- категорияи партовҳо;
- ҳолати агрегатӣ (сахт, моеъ);
- характеристикаи физикӣ ва кимиёвӣ;
- табиӣ (органикӣ ва ғайриорганикӣ);
- даври нимкоҳиши радионуклидҳо, ки дар партовҳо ҷойгиранд (камтар аз 15 шабонарӯз, зиёда аз 15 шабонарӯзӣ);
- таркиш - ва хатари оташафрӯз;
- тарзҳои қабулшудаи тасфиаи партовҳо.

2.12.8. Барои чамъ кардани партовҳои радиоактивӣ дар ташкилотҳо бояд қуттиҳои партовчамкунии махсус бошад. Барои чамъи аввалини партовҳои радиоактивии сахт метавонанд халтаҳои қоғазӣ ё ки пластикӣ истифода шаванд, ки баъд онҳо ба қуттиҳои партовчамкунӣ бор карда мешаванд. Ҷои ҷойгиршавии чамъкунакҳо ҳангоми зарурат бояд бо ҷиҳозҳои химояткунанда барои паст намудани афканишот берун аз ҳудуди он то сатҳи ҷоиз таъмин бошанд.

2.12.9. Барои муваққатан нигоҳ доштан ва нигоҳдории қуттиҳои партовчамкунӣ бо партовҳои радиоактивӣ, ки дар сатҳашон дозаи гамма-афканишоти аз 2 мГр/с зиёдро ташкил мекунанд, бояд ҷоҳҳо ё ки ҷуқуриҳои махсуси химоятӣ дошта бошанд. Баровардани қуттиҳои партовчамкунӣ аз ҷоҳҳо ё ҷуқуриҳо бо ёрии таҷҳизотҳои махсус, ки истисноӣ шуохӯрии кормандони хизматрасонанд, лозим аст.

2.12.10. Партовҳои радиоактивии моеъ бояд дар зарфҳои махсус чамъ карда шаванд. Онҳоро мебояд, ба қадри имкон, концентратсиякунонӣ ва сахт намудан дар ташкилотҳо, ки онҳо дар он ҷо ҳосил мешаванд ё дар ташкилотҳои махсусгардонидашудаи муомилот бо партовҳои радиоактивӣ, баъд аз он ба гӯронидан фиристода мешаванд.

Дар ташкилотҳо, ки ҳосилшавии нисбатан зиёди партовҳои радиоактивии моеъ (зиёда аз 200л дар як рӯз) имконпазир аст, бояд дар лоиҳа системаи махсуси корезӣ ба назар гирифта шавад. Ба системаи махсуси корезӣ набояд партовҳои ғайрирадиоактивӣ ҷорӣ шаванд.

2.12.11. Партофтани партовҳои радиоактивии моеъ ба системаи корезии хочагию маишӣ ва боришотӣ, обанборҳо, ҷуқуриҳои фурубаранда, кудукҳо, ҷоҳҳо, ба майдонҳои обёрӣ, майдонҳои филтронӣ, дар системаи обёрии зеризаминӣ ва дар сатҳи замин манъ карда мешавад.

2.12.12. Муваққатан нигоҳ доштани партовҳои радиоактивии категорияҳои гуногун дар ташкилотҳо, бояд дар ҳуҷраи алоҳида, ва ё дар қитъаи махсус ҷудошудае, ки мувофиқи талаботҳои барои ҳуҷраҳои кор бо синфи II пешниҳодшуда ҷиҳозонида шудаанд, амалӣ карда шавад. Партовҳои радиоактивӣ мебояд дар контейнерҳои махсус нигоҳ дошта шаванд.

2.12.13. Партовҳои радиоактивие, ки дорои радионуклидҳои бо даври нимкоҳиши камтар аз 15 шабонарӯз мебошанд аз дигар партовҳои радиоактивӣ ҷудо чамъ карда шуда ва дар ҷойҳои нигоҳдории муваққатӣ, барои паст шудани фаъолнокиашон то сатҳе, ки аз б. 2.12.1. –и қоидаи мазкур зиёд набошанд, нигоҳ дошта мешаванд. Пас аз чунин нигоҳдорӣ партовҳои сахт чун партовҳои муқаррарии истехсолӣ партофта мешаванд, партовҳои моеъ бошанд метавонанд дар системаи обтаъминкунии даврии

хоҷагию техникии ташкилот истифода карда шаванд ё ки ба системаи корези хоҷагию маишӣ бо баназардошти талаботи банди 2.12.12 –и қоидаи мазкур қорӣ карда шавад.

Мӯҳлати нигоҳдории партовҳои радиоактивии бо мавҷудияти микдори зиёди моддаҳои органикӣ (ҷасади ҳайвонҳои озмоишӣ ва ғ.), дар ҳолате, ки агар шароити нигоҳдорӣ дар таҷҳизоти яхдонӣ ё маҳлулҳои мувофиқ, таъмин карда нашавад, набояд аз 5 шабонарӯз зиёдтар бошад.

2.12.14. Партовҳои радиоактивии худоташафрӯз ва хатари таркишӣ дошта то ба гӯронидан интиқол доданашон бояд ба ҳолати бехатарӣ гузаронида шаванд, дар ин ҳол бояд чораҳои бехатарии радиатсионӣ ва оташангезӣ пешбинӣ карда шаванд.

2.12.15. Супоридани партовҳои радиоактивӣ аз ташкилот барои коркард ё ки гӯронидан бояд дар контейнерҳои махсус амалӣ гардонида бо санад ба расмият дароварда шавад. Дарачаи ифлосшавии радиоактивӣ дар сатҳи куттӣ (контейнер) на бояд аз қиммати дар ҷадвали 2.5.1. овардашуда зиёдтар бошад.

2.12.16. Интиқоли партовҳои радиоактивӣ бояд дар борпечи герметикии аз ҷиҳати механикии устувор дар воситаҳои нақлиёти махсус ҷиҳозонида ҳангоми мавҷудияти иҷозатнома оид ба мувофиқати шароит ва усули интиқол ба қоидаҳои санитарӣ амалӣ карда шаванд (замимаи 8).

2.12.17. Тасфияи партовҳои радиоактивӣ, инчунин нигоҳ доштани дарозмуддат ва гӯронидани онҳоро ташкилоти махсусгардонидашуда барои муомилот бо партовҳои радиоактивӣ амалӣ мегардонанд.

Дар ҳолатҳои алоҳида мумкин аст дар як ташкилот ҳамаи марҳилаҳои муомилот бо партовҳои радиоактивӣ иҷро карда шаванд, ҳатто то гӯронидани онҳо, агар ин дар лоиҳа пешбинӣ шуда бошад ё ки барои ин иҷозатномаи махсуси мақоми танзимгар дода шуда бошад.

Гӯронидани партовҳои фаъолиятшон баланд, миёна ва паст бояд ҷудоғона гузаронида шаванд.

2.12.18. Интиҳоби ҷои гӯронидани партовҳои радиоактивӣ бояд бо назардошти шароитҳои гидрогеологӣ, геоморфологӣ, тектоникӣ ва сейсмикӣ гузаронида шавад. Ҳангоми ин бояд бехатарии радиатсионии аҳоли ва муҳити атроф дар давоми ҳамаи муҳлати маҳдудшавии партовҳо бо баназардошти пешгӯии дарозмуддат, таъмин карда шавад.

2.12.19. Дозаи босамари шуоъхӯрии аҳоли, ки аз партовҳои радиоактивӣ вобастагӣ дошта марҳилаҳои нигоҳдорӣ ва гӯрониданро дар бар мегирад, набояд аз 10 мкЗв/сол зиёдтар бошад.

2.12.20. Тартиби муфассали муомилот бо партовҳои радиоактивӣ дар ҳамаи марҳилаҳо бо қоидаҳои махсус ба низом дароварда мешавад.

2.13. Назорати истехсолӣ ҳангоми кор бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ.

2.13.1. Назорати истехсолӣ ҳангоми кор бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ бояд аз рӯи тамоми нишондодҳои асосии радиатсионӣ, ки сатҳи шуоъхӯрии кормандон ва аҳолиро муайян мекунад, гузаронида шавад. Дар ҳар як ташкилот системаи назорати радиатсионӣ бояд номгӯи намудҳои аниқӣ назорат, навъҳои таҷҳизоти радиометрӣ ва дозиметрӣ, нуқтаҳои ченкунӣ ва даврияти назорат, пешбинӣ карда шаванд.

Саҳми манбаъҳои афканишоти табиӣ дар шуоъхӯрии кормандон дар шароитҳои истехсолӣ зери назорат гирифта шуда ва ҳангоми баҳодиҳии дозаҳо, дар ҳолатҳое, ки он аз 1 мЗв дар як сол баландтар мешавад, ба ҳисоб гирифта шавад.

2.13.2. Назорат бо истифода бурдани дозиметрҳои инфиродӣ барои кормандони гурӯҳи А ҳатмӣ мебошад.

Назорати инфиродӣ аз рӯи шуоъхӯрии кормандон, вобаста аз хусусиятҳои кор, дар бар мегирад:

- назорати радиометрӣ аз рӯи ифлосшавии пӯст ва воситаҳои муҳофизати инфиродӣ;

- назорат аз рӯи хусусиятҳо, ҳаракат ва сатҳи воридшавии моддаҳои радиоактивӣ ба организм бо истифода бурдани методҳои радиометрии бевосита ва бавосита;

- назорат аз рӯи дозаҳои берунаи бета-, гамма- ва афканишоти рентгенӣ, нейтронҳо бо истифода бурдани дозиметрҳои инфиродӣ ё ки бо роҳи ҳисоб кардан. Аз рӯи натиҷаҳои назорати радиатсионӣ бояд аҳамияти дозаи босамар дар кормандон ба ҳисоб гирифта шавад, аммо дар мавриди лозимӣ аҳамияти дозаи муодили шуоъхӯрии узвҳои алоҳида муайян карда шаванд.

2.13.3. Назорат аз рӯи вазъияти радиатсионӣ вобаста аз хусусияти корҳои гузаронидашаванда дар бар мегирад:

- ҳисоб кардани тавоноии дозаи рентгенӣ, гамма афканишот ва афканишоти нейтронӣ, зичии чараёни ҳиссаҳои афканишоти ионофар дар ҷойҳои корӣ, ҳуҷраҳои ҳамҷавори ҳудуди ташкилот, дар минтақаи муҳофизати санитарӣ ва минтақаи муоина;

- ҳисоб кардани дараҷаи ифлосшавии сатҳи корӣ, таҷҳизот, васоити нақлиёт, воситаҳои муҳофизати фардӣ, рӯи пӯст ва либоси кормандон аз моддаҳои радиоактивӣ;

- муайян кардани фаъолнокии ҳаҷмии газҳо ва аэрозолҳо дар ҳавои ҳуҷраи корӣ;

- ҳисоб кардан ё баҳо додани фаъолнокии партовҳо ва ҷамъ кардани партовҳои радиоактивӣ;

- муайян кардани сатҳи ифлосшавии радиоактивии объектҳои муҳити атроф дар минтақаи муҳофизати санитарӣ ва минтақаи муоина.

2.13.4. Системаи назорати радиатсионии объектҳои категорияи I ва II бояд воситаҳои техникий зерин истифода бурда шавад:

- назорати мунтазам дар асоси васоити техникий доимии автоматиконидашуда;

- назорати фаврӣ дар асоси васоити техникий кашонидашаванда ва сайёр;

- ташҳиси лабораторӣ дар асоси таҷҳизоти лаборатории доимӣ, воситаҳои гирифтани ва тайёр намудани намунаҳо барои ташҳис.

Системаҳои автоматиконидашуда бояд назорат, бақайдгирӣ, нишондиҳӣ, ҷамъкунӣ, таҳлил, нигоҳдорӣ ва додани ахборотро таъмин намояд

2.13.5. Дар ҳуҷраҳои, ки онҳо корҳо бо маводҳои тақсимшаванда анҷом дода мешаванд ба микдоре, ки ҳангоми он имконияти ба вучуд омадани табаддулоти занҷирии ҳудудҳои худазҳудрӯидиҳанда, инчунин дар реакторҳои ядрои ва васли критикӣ ва ҳангоми дигар корҳои синфи I, ки вазъияти радиатсионӣ ҳангоми гузаронидани кор метавонад куллан тағйр ёбад, мебошад асбобҳои назорати радиатсионии таҷҳизоти сигналдиҳии овозӣ ва равшанидиҳанда гузошта шавад, лекин кормандон бояд бо дозиметрҳои садамавӣ таъмин бошанд.

2.13.6. Натиҷаҳои назорати инфиродии дозавии шуоъхӯрии кормандон бояд дар муддати 50 сол нигоҳдошта шавад. Ҳангоми гузаронидани назорати инфиродӣ, гузаронидани баҳисобгирии дозаи солонаи босамар ва муодил, дозаи босамарро дар 5 соли пайдарҳам, инчунин маҷмӯи дозаи ҷамъшуда дар тамоми давраи кори касбӣ зарур аст.

2.13.7. Дозаи шуоъхӯрии инфиродӣ бояд дар журнал ва дар оянда ба варақаи фардӣ дароварда шуда, инчунин дар ҳомилҳои электронӣ барои сохтани базаи иттилооти дар ташкилот ба қайд гирифта шавад. Нусхаи варақаи фардии корманд дар мавриди гузаштан ба дигар ташкилот, ки онҳо кор бо манбаъҳои афканишот гузаронида мешавад, бояд ба ҷои кори нав гузаронида шавад; аслиаш бошад дар ҷои кори пешина нигоҳ дошта мешавад.

2.13.8. Ба нафароне, ки барои кор бо манбаъҳои афканишот ба сафари хизматӣ фиристода мешаванд, бояд нусхаи пуркардашудаи варақаи фардӣ оид ба дозаҳои шуоъхӯрии қабулкардашон дода шавад. Нишондодҳо дар бораи дозаҳои шуоъхӯрии нафарони ба хизмати сафарӣ фиристодашуда бояд дар варақаи фардии онҳо дохил карда шаванд.

2.13.9. Дар ташкилотҳои, ки корҳо бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ анҷом дода мешаванд, аз тарафи маъмурият бояд сатҳҳои назоратӣ муқаррар карда шавад.

Номгӯй ва нишондодҳои адабии сатҳҳои назоратӣ мувофиқи шароити корӣ муайян карда шуда бо мақоми танзимгар мутобиқат карда мешаванд.

2.13.10. Ҳангоми муқаррар намудани сатҳҳои назоратӣ бояд принсипи муносибгардонӣ ба асос гирифта шавад, бо баназардошти:

- номунтазамии таъсири радиатсионӣ бо вақт;
- мувофиқи мақсад будани нигоҳдории сатҳи ноилшудаи таъсири радиатсионӣ дар объекти мазкур пасттар аз сатҳи ҷоиз.

- эътимоднокии чорабиниҳо оид ба беҳтар гардонидани вазъи радиатсионӣ. Ҳангоми тағйир ёфтани хусусиятҳои кор номгӯӣ ва нишондодҳои адабии сатҳҳои назоратӣ ба аниқгардонӣ вочиб мегарданд.

Ҳангоми муқаррар намудани сатҳи назоратӣ ғаълонокии ҳаҷмӣ ва хоси радионуклидҳо дар ҳавои атмосфера ва дар оби обанборҳо бояд имконияти воридшавии онҳоро бо силсилаи хӯрок ва шуоъхӯрии берунии радионуклидҳо, ки дар маҳал ҷамъ шудаанд, ба назар гирифта шавад.

2.13.11. Натиҷаҳои назорати радиатсионӣ бо қимати ҳудуди дозаҳо ва сатҳҳои назоратӣ муқоиса карда мешавад. Баландшавӣ аз сатҳи назоратӣ бояд аз тарафи маъмурияти ташкилот таҳлил карда шавад. Оид ба ҳолатҳои баландшавии ҳудуди дозаҳо барои кормандон, ки МБР-06 (б.3.1.2.) ё ки квотаҳои шуоъхӯрии аҳолии муқаррар шудааст, маъмурияти ташкилот ба мақоми танзимгар иттилоъ медиҳад.

2.14. Усулҳо ва воситаҳои муҳофизати инфиродӣ ва гигиенаи шахсӣ

2.14.1. Ҳамаи кормандоне, ки бо манбаъҳои афканишот кор мекунанд ё ки ба қитъаҳои иҷроӣ чунин корҳо ворид мешаванд, бояд ба воситаҳои муҳофизати инфиродии мувофиқ ба намуд ва синфи корҳо, таъмин карда шаванд.

2.14.2. Ҳангоми кор бо моддаҳои радиоактивӣ намуди кушода синфи I ва ҳангоми корҳои алоҳидаи синфи II корманд бояд маҷмӯи асосии воситаҳои муҳофизати фардӣ, инчунин воситаҳои муҳофизати иловагӣ вобаста аз сатҳ ва хусусияти имконпазири ифлосшавии радиоактивӣ, дошта бошад.

Маҷмӯи асосии воситаҳои муҳофизати фардӣ: либоси таҳпӯши махсус, ҷуроб, комбинезон ё ки костюм (куртка ва шим), пойафзоли махсус, кулоҳ ё тоскулоҳ, дастпӯшак, сачоқ ва рӯмолчаи бинипоккунии як маротиба истифодашаванда, воситаҳои муҳофизати узвҳои нафаскаширо (вобаста аз ифлосшавии ҳаво) дар бар мегирад.

Ҳангоми корҳои синфи II ва ҳангоми корҳои алоҳидаи синфи III корманд бояд бо хилъат, кулоҳ, дастпӯшак, пойафзоли сабук ва ҳангоми зарурат бо воситаҳои муҳофизати узвҳои нафаскашӣ таъмин бошанд.

2.14.3. Воситаҳои муҳофизати фардӣ барои кор бо моддаҳои радиоактивӣ бояд аз матоъҳои хуб дезактиватсияшаванда тайёр карда шуда ё ки якмаротиба истифодашаванда бошанд.

2.14.4. Коркунон бо маҳлулҳо ва хоқаҳои радиоактивӣ, инчунин кормандони рӯбучинкунандаи ҳучраҳое, ки дар онҳо корҳо бо моддаҳои радиоактивӣ гузаронида мешавад, ғайр аз маҷмӯи асосии воситаҳои муҳофизати фардӣ, бояд бо либосҳои махсуси иловагии аз матоъҳои пардагӣ ё ки матоъҳои дорои рӯйпӯши полимерӣ: пешдоманҳо, рӯиостинҳо, нимхилъатҳо, пойафзоли махсуси резинӣ ва пластикӣ, таъмин карда шуда бошанд.

2.14.5. Корманде, ки корҳои васлқунӣ ё буридани металлҳои аз радионуклидҳо ифлос шудаанд иҷро мекунад, бояд бо воситаҳои махсуси муҳофизати фардии аз матоъҳои шарораустувор ва хуб дезактиватсияшаванда таъмин карда шуда бошанд.

2.14.6. Воситаҳои муҳофизати узвҳои нафаскаширо (полоишкунанда ва изолятсиякунанда) ҳангоми кор дар шароити имконияти ифлосшавии аэрозолии ҳавои ҳучра бо моддаҳои радиоактивӣ (кор бо хоқаҳо, буғронии маҳлулҳои радтоактивӣ ва ғ.), истифода бурдан зарур аст.

2.14.7. Ҳангоми корҳое, ки ифлосшавии ҳавои ҳучра бо моддаҳои радиоактивӣ ё буғҳо (бартарафқунии садама, корҳои таъминқунӣ ва ғ.) имконпазир аст ё вақте, ки истифодабарии воситаҳои полоишӣ, бехатарии радиатсиониро таъмин карда наметавонад бояд воситаҳои муҳофизати изолятсионӣ (пневмоқотюмҳо, пневмошлемҳо, инчунин дар ҳолатҳои алоҳида дастгоҳҳои изолятсиякардаи автономӣ) истифода бурда шаванд.

2.14.8. Ҳангоми гузаштан аз ҳучраҳои барои корҳои синфи нисбатан баланд ба ҳучраҳои кори синфи нисбатан паст, назорат кардани сатҳи ифлосшавии радиоактивии воситаҳои муҳофизати фардӣ, инчунин ҳангоми гузаштан аз минтақаи 2 ба минтақаи 3, воситаҳои муҳофизати фардии иловагиро кашидан зарур аст.

2.14.9. Либоси махсус ва либосҳои таҳпуши аз сатҳи ҷоиз баландтар ифлосшуда бояд барои дезактиватсия ба ҳонаҳои либосшӯии махсус фиристода шаванд. Иваз намудани либосҳои махсуси асосӣ ва либосҳои таҳпуш бояд аз тарафи кормандон на камтар аз 1 бор дар 10 рӯз гузаронида шавад.

Воситаҳои муҳофизати фардии иловагӣ (пардагӣ, резинӣ, бо рӯйпуши полимерӣ) баъди ҳар як истифодабарӣ бояд ба дезактиватсияи қаблӣ дар шлюзи санитарӣ ё ки дар ҷойҳои дигари махсус ҷудокардашуда гузаронида шаванд. Агар баъди дезактиватсия ифлосии боқимондаи онҳо аз сатҳи ҷоиз баландтар бошад, воситаҳои муҳофизати фардии иловагӣ бояд барои дезактиватсия ба ҳонаҳои либосшӯии махсус фиристода шаванд.

2.14.10. Бояд ифлосшавии радиоактивии либосҳои шахсӣ ва пойафзол истисно карда шавад. Дар мавриди ошкор кардани чунин ифлоси либосҳои шахсӣ ва пойафзол ба дезактиватсия дар зери назорати ҳадамоти бехатарии радиатсионӣ, инчунин дар мавриди ғайриимкон будани тозакунии - онро гӯронидан зарур аст.

2.14.11. Дар ҳучраҳои барои кор бо моддаҳои радиоактивӣ дар намуди кушода роҳ дода намешавад:

- будубоши кормандон бе воситаҳои лозима муҳофизати фардӣ;
- истеъмоли хӯрок, тамокукашӣ, истифодаи лавозимотҳои косметикӣ;
- нигоҳ доштани маҳсулотҳои хурока, маҳсулоти тамоку, либоси ҳонагӣ, лавозимотҳои косметикӣ ва дигар ашёҳое, ки ба кор вобастагӣ надоранд.

2.14.12. Ҳангоми баромадан аз ҳучраҳое, ки он ҷо кор бо моддаҳои радиоактивӣ анҷом дода мешавад, бояд тафтиши ифлосии радиоактивии либосҳои махсус ва дигар воситаҳои муҳофизати инфиродӣ гузаронида шавад, дар мавриди ошкор кардани ифлосшавии радиоактивӣ онҳоро кашидан ва ба дезактиватсия фиристода шаванд, ҳуди корманд бошад дар зери душ шустушӯӣ намояд.

2.14.13. Барои истеъмоли хӯрок бояд ҳучраҳои махсуси бо дастшӯяк барои шустани дастҳо бо таъмини оби гарм ҷиҳозонида шудаи алоҳида аз ҳучраҳое, ки он ҷо корҳо бо истифодаи моддаҳои радиоактивӣ дар намуди кушода анҷом дода мешавад, пешбинӣ карда шаванд.

2.14.14. Дар объектҳои радиатсионие, ки он ҷо ҳодисаҳои ба вучуд омадани ифлосшавии радиоактивии пӯст имконпазир аст, бояд ба сифати воситаҳои дезактиватсияи онҳо доруҳое (воситаҳои шустани) истифода шаванд, ки ифлосҳоро босамарона тоза кунанд ва тавассути пӯст ба бадан ворид гаштани радионуклидҳоро афзун нагардонад. Ҳолати ниҳой ҳангоми кор бо радионуклидҳои захрнокиашон баланд, муайянкунанда мебошад.

3. Бехатарии радиатсионии беморон ва аҳоли ҳангоми нурафкании тиббӣ

3.1. Бехатарии радиатсионии беморон ва аҳоли бояд зимни ҳамагуна шуоъхӯрии тиббӣ (профилактигӣ, ташхисӣ, муолиҷавӣ, тадқиқотӣ) бо роҳи комёбии ғайри максималӣ аз муолиҷаи рентгенрадиологӣ ва ҳамаҷониба кам гардонидани зарари радиатсионӣ зимни мутлақо бартари доштани ғайри максималӣ барои шуоъгиранда бар зарари он, таъмин карда шуда бошад.

3.2. Шуоъхӯрии тиббии беморон бо мақсади гирифтани маълумоти ташхисӣ ё натиҷаи муолиҷавӣ танҳо бо таиноти духтур ва розигии бемор гузаронида мешавад. Қарори интиҳой оид ба гузаронидани муолиҷаи муносиб аз тарафи духтур-рентгенолог ва ё духтур-радиолог қабул карда мешавад.

3.3. Шуоъхӯрии ташхисии тиббӣ бо нишондодҳои тиббӣ гузаронида мешавад дар ҳолатҳое, ки дигар усулҳои алтернативии ташхисӣ вучуд надоранд ё истифодабарии онҳо номумкин аст, ё ки нокифоя ахборотӣ мебошанд.

3.4. Ҳамаи усулҳои истифодашавандаи ташхисӣ шуоъӣ ва муолиҷа аз ҷониби Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад. Дар тавсифи усул

инъикоси речаи муносиби гузаронидани муолиҷаҳо ва сатҳи шуоъхӯрии беморон ҳангоми иҷроиши онҳо, зарур мебошад.

3.5. Тартиби гузаронидани ҳама намуди таҳқиқҳои рентгенорадиологӣ ташхисӣ бояд мавҷуд набудани натиҷаҳои детерминии нуриро кафолат диҳанд.

3.6. Шуоъхӯрии одамон бо мақсади гирифтани маълумоти илмии тиббӣ аз рӯи ҳулосаи мақомоти тандурустии маҳаллӣ дар ҳудуди барои онҳо муқарраргардидаи сатҳи шуоъхӯрӣ, ҳангоми розигии хатии ташхисшаванда ва ба он пешкаш кардани ахборот оид ба оқибатҳои имконпазири шуоъхӯрӣ, метавонад гузаронида шавад.

3.7. Ҳангоми гузаронидани терапияи шуоъӣ бояд ҳама чораҳои имконпазир барои бартараф кардани нуқсонҳои шуоъӣ ба бемор андешида шавад.

3.8. Барои муоинаи рентгенорадиологӣ тиббӣ ва терапияи шуоъӣ дастгоҳе истифода мешаванд, ки дар Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта шуда дар ферастии маҳсулоти тиббӣ барои истифодабарии тиббӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шуда, дорои иҷозатномаи мақоми танзимгар бошад.

3.9. Шӯъба (қисм)-ҳои муолиҷаи шуоъӣ ва ташхисӣ, ҳангоми гузаронидани муолиҷаҳои ташхисӣ таъбабатӣ бояд ҳатман, маҷмӯи воситаҳои муҳофизати радиатсионии сайёр ва инфиродӣ барои бемор корманд, дошта бошанд ва истифода баранд.

3.10. Маҷмӯи воситаҳои табели муҳофизати бемор ва корманд дар шӯъбаҳо ва ҳуҷраҳои гуногуни рентгенрадиологӣ аз рӯи қоида ва меъёрҳои санитарии махсус муайян карда мешавад.

3.11. Дар амал истифодабарии радиопроекторҳои дорусозӣ дар мавриди мавҷудияти иҷозатномаи мақоми танзимгар роҳ дода мешавад.

3.12. Сохторҳои рентгенрадиологӣ тиббӣ бояд иҷозатномаи мувофиқ дошта бошад.

3.13. Кормандони тиббӣ, ки бо ташхис ва муолиҷаи рентгенрадиологӣ машғуланд муҳофизати беморонро то қадри имкон дар сатҳи паст дозаи шуоъхӯрии инфиродӣ нигоҳ медоранд. Дозаи гирифташудаи бемор бояд қайд карда шавад.

3.14. Дозаҳои шуоъхӯрии бемор аз гузаронидани ҳар як муоинаи рентгенрадиологӣ ва муолиҷаи шуоъӣ бояд, ба варақаи шахсии баҳисобгирии дозаи шуоъхӯрии тиббӣ, ки замимаи ҳатмии картаи амбулатории вай мебошад, гузаронида шавад.

3.15. Ҳангоми расидани дозаи чамъшудаи бемор аз шуоъхӯрии тиббии ташхисӣ ба 0,5 Зв бояд барои маҳдудияти шуоъхӯрии минбаъдаи ӯ чораҳо андешида шавад, агар муолиҷаи шуоъӣ на аз рӯи шартҳои нишондодҳои ҳаёти бошад.

3.16. Аз рӯи талаби бемор ба вай маълумот дар бораи дозаи гирифташаванда ё гирифташудаи шуоъхӯрии ва оиди оқибатҳои эҳтимолӣ аз гузаронидани муолиҷаҳои рентгенрадиологӣ, пешниҳод карда мешавад.

3.17. Бемор ҳуқуқ дорад аз муолиҷаи рентгенрадиологӣ тиббӣ даст кашад, ғайр аз гузаронидани муоинаҳои профилактикӣ бо мақсади ошкорсозии беморҳои аз ҷиҳати эпидемиологӣ хатарнок.

3.18. Корманди тиббӣ ҳуқуқ надорад мустақиман ё ин ғайримустақиман ба зиёд кардани шуоъхӯрии бемор бо мақсади кам кардани шуоъхӯрии касбии худ, таъсир расонад.

3.19. Ҳангоми ворид кардани доруҳои радиофарматсевтикӣ ба бемор бо мақсади муолиҷаи духтур бояд ӯро дар бораи муваққатан аз таҷдиди насл худдорӣ намудан маслиҳатҳо диҳад.

3.20. Ворид кардани доруҳои радиофарматсевтики бо мақсадҳои ташхис ва хусусан муолиҷа ба занҳои ҳомиладор қатъиян манъ аст.

3.21. Ҳангоми бо мақсади ташхис ё муолиҷаи ворид кардан доруҳои радиофарматсевтикӣ ба модарони ширмакон бояд муваққатан маконидани кӯдакро қатъ намоянд. Муддати қатъ кардани ширмаконӣ аз намуд ва миқдори доруи воридшаванда вобаста буда аз рӯи дастури алоҳида муайян карда мешавад.

4. Бехатарии радиатсионӣ ҳангоми таъсири манбаъҳои афканишоти табиӣ

4.1. Шуоъхӯрии кормандон

4.1.1. Талабот нисбати таъмини бехатарии радиатсионӣ ҳангоми таъсири манбаъҳои афканишоти табиӣ дар шароитҳои истеҳсоли барои ҳамаи ташкилоте, ки дар онҳо шуоъхӯрии кормандон аз радионуклидҳои табиӣ зиёдтар аз 1 мЗв/сол-ро ташкил медиҳад, пешниҳод мегардад. Ба онҳо хусусан ташкилоте, ки корхоро дар шароити зеризаминӣ мегузаронанд (конҳои ғайриуранӣ, шахтаҳо ва ғ.), ин чунин истифрочу тасфӣи маъдан ва ашёи хоми органикии дар таркибаш микдори зиёди радионуклидҳои табиӣ дорад, дохил мешаванд. Дар ҳучатҳои лоиҳавии конҳои ғайриуранӣ ва дигар иншоотҳои зеризаминӣ, бояд масъалаҳои бехатарии радиатсионӣ ирриқос карда шаванд.

Ташкилоти ба истифроч ва тасфӣи маъдан бо мақсади аз он гирифтани радионуклидҳои табиӣ (уран, радий, торий ва ғ.), ин чунин ташкилоте, ки ин радионуклидҳоро истифода мекунанд, ба ташкилоти бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ корбаранда дохил мешаванд. Ба онҳо талабот нисбати таъмини бехатарии радиатсионӣ, ки дар боби 3-юми қоидаи мазкур оварда шудааст, дахлат мекунад.

4.1.2. Барои бунёд кардани биноҳои таъиноти истеҳсоли бояд китъаи замин интихоб карда шавад, ки дар он ҷо зичии сели радон дар сатҳи хок аз 250 мБк/(м² с) зиёд набояд. Зимни сохтмони бино дар минтақаи замин, ки дар он ҷо зичии сели радон дар сатҳи хок аз 250 мБк/(м²с) зиёд мебошад, бояд дар лоиҳаи бино системаи Ҳимоя аз радон пешбинӣ карда шавад.

4.1.3. Дар ташкилоте, ки дар он корҳо бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ анҷом дода намешаванд сатҳи шуоъхӯрии табиӣ кормандон дар шароити корӣ набояд аз қимати дар банди 4.2 МБР-06 овардашуда зиёд бошад. Ҳангоми тағйир додани давомнокии кор, вайрошавии мувозинати радиоактивии радионуклидҳои табиӣ дар ҷанги истеҳсоли, ки таъсири сатҳи радиатсиониро муайян менамоянд, маъмурияти ташкилотро, мебояд сатҳҳои назоратии таъсири радиатсиониро муқаррар намуда, барои онҳо ҳатман, бояд иҷозатномаи мақоми танзимгарро дошта бошанд.

4.1.4. Барои тартиб додани номгуӣ ташкилот, сеҳ ё ҷои кории алоҳида амалкунанда, ки дар онҳо бояд назорати муҳити радиатсионии вобаста аз манбаъҳои афканишоти табиӣ ҷорӣ карда шавад, мебояд тафтиши ибтидоии онҳо гузаронида шаванд.

Агар дар натиҷаи тафтиш дар ташкилот ягон ҳодисаи баландшавии дозаи шуоъхӯрии кормандон аз 1 мЗв/сол ба қайд гирифта нашавад, он гоҳ назорати радиатсионии минбаъдаи он зарурат надорад. Аммо ҳангоми қатъан тағйир додани технологияи истеҳсолот, ки метавонад боиси зиёдшавии шуоъхӯрии кормандон гардад, мебояд тафтиши такрорӣ гузаронида шавад.

Дар ташкилоте, ки дар онҳо баланшавии доза аз 1 мЗв/сол муқаррар карда шудаасту доза аз 2 мЗв/сол зиёдтар нест, мебояд интихобан назорати радиатсионии ҷойҳои кории бо сатҳи баландтари шуоъхӯрии кормандон, гузаронида шавад.

Дар ташкилотҳое, ки дозаи шуоъхӯрии кормандон аз 2 мЗв/сол зиёд аст, бояд ғайр аз ин назорати доимии дозаи шуоъхӯрӣ амалӣ карда шуда ва ҷорабиниҳо оиди паст кардани онҳо, гузаронида шавад.

4.1.5. Дар ҳолати муайян кардани баланшавии меъёри муқарраргардида (5 мЗв/сол), маъмурияти ташкилот тамоми ҷораҳои заруриро нисбати паст кардани шуоъхӯрии кормандон меандешад. Зимни ғайриимкон будани риояи меъёри мазкур дар ташкилоте, ки дар банди 4.1.1-и қоидаи мазкур номбар гардидаанд, ба баробар кардани чунин кормандон аз рӯи шароити кориашон ба кормандоне, ки бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ кор мекунанд роҳ дода мешавад. Оид ба қарори қабулгардида маъмурияти ташкилот ба мақоми танзимгар дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ иттилоъ медиҳад.

Ба шахсони дар шароитҳои кории кормандоне, ки бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ кор мекунанд баробар карда шудаанд, ҳамаи талабот оид ба таъмини

бехатарии радиатсионӣ барои кармандони гурӯҳи А муайян карда шудааст, дахл дорад.

4.1.6. Шароитҳои санитарии гигиении истифодабари канданиҳои фойданокӣ дорои сатҳи баланди радионуклидҳои табиӣ дар фаъолияти хоҷагидорӣ аз ҷониби мақомоти иҷроияи ҳукумат, ки барои амалигардонии назорат дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ ваколатдор карда шудааст, муайян карда мешавад.

4.1.7. Дар ташкилоте, ки партовҳои истеҳсоли аз рӯи меъёрҳои дар банди 5.12-и қоидаи мазкур овардашуда ба категорияи радиоактивӣ таълуқ дошта, бояд чамъоварӣ, нигоҳдории муваққатӣ ва гурӯндани онҳо ташкил карда шавад.

4.2. Шуоъхӯрии аҳоли

4.2.1. Талабот оид ба таъмини бехатарии радиатсионии аҳоли ба манбаъҳои танзимшавандаи афканишоти табиӣ: изотопҳои радон ва маводи таҷзияи онҳо дар ҳавои ҳучра, гамма-афканишоти радионуклидҳои табиӣ, ки дар таркиби маҳсулотҳои сохтмонӣ радионуклидҳои табиӣ дар оби нушоқӣ, нуриҳо ва канданиҳои фойданок, мавҷуданд, даҳолат мекунад.

4.2.2. Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон қорҳоро дар бораи баҳо додан ва паст кардани сатҳи шуоъхӯрии аҳоли аз манбаъҳои афканишоти табиӣ ба нақша мегирад ва амалӣ мегардонад. Маълумот дар бораи сатҳи шуоъхӯрии аҳоли аз манбаъҳои афканишоти табиӣ дар шиносномаи радиатсионии гигиении минтақа ворид карда мешавад.

Дараҷаи нисбии бехатарии радиатсионии аҳоли, нишондодҳои дозаи босамарро аз манбаъҳои афканишоти табиӣ тавсиф медиҳад:

- камтар аз 2 мЗв/сол – шуоъхӯрӣ аз қимати миёнаи дозаи барои аҳолии кишвар аз манбаъҳои афканишоти табиӣ баландтар намешавад;
- аз 2 то 5 мЗв/сол – шуоъхӯрии барзиёд;
- зиёда аз 5 мЗв/сол – шуоъхӯрии баланд.

Чорабиниҳо оид ба паст кардани сатҳи шуоъхӯрии баланд бояд дар навбати аввал гузаронида шаванд.

4.2.3. Ҳангоми интихоби қитъаи замин барои сохтмони хонаҳои истиқоматӣ ва биноҳои таъиноти иҷтимоӣ маишӣ ба қитъаҳое, ки бо гамма-фоншон аз 0,3 мкГр/соат баланд набуда ва зичии сели радон дар сатҳи хок на зиёдтар аз 80 мБк/(м²хс) мебошад, афзалият дода мешавад.

Ҳангоми барои сохтмон ҷудо кардани қитъаи замин, ки зичии сели радон дар сатҳи хок зиёдтар аз 80 мБк/(м²хс) мебошад, дар лоиҳаи бино бояд, системаи муҳофизатӣ аз радон пешбинӣ карда шавад. Зарурати чорабиниҳои муҳофизатӣ аз радон дар мавриди камтар аз 80 мБк/(м²хс) будани зичии сели радон дар сатҳи хок, дар ҳар ҳолати алоҳида бо розигии мақоми танзимгар муайян карда мешавад.

4.2.4. Назорати радиатсионии истеҳсоли бояд дар ҳама марҳилаҳои сохтмон, азнавсозӣ, таъмири капиталӣ ва истифодаи хонаҳои истиқоматӣ ва биноҳои таъиноти иҷтимоӣ маишӣ қорӣ карда шавад. Назорати радиатсионии истеҳсоли барои санҷиши мутобиқати онҳо ба меъёрҳои амалкунанда (б. 5.3.2 ва б.5.3.3-и МБР-06) гузаронида мешавад. Дар ҳолати ошқор кардани баландшавӣ аз қиматҳои меъёрӣ, бояд таҳлили алоқамандии ин сабаб гузаронида шуда ва чорабиниҳои муҳофизатии зарурӣ, ки ба паст кардани тавоноии дозаи гамма-афканишот ва радон дар ҳавои ҳучра равона карда шудааст, гузаронида шаванд. То паст кардани тавоноии дозаи гамма-афканишот ва фаъолнокии ҳаҷмии радон дар ҳавои ҳучраҳои бинои сохташавнда, аз нав сохташудаи стода, пурра тамиршаванда то қиматҳои меъёрӣ, иморат ё қисми он барои қабул кардан ва ба истифода додан номумкин мебошад.

4.2.5. Назорати радиатсионии истеҳсоли хонаҳои истиқоматӣ ва иншоотҳои таъиноти иҷтимоӣ маишӣ аз ҷониби ташкилоте, ки ба тартиби муқарраргардида аккредитатсия шудааст гузаронида мешавад.

4.2.6. Назорати давлатӣ барои иҷроиши меъёрҳои санитарӣ, қоида ва меъёрҳои гигиенӣ ҳангоми таъмини бехатарии радиатсионӣ дар хонаҳои истиқоматӣ ва биноҳои таиноти иҷтимоӣ маишӣ зимни сохтмон, азнавсозӣ, ба истифода додан ва ҳангоми истифодабарӣ аз ҷониби мақоми танзимгар қорӣ карда мешавад.

4.2.7. Ба ҳар як манбаи марказононидашудаи таъминоти оби нӯшокии аҳоли бояд, ҳулосаи санитарӣ эпидемиологӣ, оид ба мувофиқати он ба талаботи бехатарии радиатсионӣ тартиб дода шавад. Санҷиши радионуклидҳо дар таркиби оби нӯшоки, аз ҷониби ташкилоти ба аҳоли обтаъминкунанда, гузаронида мешавад. Тартиби назорат бо мувофиқат ба мақоми танзимгар муқаррар карда мешавад.

4.2.8. Назорати давлатӣ аз рӯи радионуклидҳо дар манбаҳои обтаъминкунӣ аз ҷониби мақоми танзимгар, ки дар мавридҳои зарурӣ шуоъхӯрии дарунии аҳолии минтақа ва гурӯҳҳои алоҳидаи нозуки аҳолиро аз ҳисоби истеъмоли қардани оби манбаҳои дорои миқдори зиёди радионуклидҳо аст дучори шуоъхӯрии барзиёд гардидаанд, баҳо дода мешавад.

4.2.9. Ҳангоми мавҷуд будани радионуклидҳо дар таркиби оби манбаҳои амалкунандаи обтаъминкунӣ баландтар аз сатҳи даҳлаткунӣ (замимаи II-2 МБР-06) бояд чораҳои ҷустуҷӯи манбаҳои алтернативӣ андешида шавад. Зимни мавҷуд набудани манбаҳои алтернативии таъминоти оби нӯшоки мақомоти ҳокимияти иҷроияи субъектҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти худидораи маҳалӣ ва шахсонаи ҳуқуқи мувофиқи вақлатҳои худ вазифадоранд, оид ба маҳдудкунӣ, боздоштан ё манъ қардани истифодабарии ин иншоотҳои обӣ, чораҳо андешанд.

4.2.10. Манбаҳои обтаъминкунии нав ба истифода ба шарте қабул карда мешавад, ки агар ҷаҳолнокии ҳоси радионуклид дар об аз сатҳи даҳлаткунии қабулгардида (замимаи II-2 МБР-06), баландтар набошад.

4.2.11. Қимати ҷаҳолнокии ҳоси радионуклидҳои табиӣ дар нуриҳои фосфорӣ ва мелиорантҳо бояд аз ҷониби таъминкунандагон дар ҳуҷатҳои ҳамроҳ фириастода шаванда оварда шаванд, нусхаи онро бошад ташкилоти қабулкунанда бояд ба мақоми танзимгар пешниҳод намояд.

4.2.12. Назорат оиди радионуклидҳои табиӣ дар таркиби масолеҳи сохтмонӣ ва маҳсулот, аз ҷониби ташкилоти истеҳсолкунанда гузаронида мешавад. Қимати ҷаҳолнокии ҳоси радионуклидҳои табиӣ бояд дар ҳуҷатҳои ҳамроҳ фириастода шаванда (шиноснома) ба ҳар миқдор (партия)-и масолеҳ ва маҳсулот нишон дода шаванд.

4.2.13. Имконият ва шароити истифодабарии масолеҳ ва маҳсулоти дорои радионуклидҳои табиӣ, ки барои онҳо дар МРБ-06 меъёр муқаррар карда нашудааст, аз рӯи меъёрҳои маҳсули мақомоти вақлатдоре, ки таъмини бехатарии радиатсиониро танзим менамояд, муайян карда мешаванд.

5. Бехатарии радиатсионӣ ҳангоми садамаи радиатсионӣ

5.1. Системаи бехатарии радиатсионии кормандон ва аҳоли ҳангоми садамаи радиатсионӣ бояд, ба минимум овардани оқибатҳои ногувори садама, пеш аз ҳама пешгирӣ қардани пайдошавии эффектҳои детерминӣ ва паст қардани эҳтимолияти эффектҳои стохастикӣ, таъмин намояд. Ҳангоми ошкор гардидани садамаи радиатсионӣ, бояд чораҳои фаврӣ барои қатъ қардани ҳуҷаи садама, барқарор қардани назорат аз рӯи манбаҳои афканишот ва ба минимум овардани дозаи шуоъхӯрӣ ва миқдори шахсонаи гирифтори шуоъхӯрӣ гардида аз кормандон ва аҳоли, ифлосшавии радиоактивии ҳуҷраҳои истеҳсоли ва муҳити зист, ки боиси ба вучуд омадани зарари иқтисодӣ ва иҷтимоӣ аз ин садама гардидааст, андешида шаванд.

5.2. Дар ҳуҷатҳои лоиҳавии ҳар як объекти радиатсионӣ бояд эҳтимолияти ба вуқӯ омадани садама дар натиҷаи нодурустии дастгоҳ, ҷаҳолияти нодурусти кормандон, офатҳои табиӣ ё сабабҳои дигаре, ки метавонанд аз зери назорат баромадани манбаҳои афканишот ва шуоъхӯрии одамон ва ифлосшавии радиатсионии муҳити зист оварда расонанд, муайян карда шавад. Номгуи садамаҳои имконпазирро барои шароитҳои муайяни қорӣ бо манбаҳои афканишот бо мақомоти

танзимгари давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ мувофиқат карда мешавад.

5.3. Дар ҳучатҳои лоиҳавии объектҳои категорияи I-II-и радиатсионӣ бояд боби «чорабиниҳои муҳандисии техникии муҳофизаи шахрвандӣ дотша бошад. Чорабиниҳои нисбати огоҳкунии ҳолатҳои фавқулода», номгӯй, ҳаҷм ва ҷои нигоҳдории воситаҳои муҳофизати фардӣ, доруворӣ, захираи садамавии асбобҳои радиометрӣ ва дозиметрӣ, воситаҳои дезактиватсия ва тасфияи санитарӣ, таҷҳизот ва лавозимот барои гузаронидани корҳои таъҷилӣ оид ба бартараф кардани оқибатҳои садамаи радиатсионӣ зарурро, дар бар мегирад.

5.4. Маъмурияти объектҳои радиатсионии катигорияҳои I-II ӯҳдадоранд, ки нақшаи чорабиниҳоро оиди муҳофизати кормандон ва аҳоли дар ҳолатҳои садамаи радиатсионӣ таҳия ва тасдиқ намуда бо мақомоти худидораи маҳаллӣ, мақомоти иҷроияи ҳокимият, ки назорати давлатиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ ба ҷо меорад, мувофиқат кунанд.

Лоиҳа бояд бобҳои асосии зеринро дар бар гирад:

- пешгӯии садамаҳои эҳтимолӣ дар объектҳои радиатсионӣ бо назардошти сабабҳои эҳтимолӣ, намуд ва сенарияи вусъати садама, инчунин пешгӯии вазъияти радиатсионӣ зимни намудҳои гуногуни садама;
- критерия (меъёр) барои қабули қарор дар бораи гузаронидани чорабиниҳои муҳофизатӣ;
- номгӯи ташкилотҳое, ки бо онҳо ҳангоми бартарафкунии садама ва оқибатҳои он ҳамкорӣ карда мешавад;
- ташкилоти назорати радиатсионии садамавӣ;
- баҳо додани хусусият ва андозаи садамаи радиатсионӣ;
- тартиби ҷорӣ кардани нақшаи садамавӣ дар амал;
- тартиби огоҳ намудан ва ахборотдиҳӣ;
- рафтори кормандон ҳангоми садама;
- ӯҳдадории шахсони мансабдор ҳангоми гузаронидани корҳои садамавӣ;
- чораҳои муҳофизати кормандон ҳангоми гузаронидани корҳои садамавӣ;
- чорабиниҳои зидисадамавӣ;
- чорабиниҳо дар бораи муҳофизати аҳоли ва муҳити зист;
- расонидани ёрии тиббӣ ба зарардидагон;
- чораҳо оид ба маҳдудкунӣ ва бартарафкунии мабдаъ (майдонча)-ҳои ифлосии радиатсионӣ;
- тайёр намудан ва машқдиҳии кормандон ба амалиётҳо ҳангоми садама;
- пешгӯи кардани садамаҳои имконпазир дар объектҳои радиатсионӣ бо баҳисобгирии сабабҳо, намудҳо ва сенарияи ташакули садамаҳои эҳтимолӣ, инчунин вазъиятҳои радиатсионии пешгӯишаванда ҳангоми намудҳои гуногуни садама.

5.5. Дар ҳамаи объектҳои радиатсионӣ бояд, «Дастурамал дар бораи амалиёти кормандон дар ҳолатҳои садамавӣ», мавҷуд бошад.

5.6. Дар майдончаҳои истехсолӣ, дар гузаргоҳи санитарӣ ва гузаргоҳи тиббии объекти радиатсионӣ бояд, дорукутиҳо бо маҷмӯи воситаҳои зарурии расонидани ёрии аввалияи тиббӣ ба зарардидагони садамаи радиатсионӣ, вале дар объектҳое, ки дар он ҷо корҳо бо моддаҳои радиоактивӣ дар намуди кушода гузаронида мешаванд, инчунин захираи мукамалшавандаи воситаҳои тасфияи санитарии шахсони ба ифлоси гирифторшуда, бошанд.

5.7. Дар ҳар ташкилоте, ки садамаи радиатсионӣ имконпазир аст, бояд системаи фаврии огоҳкунӣ дар бораи руҳ додани садама дар назар дошта шуда, бо бонги он кормандон бояд, мувофиқи нақшаи чорабиниҳои оид ба бартараф кардани садамаи радиатсионӣ ва дастурамали вазифавӣ, амал намоянд.

5.8. Дар ҳама ҳолатҳои муқаррар кардани ҳақиқати садамаи радиатсионӣ маъмурияти ташкилот ӯҳдадор аст мақомоти ҳокимияти давлатӣ, аз он ҷумла мақомоти иҷроияи ҳокимият, ки назорати давлатиро дар соҳаи таъмини бехатарии

радиатсиониро амалӣ менамоянд, ин чунин мақомоти худидораи маҳалӣ, аҳолии минтақаи дар он шуоъхӯрии барзиёд имконпазир аст, иттилоъ медиҳад.

5.9. Мақомоти ҳокимияти маҳалии субъектҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи «Нақшаи чорабиниҳо дар бораи муҳофизати аҳолии хангоми садамаи радиатсионӣ», ҳарчи зудтар воридшавии маълумотро дар бораи садамаи радиатсионӣ ба мутахассисони соҳаи муҳофизати радиатсионӣ ва иштироки онҳо дар иттилоъ додани аҳолии нисбати садамаи радиатсионӣ, тафсилии усулҳо ва воситаҳои муҳофизати, таъмин мегардонанд.

5.10. Ба гузаронидани корҳои бартарафкунии садама ва оқибатҳои он бояд, пеш аз ҳама аъзоёни бригадаи садамавии махсусгардондашуда ҷалб карда шаванд. Дар зарурат барои иҷрои чунин корҳо метавонанд шахсони бехтараш аз кормандони аз 30 сола калонтар, ки мамнуияти тиббӣ надоранд, хангоми розигии хаттии ихтиёрӣ ва баъди фаҳмондадихӣ нисбати дозаи имконпазири шуоъхӯрӣ ва хавфи он ба саломатии онҳо, ҷалб карда шаванд. Занҳо метавонанд, барои иштирок дар корҳои садамавӣ танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ, роҳ дода шаванд.

5.11. Пеш аз оғози корҳои батарафкунии оқибатҳои садама бояд, бо кормандон дастурдихӣ нисбати бехатарии радиатсионӣ бо фаҳмондадихии хусусият ва пайдарҳамии корҳо, гузаронида шавад. хангоми зарурат амалиётҳои дар пешистодаро қаблан такмил медиҳанд.

5.12. Корҳо оид ба бартараф кардани оқибатҳои садама ва чорабиниҳои дигари бо имконияти шуоъхӯрии барзиёди кормандон алоқамандро, бояд зерин назорати радиатсионӣ мувофиқи иҷозатномаи махсус, ки дар он ҳадди давомнокии кор, воситаҳои муҳофизатии иловагӣ, ному насаби иштирокчиён ва шахсони масъул барои иҷрои корҳо муайян карда шудаанд, гузаронида шавад.

5.13. Батарибандозии шуоъхӯрии барзиёди банақшагирифташудаи кормандон хангоми бартарафкунии садама аз рӯи банди 3.2-и МРБ-06 муайян карда мешавад. Шуоъхӯрии барзиёди банақшагирифташуда барои кормандони объекти радиатсионие, ки дар гузарондани корҳои садамавӣ барқарорсозӣ иштирок кардаанд ва ба мутахассисони ҳадамоти садамавӣ наҷотдихӣ ва ташкилкунандагон иҷозат дода мешавад.

5.14. Тартиби назорати радиатсионӣ бо назардошти хусусият ва шароитҳои корҳои иҷрошаванда ва мувофиқгардони бо мақомоте, ки назорати давлатиро дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ таъмин месозад, муайян карда мешавад.

5.15. Шахсони бо зиёни захмӣ, захролудшудаи кимёвӣ ё шуоъхӯрӣ бо дозаи аз 0.2 Зв зиёдтар гирифтори шудаанд, ба муоинаи тиббӣ ва табобат фиристодан зарур аст. хангоми ифлосшавии радиатсионӣ бояд тасфӣи санитарии одамон ва дезактиватсияи либосҳои ифлосшуда гузаронида шавад.

5.16. Хангоми садамаи радиатсионӣ бо партовҳои радионуклидҳо ба муҳити зист, ки боиси ифлосшавии радиатсионии минтақаи зиёд мегардад, муҳофизати аҳолии мутобиқ бо критерияҳо барои қабули ҳали он дар банди 6 МБР-06 овардашуда гузаронида мешаванд.

5.17. Бартарафкунии оқибатҳои садама ва тафтиши сабабҳои он хангоми зарурат дар сатҳи Ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ, ноҳиявӣ, минтақавӣ ва объектӣ бо тартиби дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқарар карда шудааст, гузаронида мешавад.

5.18. Мақомоти иҷроияи Ҳокимият дар соҳаи танзими бехатарии радиатсионӣ ва назорати давлатии санитарӣ эпидемиологӣ бояд, хангоми тафтишот ва бартарафкунии оқибатҳои садамаи радиатсионӣ барои иҷро кардани масъалаҳои зерин иштирок кунанд:

- гузаронидани назорати пешакии радиатсионӣ;
- муайян кардани шахсоне, ки гирифтори шуоъхӯрии садамавӣ мегарданд;
- назорат аз рӯи таъмин намудани бехатарии радиатсионии шахсони дар тафтишот ва бартарафкунии садама иштирок кардаанд;
- назорат аз рӯи сатҳи ифлосии радиатсионии истехсолӣ ва муҳити зист, манбаъҳои об таъминкунӣ, маҳсулотҳои ҳӯрокворӣ;

- баҳодихии гигиении вазъияти радиатсионӣ ва дозаи шуоъхӯрии инфиродии кормандон ва гурӯҳҳои алоҳидаи аҳоли, ин чунин шахсони дар қорҳои садамавӣ иштирок кардаанд;

- баҳодихии босамари дезактиватсия ва тасфияи санитарӣ;

- тартиб додани пешниҳодот барои мақомоти иҷроияи ҳокимият ва барои ташкилот оид ба муҳофизати кормандон ва аҳоли бо пешгӯӣ кардани вазъияти радиатсионӣ;

- назорат аз рӯи чамъоварӣ, дуркунӣ ва гӯронидани партовҳои радиатсионӣ.

5.19. Тартиботи махсуси зиндагонии аҳоли дар минтақаҳои ифлосшудаи радиатсионӣ, назорат аз рӯи вазъияти радиатсионӣ дар минтақаҳои мазкур, ба ҳисоб гирифтани дозаи шуоъхӯрии аҳоли, ки аз ҷониби мақомоти иҷроияи ҳокимият бо тафсирии мақомоти танзимгари давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ муқаррар карда мешавад.

5.20. Дар минтақаҳои ба ифлосшавии радиатсионӣ дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ осебдида бояд иҷро карда шаванд:

- назорати радиатсионӣ бо баҳодихии дозаи шуоъхӯрии аҳоли аз ҳисоби ифлосшавии радиатсионии минтақа, агар ин доза аз 10 мкЗв/сол зиёдтар бошад;

- назорати радиатсионӣ аз рӯи дигар намудҳои асосии шуоъхӯрии аҳоли;

- пасткардани дозаи мутаносибгардонидашуда аз рӯи ҳамаи намудҳои асосии шуоъхӯрӣ, агар дозаи шуоъхӯрии аҳоли аз ҳисоби ифлосии радиоактивии минтақа аз 1,0 мЗв/сол зиёд бошад;

- мутаносибгардонии чорабиниҳои муҳофизатие, ки ба зиндагонии мӯҳтадили аҳоли, фаъолияти хоҷагидорӣ ва иҷтимоӣ минтақаро ҳалалдор намесозад, агар дозаи шуоъхӯрӣ аз ҳисоби ифлосии радиатсионии минтақа зиёдтар аз 0,1 мЗв/сол ва на зиёдтар аз 1,0 мЗв/сол бошад.

5.21. Маъмурияти ташкилоте, ки дар минтақаи аз ифлосшавии радиатсионӣ осебдида фаъолияти хоҷагидорӣ мекунад барои кормандон шароити кориеро таъмин месозад, ки дар натиҷаи он шуоъхӯрии кормандон аз ҳисоби ифлосии радиатсионӣ аз 5 мЗв/сол зиёд нагардад. Дар ташкилотҳое, ки шуоъхӯрии кормандон аз ҳисоби ифлосии садамавӣ аз 1 мЗв/сол зиёд аст, ҳадамоти бехатарии радиатсионӣ ташкил карда мешавад, ки назорати радиатсиониро амалӣ мегардонанд ва чорабиниҳоро оид ба паст кардани шуоъхӯрии кормандон мувофиқи принсипи мутаносибгардонӣ, мегузаронанд. Тартиби назорати радиатсионӣ бо мақомоти танзимгари давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ мувофиқат гардонидани мешавад.

6. Таъминоти тиббии бехатарии радиатсионӣ

6.1. Таъмини тиббии бехатарии радиатсионии кормандон ва аҳолии гирифтори шуоъхӯрӣ гардида, муоинаи тиббӣ, пешгирии бемориҳо, дар ҳолати зарурӣ таъбиқ ва офияти шахсоне, ки дар саломатии онҳо ягон таъсири муайян гардидааст, дар бар мегирад.

6.2. Ҳамаи ашхоси бо манбаъҳои афканишоти ионофар сару қор дошта (кормандони гурӯҳи А) бояд, муоинаи тиббии пешакиро (ҳангоми ба қор қабулшавӣ) ва давравиро мувофиқи моддаи 31 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъмини амнияти санитарии эпидемиологии аҳоли», ба тартиби муқаррарнамудаи Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон, гузаронида мешавад.

6.3. Кормандоне, ки аз гузаштани муоинаи тиббӣ саркашӣ мекунанд ба қор роҳ дода нашаванд.

6.4. Ҳангоми иҷро кардани намуди муайяни фаъолият дар соҳаи истифодабарии энергияи атомӣ, талабот ба гузаронидани муоинаи тиббӣ ва муоинаи психофизиологӣ, номгӯи аломати манъи тиббӣ ва номгӯи вазифаҳое, ки ба онҳо аломатҳои манъи тиббӣ фаро гирифта мешавад, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

6.5. Шахсони дар минтақаҳои аҳолинишине, ки барои онҳо статуси қитъаи ифлосии радиатсионӣ муқаррар карда шудааст, муоинаи тиббӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ гузаронида мешавад.

6.6. Дар ҳолате, ки кормандон метавонад гирифтори дигар таъсироти омилҳои зараррасони (физикӣ, кимёвӣ, биологӣ ва ғ) гарданд, чораҳои муҳофизатии тиббӣ бояд бо назардошти таъсири якҷояшавии ҳамаи омилҳои зараррасони истехсолӣ гузаронида шаванд.

6.7. Баъди гузаронидани муоинаи даври пешакии тиббӣ ҷудо кардани гурӯҳи қайди диспансерӣ, бо назардошти якҷояшавии ҳамаи омилҳои номусоиди таъсиркунанда, мувофиқи мақсад мебошад.

6.8. Ҳангоми дар ҳолати саломатии ашхосе аз кормандон аломатҳои манъ, ки ба идома додани кор бо манбаъҳои афканишот монё мешавад, масъалаи оиди гузаронидани ин шахсон ба ҷои кори муваққатӣ ё доимии бо манбаъҳои афканишот ноалоқаманд, дар ҳар як ҳолати аниқ алоҳида бо ба назардошти хусусиятҳои санитарияи гигиениии шароити корӣ ҳал карда мешавад.

6.9. Ҳангоми муоинаи даври тиббӣ бояд шахсони ба табобат мӯҳтоҷ, бояд шахсони бо сатҳи хатари пайдоиши бемориҳои аз радиатсия вобастагидошта баланд ошкор карда шаванд ва нисбати ин шахсон бояд системаи чораҳои профилактикӣ андешида шавад. Шахсони бемориашон муайян гардида бояд ба амбулатория ё ба табobati статсионарӣ ва ҳангоми зарурат ба офият равона карда шаванд.

6.10. Дар муассисаи тиббии ба ташкилотие, ки корхоро бо манбаъҳои афканишот анҷом медиҳанд, хизматрасонӣ менамояд, дар ҳолатҳои шуоъхӯрии садамавӣ бояд дошта бошад:

- асбобҳои назорати радиатсионӣ;
- воситаҳои дезактиватсияи пӯсти бадан, ҷоҳои сӯхта ва захмҳо (ҳангоми кор бо моддаҳои радиатсионӣ дар намуди кушода);
- воситаҳои тезонидани хориҷ кунии радионуклидҳо аз бадан;
- радиопротекторҳо.

6.11. Муоинаи даври тиббии ашхосе аз кормандони гурӯҳи А баъд аз қатъ кардани корҳо бо манбаъҳои афканишот дар ҳамон муассисаи тиббии вақти иҷрои корҳои мазкур ё дар дигар муассисаи тиббии идорае, ки дар онҳо корхоро бо манбаъҳои афканишот анҷом додаанд, гузаронида мешавад.

6.12. Муоинаи тиббии ашхосе аз аҳоли, гирифтори шуоъхӯрии дозаи босамар зиёдтар аз 200 мЗв ё бо дозаи ҷамъшудаи зиёда аз 500 мЗв аз яке аз манбаъҳои шуоъхӯрии асосӣ, ё 1000 мЗв аз тамоми манбаъҳои шуоъхӯрӣ, аз ҷониби идораи тандурустии минтақавӣ ташкил карда мешавад.

6.13. Бо мақсади баҳодиҳии таъсири афканишоти ионофар ба саломатии кормандон ва аҳоли мақомоти танзимгар дар соҳаи таъмини беҳатарии радиатсионӣ регистри давлатии радиатсионӣ эпидемиологиро ташкил мекунад, тартиби ташкил кардани онро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

6.14. Алоқамандии сабабу оқибатҳои беморӣ, маҷрӯҳӣ, ё марг бо фаъолияти касбӣ, ё шуоъхӯрии садамавӣ аз ҷониби шӯрои экспертҳо ва мақомоти дигаре, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд, муқаррар карда мешавад.

6.15. Барои солимгардонии саломатии кормандон ва аҳолие, ки гирифтори шуоъхӯрӣ гардидаанд бояд ба ратсионии хурокаи онҳо иловаҳои хурокаи бо таъсири зиддисаратонӣ ва иммунопротекторие, ки Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон тафсия медиҳад, дохил карда шаванд.

6.16. Инчунин зарур аст, ки тарғиботи тарзи ҳаёти солимро бомаҳсул гузаронида ба паҳншавии хислатҳои бадӣ инсонӣ (сигоркашӣ, истеъмоли шароб ва ғ) муҳолифат нишондод.

7. Чораҳои ҷазо нисбати вайронкунии талаботи меъёр ва қоидаҳои он ба бехатарии радиатсионӣ

Барои вайронкунии қонунгузориҳои санитарӣ ҷавобгарии интизомӣ, маъмури ва ҷинояти мувофиқи моддаи 32 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарии радиатсионӣ» ва моддаи 56 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъмини амнияти санитарии эпидемиологӣ аҳоли» муқаррар карда мешаванд.

Ҷавобгарии маъмури барои вайронкунии қонунгузориҳои санитарии зерин муайян карда мешавад:

- вайрон кардани талаботи санитарии эпидемиологӣ нисбат ба биноҳои истиқоматӣ, ба истифодаи биноҳои истеҳсолӣ, ҷамъиятӣ, иморат, иншоот, таҷҳизот ва нақлиёт;

- вайрон кардани талаботи санитарии эпидемиологӣ нисбат ба ташкили ғизои аҳоли, маҳсулоте, ки ба қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид мегардад, молҳои таъиноти истеҳсолю техникаӣ, кимёвӣ, биологӣ ва навъҳои алоҳидаи озуқаворӣ, ки барои инсон хатарнок аст, молҳои барои этиҷоти шахсӣ ва маишӣ, молҳои озуқа, иловагӣҳои озуқавӣ, молҳои барои эҳтиҷоти шахсӣ, ашъеи хоми озуқаворӣ, инчунин маводу молҳои бо онҳо робитадошта, технологияҳои нави истеҳсолот;

- барои вайрон кардани талаботи санитарии эпидемиологӣ нисбат ба объектҳои об, оби нӯшокӣ ва таъминоти аҳоли бо об, ҳавои атмосферӣ, ҳавои шаҳрҳо ва нуқтаҳои аҳолинишин, ҳавои биноҳои маҳалли истиқомати доимӣ ва муваққати одамон, хок, таркиби қаламрави нуқтаҳои аҳолинишин ва майдончаҳои саноатӣ, ҷамъоварӣ, истифода, безаргардонӣ, интиқол, ниғаҳдошт ва гӯронидани партовҳои истеҳсолӣ ва маишӣ, инчунин нисбат ба тарҳрезӣ ва сохтмони шаҳрҳо ва нуқтаҳои аҳолинишин;

- вайрон кардани талаботи санитарии эпидемиологӣ нисбат ба шароити меҳнат, тарбия ва бозомӯзӣ, кор бо манбаъҳои омилҳои физикӣ таъсир ба инсон, кор ба маводи биологӣ, организмҳои биологӣ ва микробиологӣ ва токсинҳои онҳо;

- иҷро накардани чорабиниҳои санитарии гигиенӣ ва зиддиэпидемикӣ;

8. Истилохот ва муайянкунандаҳо

Мутобиқи Меъёрҳо ва Қоидаҳои мазкур истилохот ва муайянкунандаҳои зерин қабул карда шудаанд.

8.1. **Садамаи радиатсионии лоиҳавӣ** – садамае, ки барои он дар лоиҳа ҳолатҳои радиатсионии ибтидоӣ ва интиҳой муайян карда шудааст ва системаи бехатарӣ пешбинӣ карда шудааст.

8.2. **Фаъолнокӣ (А)**- ченаки радиоактивнокии ягон миқдори радионуклид дар ин ҳолати энергетикӣ дар ҳамин лаҳзаи вақт қарор дорад:

$$A = \frac{dN}{dt},$$

дар ин ҷо dN – миқдори табилолхӯи худбахудрӯйдихии ядроии дарчашмдошта аз ин ҳолати энергетикӣ, ки дар воҳиди вақти dt ба вуқӯъ меафтад. Воҳиди фаъолнокӣ беккерель (Бк) мебошад.

Воҳиди ғайрисиستمавии фаъолнокӣ кюри (Ки), ки қаблан истифода мешуд, $3,7 \times 10^{10}$ Бк-ро ташкил медиҳад.

8.3. **Фаъолнокии минималии муҳим (ФММ)** – фаъолнокии манбаи кушодаи афканишоти ионофар дар дохили бино ва дар ҷои қорӣ, ки ҳангоми зиёдшавии он барои истифодабарии ин манбаъҳо иҷозатномаи ҳадамоти давлатии санитарӣ эпидемиологӣ зарур мебошад, агар дар ин маврид инчунин фаъолнокии ҳоси минималии муҳим низ зиёд шудааст.

8.4. **Фаъолнокии ҳоси минималии муҳим (ФХММ)**- фаъолнокии ҳоси манбаи кушодаи афканишоти ионофар дар дохили бино ва дар ҷои қорӣ, ки ҳангоми зиёдшавии он барои истифодабарии ин манбаъҳо иҷозатномаи ҳадамоти давлатии санитарӣ эпидемиологӣ зарур мебошад, агар дар ин маврид инчунин фаъолнокии минималии муҳим низ зиёд шудааст.

8.5. **Фаъолнокии ҳос (ҳачмӣ)** – нисбати фаъолнокии радионуклид A дар модда бар массаи m (ҳачми V) модда:

$$A_m = \frac{A}{m}; \quad A_v = \frac{A}{V}.$$

Воҳиди фаъолнокии ҳос - беккерель дар килограмм, Бк/кг. Воҳиди ҳачмии фаъолнокӣ - беккерель дар метри мукааб, Бк/м³.

8.6. **Фаъолнокии эквивалентии мувозинатии ҳачмии (ФЭМХ)** - маҳсулҳои духтарии изотопҳои радон - ^{222}Rn ва ^{220}Rn – ҳосили ҷамъи фаъолнокии ҳачмии маҳсулҳои духтарии изотопҳои барқашаи радон - ^{218}Po (RaA); ^{214}Pb (RaB); ^{214}Bi (RaC); ^{212}Pb (ThB); ^{212}Bi (ThC) мутаносибан:

$$(\text{ФЭМХ})_{\text{Rn}} = 0,10 A_{\text{RaA}} + 0,52 A_{\text{RaB}} + 0,38 A_{\text{RaC}}$$

$$(\text{ФЭМХ})_{\text{Tn}} = 0,91 A_{\text{ThB}} + 0,09 A_{\text{ThC}},$$

дар инҷо A_i - Фаъолнокии ҳачмии маҳсулҳои духтарии изотопҳои радон

8.7. **Моддаи радиоактивӣ** – моддаи дар ҳама ҳолатҳои агрегатӣ дорои радионуклидҳои бо фаъолнокие, ки талаботҳои Меъёр ва Қоидаҳои мазкур онҳоро фаро мегирад.

8.8. **Зарбҳои барқашаи** барои намудҳои ҷудоғонаи афканишот ҳангоми ҳисоби дозаи эквивалентӣ (W_R) – зарбкунандаҳои дозаи фурубурда дар ҳифзи радиатсионӣ истифодашаванда, ки самаранокии нисбии намудҳои гуногуни афканишотро дар таъсири мутақобилаи эффектҳои биологӣ ба ҳисоб мегирад.

Фотонҳои дорои ҳамагуна энергия.....	1
Электронҳо ва муонҳои дорои ҳамагуна энергия.....	1
Нейтронҳо бо энергияи камтар аз 10 кэВ	5
аз 10 кэВ то 100 кэВ	10
аз 100 кэВ то 2 МэВ	20
аз 2 МэВ то 20 МэВ	10
зиёда аз 20 МэВ.....	5
Протонҳо бо энергияи зиёда аз 2 МэВ, ғайр аз протонҳои боздеҳ.....	5

Альфа-заррачаҳо, пораҳои тақсимшавӣ, ядроҳои вазнин 20

Эзоҳ: Ҳамаи қиматҳо ба афканишоти ба бадан афтанда, дар мавриди афканишоти дарунӣ ба афканишоти хангоми табаддулоти ядрои мансуб мебошанд.

8.9. **Зарибҳои баркашида** барои бофтаҳо ва узвҳо хангоми ҳисоби дозаи босамар (W_T) – зарбкунандаҳои дозаи эквивалентӣ дар узвҳо ва бофтаҳои дар муҳофизати радиатсионӣ барои ҳисоби ҳассосияти гуногуни узвҳо ва бофтаҳои гуногун дар бавучуд омадани эффектҳои стохастикии радиатсия:

Мояҳо-----	0,20
Мағзи устухон (сурх)-----	0,12
Рӯдаи ғафс-----	0,12
Шуш-----	0,12
Меъда-----	0,12
Шошадон-----	0,05
Ғадуди сарисина-----	0,05
Чигар-----	0,05
Сурхрӯда-----	0,05
Ғадуди сипаршакл-----	0,05
Пӯст-----	0,01
Хучайраҳои сатҳи устухон-----	0,01
Дигарҳо-----	0,05*

*Хангоми ҳисобҳо ба ҳисоб гирифта мешавад, ки ба «Дигарҳо» ғадудҳои зери гурда, майнаи сар, узвҳои нафаси қисми аз сарисина боло, рӯдаи борик, гурдаҳо, бофтаҳои мушакӣ, ғадуди зери меъда, испурч, ғадуди шохчашакл ва бачадон дохил мешавад.

Дар он ҳолатҳои истисноӣ, вақте ки яке аз ин узвҳо ё бофтаҳои зикршуда дозаи муодили аз дозаи аз ҳама зиёд афзунтарро қабул мекунад, яке аз ин дувоздаҳ узвҳо ё бофтаҳо, ки барои онҳо зариби баркашида муайян карда шудааст, бояд ба ин узв ё бофта зариби баркашидаи 0,025 сабт карда шавад, ба узвҳо ё бофтаҳои боқимонда аз сатри «Дигарҳо» зариби чамбӣ баробар ба 0,025 сабт карда шавад.

8.10. **Мудохила** – амалиёте, ки ба кам кардани эҳтимолияти шуоҳурии ё ин ки доза ё оқибатҳои номусоиди шуоҳурӣ равона карда шудааст.

8.11. **Гуруҳи нозук** (критическая) – гуруҳи ашхосе аз аҳоли (на камтар аз 10 нафар) бо як ё якчанд нишонаҳои монанд – чинс, синну сол, шароитҳои иҷтимоӣ ё касбӣ, ҷои истиқомат, ратсионӣ хурок, ки ба таъсири радиатсионии аз ҳама зиёд бо ин роҳи шуоҳурӣ аз ин манбаъ дучор гаштаанд.

8.12. **Дезактивация** – хорич ё кам намудани ифлосҳои радиоактивӣ аз ягон сатҳ ё аз ягон муҳит.

8.13. **Дозаи фурубурдашуда (D)** – бузургии энергияи афканишоти ионофар, ки ба модда дода мешавад:

$$D = \frac{d\bar{e}}{dm},$$

дар ин ҷо $d\bar{e}$ - энергияи миёнаи афканишоти ионофар, ки дар ҳаҷми элементарӣ қарор дошта, ба модда дода шудааст, ва dm - массаи модда дар ин ҳаҷм.

Энергия мумкин аст аз рӯи ҳаҷми дилхоҳ ба ҳисоби миёна дароварда шавад ва дар ин ҳолат дозаи миёна ба энергияи пурраи ҳаҷми додашуда, нисбат ба массаи ин ҳаҷм баробар мешавад. Дар ченакҳои СИ дозаи фурубурдашуда ба ҷоулҳо нисбат ба килограмм ($\text{Ч} \cdot \text{кг}^{-1}$) ҳисоб карда мешавад ва номи махсуси - грей (Гр) дорад. Ченаки қаблан истифодашавандаи рад ба 0,01 Гр баробар аст.

8.14. **Доза дар узв ё бофтаҳо (D_T)** – дозаи миёнаи фурубурдашуда дар узв ё бофтаи муайяни бадани инсон:

$$D_T = (1/m_T) \int_{m_T} D \times dm,$$

дар ин ҷо m_T – массаи узв ё бофта, ва D - дозаи фурубурдашуда дар қисми масса dm .

8.15. **Дозаи муодил ($H_{T,R}$)** - дозаи фурубурдашуда дар узв ё бофта, ба зариви баркашида зарбкардашудаи мувофиқ барои ин намуди афканишот, W_R :

$$H_{T,R} = W_R \cdot D_{T,R},$$

дар ин ҷо $D_{T,R}$ - дозаи фурубурдашудаи миёна дар узв ё бофта T ва W_R - зариви баркашида барои афканишоти R .

Ҳангоми таъсири намудҳои гуногуни афканишот бо зарибҳои гуногуни баркаш, дозаи муодил ҳамчун маҷмӯи дозаҳои муодили ин намудҳои афканишот муайян карда мешавад:

$$H_T = \sum_R H_{T,R}$$

Воҳиди дозаи муодил зиверт (Зв) мебошад.

8.16. **Дозаи босамар (E)** - бузургии, ки ҳамчун ченаки хавфи бавучудоии оқибатҳои дури шуоафканиши тамоми бадани инсон ва узвҳо ва бофтаҳои алоҳидаи он, бодарчашмдошти радиоҳасосии онҳо истифода мешавад. Он ба маҷмӯи ҳосили зарби дозаҳои муодил дар узвҳо ва бофтаҳо бар зарибҳои баркаши мувофиқ ифода мекунад

$$E = \sum_T W_T \times H_T,$$

дар ин ҷо H_T - дозаи муодил дар узв ё бофтаи T , W_T - зариви баркаш барои узв ё бофтаи T .

Воҳиди дозаи босамар Зиверт (Зв) мебошад.

8.17. **Дозаи муодил ($H_T(t)$) ё босамар ($E(t)$)** ҳангоми шуоҳурии дохилии чашмдошт - доза дар вақти t , ки баъд аз ба организм дохил шудани моддаи радиоактивӣ гузаштааст:

$$H_T(\tau) = \int_{t_0}^{t_0+\tau} H_T(t) dt,$$

$$E(\tau) = \sum_T W_T \times H_T(\tau),$$

дар ин ҷо t_0 - лаҳзаи дохилшавӣ, $H_T(t)$ - тавоноии дозаи муодил дар лаҳзаи вақти t дар узв ё бофта T .

Модомки t муайян карда нашудааст, онро мебояд ҳамчун баробар ба 50 сол барои калонсолон ва 70 сол барои кӯдакон ҳисобид.

8.18. **Дозаи босамар (муодил)-и солона** - маҷмӯи дозаҳои босамар (муодил)-и шуоҳурии берунӣ, ки дар давоми соли тақвимӣ ва дозаҳои босамар (муодил)-и шуоҳурии дарунӣ чашмдошт, ки бо воридшавии радионуклидҳо ба организм дар давоми ҳамин сол вобаста аст.

Воҳиди дозаи босамар солона Зиверт (Зв) мебошад.

8.19. **Дозаи босамари коллективӣ** - ченаки хатари коллективии бавучудоии эффектҳои стохастикӣ шуоҳурӣ; он ба маҷмӯи фардии дозаҳои босамар баробар аст. Воҳиди дозаи босамари коллективӣ одам-зиверт (од.-Зв) мебошад.

8.20. **Дозаи баргарафшаванда** - дозаи пешбини оқибати садамаи радиатсионӣ, метавонад тавассути чорабиниҳои муҳофизатӣ баргараф карда шавад.

8.21. **Ифлосии радиоактивӣ** - мавҷудияти моддаҳои радиоактивӣ дар сатҳ, дохили мавод, дар ҳаво, дар бадани инсон ё дар ҷойҳои дигар, ки аз миқдори муқарраркардашудаи Меъёрҳо ва Қоидаҳои мазкур зиёдтар мебошад.

8.22. **Ифлосии сатҳии ҷудонашаванда (устувор)** - моддаҳои радиоактивӣ, ки ҳангоми ҳамтаъсирӣ ба ҷисмҳои дигар намегузаранд ва ҳангоми дезактивизатсия баргараф намешаванд.

8.23. **Ифлосии сатҳии ҷудошаванда (ноустувор)** - моддаҳои радиоактивӣ, ки ҳангоми ҳамтаъсирӣ ба ҷисмҳои дигар мегузаранд ва ҳангоми дезактивизатсия баргараф мешаванд.

8.24. **Ҳулосаи санитарии эпидемиологӣ** - ҳуҷҷати ташкилоти иҷозатдиҳанда, ки дар давоми вақти муқаррар карда шуда

8.25. **Гӯронидани партовҳои радиоактивӣ** - ҷойгиркунии бехатари партовҳои радиоактивӣ ба мақсади минбаъд ба даст овардани онҳо.

- 8.26. **Минтақаи мушоҳида** – сарзамини берун аз ҳудуди минтақаи муҳофизати санитарӣ, ки дар он ҷо назорати радиатсионӣ гузаронида мешавад.
- 8.27. **Минтақаи садамаи радиатсионӣ** - сарзамине, ки дар он воқеаи садамаи радиатсионӣ муқаррар карда шудааст.
- 8.28. **Манбаи афканишоти ионофар** - (дар чорҷубаи ҳуччати мазкур – манбаъи афканишот) моддаи радиоактивӣ ё дастгоҳи паҳнкунӣ ё дорои қобилияти паҳнкунии афканишоти ионофар аст, ки ба он талаботи Меъёрҳо ва Қоидаҳои мазкур фаро гирифта мешавад.
- 8.29. **Манбаи афканишоти табиӣ** – манбаи афканишоти ионофари пайдоиши табиӣ, ки ба он талаботи Меъёрҳо ва Қоидаҳои мазкур фаро мегирад.
- 8.30. **Манбаи афканишоти техногенӣ** - манбаъи афканишоти ионофаре, ки барои истифодаи фойданоки он махсус сохта шудааст ё маҳсули иловагии ин фаъолият ба шумор меравад.
- 8.31. **Манбаи пушидаи радионуклидӣ** - манбаи афканишоте, ки дастгоҳи он паҳншавии радионуклидҳои дар он мавҷударо ба муҳити атроф дар шароитҳои истифодабарӣ ва фарсудаҳои он ба ҳисоб гирифта шудааст.
- 8.32. **Манбаи қушодаи радионуклидӣ** - манбаи афканишоте, ки ҳангоми истифодаи он паҳншавии радионуклидҳои дар он мавҷуда ба муҳити атроф имконпазир аст.
- 8.33. **Категорияи иншооти радиационӣ** – тавсифи иншоот аз рӯи дараҷаи хатари потенсиалӣ барои аҳоли дар шароитҳои муқаррарии фаъолияти он ва ҳангоми эҳтимолияти садама.
- 8.34. **Қвота** - қисми ҳадди дозае, ки барои маҳдудкунии шуоъхурии аҳоли аз манбаи афканишоти техногении аниқ ва роҳҳои шуохурӣ (берунӣ, дохилшавӣ бо об, хурук ва ҳаво) муқаррар карда шудааст.
- 8.35. **Синфҳои кор** – тавсифи кор бо манбаъҳои афканишоти ионофари қушода аз рӯи дараҷаи хатари потенсиалӣ барои кормандон, ки бо талаботи бехатарии радиатсионӣ дар вобастагӣ аз радиозаҳрнокӣ ва фаъолнокии нуклидҳо муайян карда мешавад.
- 8.36. **Назорати радиатсионӣ** – ба даст овардани ахборот дар бораи ҳолати радиатсионӣ аз ташкилот, аз муҳити атроф ва дар бораи дараҷаи шуоъхурии аҳоли (дар худ назорати дозиметрӣ ва радиометриро дарбар мегирад).
- 8.37. **Ҷои корӣ** – ҷои истодани доимӣ ё муваққатии кормандон барои иҷрои вазифаҳои истеҳсолшон дар шароити таъсири афканишоти ионофар дар давоми зиёда аз нисфи вақти корӣ ё ду соат бе танаффус.
- 8.38. **Тавоноии доза** – дозаи афканишот дар воҳиди вақт (сония, дақиқа, соат).
- 8.39. **Аҳоли** – ҳама ашхос, аз ҷумла кормандони берун аз кор бо манбаъҳои афканишоти ионофар.
- 8.40. **Шуоъхурӣ** - таъсири афканишоти ионофар ба одам.
- 8.41. **Шуоъхурӣ садамавӣ** - шуоъхурӣ натиҷаи садамаи радиатсионӣ.
- 8.42. **Шуоъхурии тиббӣ** - шуоъхурии пациентҳо натиҷаи садамаи муоинаи тиббӣ ва табобат.
- 8.43. **Шуоъхурии баланди нақшавӣ** - шуоъхурии нақшавии кормандон ба дозахое, ки аз ҳадҳои дозаҳои муқарраркардашуда зиёданд, бо мақсади огоҳ намудани рушди садамаи радиатсионӣ ё маҳдудкунии паҳншавии он.
- 8.44. **Шуоъхурии потенциалӣ** - шуоъхуриёе, ки метавонад дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ ба вучуд ояд.
- 8.45. **Шуоъхурии табиӣ** - шуоъхуриёе, ки ба манбаъҳои афканишоти табиӣ вобастагӣ дорад.
- 8.46. **Шуоъхурии истеҳсолӣ** - шуоъхурии кормандон аз ҳама манбаъҳои афканишоти ионофари техногенӣ ва табиӣ дар раванди фаъолияти истеҳсолӣ.
- 8.47. **Шуоъхурии касбӣ** - шуоъхурии кормандон дар раванди кори онҳо бо манбаъҳои афканишоти ионофари техногенӣ ва табиӣ.
- 8.48. **Шуоъхурии техногенӣ** - шуоъхурӣ аз манбаъҳои техногенӣ чи дар ҳолатҳои муқаррарӣ ва чи дар ҳолатҳои садамавӣ, ғайр аз шуоъхурии тиббии беморон.

8.49. **Муомилот бо партовҳои радиоактивӣ** - ҳамаи намуҳои фаъолияте, ки бо ғундорӣ, кашонидан, коркард, нигоҳдорӣ ва гуронидани партовҳои радиоактивӣ алоқаманд мебошанд.

8.50. **Иншооти радиатсионӣ** - ташкилоте, ки дар он муомилот бо манбаъҳои афканишоти ионофари техногенӣ гузаронида мешавад.

8.51. **Мақомоти давлатии оид ба назорати бехатарии радиатсионӣ** – мақомоте, ки аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонбарои гузаронидани назорати бехатарии радиатсионӣ ваколатдор карда шудаанд.

8.52. **Партовҳои радиоактивӣ** - моддаҳо дар ҳама ҳолатҳои агрегатӣ, ки дар онҳо микдори радионуклидҳо аз сатҳи дар Меъёрҳо ва қоидаҳои мазкур муқаррар карда шудааст, зиёдтар аст ва барои минбаъд истифодабари пешбинӣ нашудаад.

8.53. **Шиносномаи радиатсионӣ-гигиени ташкилот** - ҳуҷҷате, ки ҳолати бехатарии радиатсиониро дар ташкилот ва дорои тавсия оид ба бехтар намудани он мебошад.

8.54. **Шиносномаи радиатсионӣ-гигиени сарзамин (территория)** – ҳуҷҷате, ки ҳолати бехатарии радиатсионии аҳолии сарзаминро муайян мекунад, ва дорои тавсия оид ба бехтар намудани он мебошад.

8.55. **Кормандон** - ашхосе, ки бо манбаъҳои афканишоти техногенӣ саруқор доранд (гурӯҳи А) ё ки аз рӯи шароитҳои кориашон дар доираи таъсири онҳо қарор доранд (гурӯҳи Б).

8.56. **Ҳадди доза (ХД)** – бузургии солонии дозаи босамар ё муодили шуоъхурии техногенӣ, ки дар шароити муқаррарии қорӣ набояд афзояд. Риоя намудани ҳадди дозаи солон ба вучуд омадани детерминиро пешгирӣ мекунад, вале эҳтимолияти эффектҳои стохастикӣ дар сатҳи ҷоиз маҳфуз мемонад.

8.57. **Ҳадди воридшавии солон (ХВС)** - сатҳи имконпазири воридшавии радионуклиди мазкур ба бадан дар давоми сол, ки хангоми таъсири яккасабаб ба шуоъхурии шартии одам бо дозаи дарназардошта меоварад.

8.58. **Садамаи радиатсионӣ** – аз зери идора баромадани манбаи афканишоти ионофар, ки вайронии таҷҳизот, амалиётҳои нодурусти кормандон, офатҳои табиӣ ё дигар сабабҳо ба вуқӯъ омадааст, ки ба шуоъхурии одамон бо меъёрҳои дар боло муқарраршуда ё ифлосшавии радиоактивии муҳити атроф оварда метавонидаанд ё оварда расонидаанд.

8.59. **Бехатарии радиационии аҳоли** - ҳолати муҳофизатнокии насли кунунӣ ва ояндаи одамон аз таъсири зарарноки афканишоти ионофар барои саломатии онҳо.

8.60. **Қор бо манбаъҳои афканишоти ионофар** - ҳама намуди фаъолият бо манбаъҳои афканишоти ионофар дар ҷои қорӣ, аз ҷумла назорати радиатсионӣ.

8.61. **Қор бо моддаҳои радиоактивӣ** - ҳама намуди фаъолият бо моддаҳои радиоактивӣ дар ҷои қорӣ, аз ҷумла назорати радиатсионӣ.

8.62. **Ҳатари радиатсионӣ** - эҳтимолияти ба вучуд омадани ягон эффекти зарарнок дар одам ё насли ӯ, дар натиҷаи шуоъхурӣ.

8.63. **Минтақаи санитарӣ-муҳофизатӣ** - сарзамини атрофи иншооти радиатсионӣ, ки дар он сатҳи шуоъхурии одамон дар шароитҳои муқаррарии истифодабарии манбаи мазкур метавонад аз ҳадди дозаи муқарраршудаи шуоъхурии аҳоли зиёд гардад.

8.64. **Убургоҳи санитарӣ (Санпропускник)** - комплекси биноҳо, ки барои иваз намудани либосҳо ва пойафзоли қорӣ, тасфияи санитарии кормандон, назорати санитарии ифлосии пӯст, воситаҳои муҳофизати фардӣ, либосҳои махсус ва шахсии кормандон пешбинӣ шудаанд.

8.65. **Шлюзи санитарӣ** - бино байни минтақаҳои объекти радиатсионӣ барои дезактиватсияи пешакӣ ва ивази воситаҳои иловагии муҳофизати фардӣ пешбинӣ шудааст.

8.66. **Воситаҳои муҳофизатии фардӣ** – воситаҳои муҳофизатии кормандон аз шуоъхурии берунӣ, воридшавии моддаҳои радиоактивӣ ба дохили бадан ва ифлосии радиоактивии пӯст.

8.67. **Сатҳи мудохила (СМ)** - сатҳи омили радиатсионӣ, ки дар вақти афзудани он ҷораҳои муайяни муҳофизатӣ бояд гузаронида шаванд.

8.68. **Сатҳи назоратӣ** - Қимати бузургии дозаи назоратшаванда, тавоноии доза, ифлосшавии радиоактивӣ ва ғайра, ки барои назорати ғаврий бо мақсади устувор намудани сатҳи бехатарии радиатсионии бадастовардашуда, минбаъд таъмин намудани пастшавии шуоъхурии кормандон ва аҳоли, ифлосшавии радиоактивии муҳити атроф муқаррар карда мешавад.

8.69. **Дастгоҳ (манбаъ)-и ҳосилкунандаи, афканишоти ионофар** - дастгоҳи электрофизикӣ (дастгоҳи рентгенӣ, суръатфизо, генератор ва ғайра), ки дар онҳо афканишоти ионофар аз ҳисоби тағирёбии суръати зарраҳои заряднок, аннигилятсияи онҳо ва таомулҳои ядрои ба вучуд меояд.

8.70. **Эффектҳои детерминии афканишот** – эффектҳои зараровари биологии аз ҳисоби афканишоти ионофар пайдошудаи бо усули клиникӣ муайяншаванда, ки нисбати онҳо мавҷудияти ҳад доштанашон тахмин карда мешавад ва аз он паст эффект дида намешавад, аммо аз ин баланд- гаронии эффект аз доза вобастагӣ дорад.

8.71. **Эффектҳои стохастикии афканишот** - эффектҳои зараровари биологии аз ҳисоби афканишоти ионофар пайдошуда, ки ҳадди пайдошавии дозагӣ нашошта, эҳтимолияти ба вучуд омадани онҳо ба доза мутаносиб аст ва гаронии зоҳиршавии онҳо аз доза вобастагӣ надорад.

Амали кардани принципҳои асосии бехатарии радиатсионӣ

Принсипи асосноксозӣ

Дар бисёр ҳолатҳои муқаррарӣ санҷиши принципҳои асосноксозӣ бо роҳи муқоиса кардани фоида ва зарар муайян карда мешавад:

$$X - (Y_1 + Y_2) \geq 0, \text{ дар ин ҷо (1)}$$

X - манфиат аз истифодаи манбаъи афканишот ё шароити шуоъхӯрӣ бо аз ҳисоббарории ҳамаи хароҷоте, ки дар сохтан ва истифодаи манбаъи афканишот ё шароити шуоъхӯрӣ, ғайр аз хароҷотҳо барои муҳофизати радиатсионӣ сарф гаштааст;

Y_1 - хароҷот барои ҳамаи чораҳои муҳофизатӣ;

Y_2 – зараре, ки ба саломатии одамон ва муҳити зист аз шуоъхӯрӣ, ки бо чораҳои муҳофизатӣ баргараф карда нашудааст.

Фарқияти байни манфиат (X) ва маҷмӯъи зарарҳо ($Y_1 + Y_2$) бояд аз сифр калон бошад ва ҳангоми мавҷуд будани усулҳои дигари алтернативии ба манфиат (X) ноил гардидан ин фарқият бояд беш аз ин максималӣ бошад. Дар ҳолате, ки баргари манфиат бар зарар ноил намегардад, оид ба номаъқбул будани истифодабарии ин намуди манбаъҳои афканишот, хулоса бароварда мешавад.

Бояд ҷиҳати бехатарии техникӣ ва экологӣ ба назар гирифта шаванд.

Санҷиши риоя кардани принципҳои асосноккунӣ бо санҷиши алоқамандии манфиат ва зарари манбаъи афканишот, дар аксари ҳолатҳо манфиат ва зарар бо нишондиҳандаҳои гуногун ҳисоб карда шуда, на танҳо ба меъёрҳои радиологӣ маҳдуд карда мешаванд, балки омилҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, психологӣ ва дигар омилҳоро низ дарбар мегирад.

Барои манбаъҳои афканишоти гуногун ва шароитҳои шуоъхӯрӣ бузургҳои аниқӣ манфиат (ба даст овардани боигариҳои табиӣ, таъминот бо манзил, маълумоти ташхисӣ (диагностикӣ) ва ғ) хусусиятҳои худро дорад. Бояд онҳоро аз рӯи имкон ба ифодаи умумии манфиат, барои муқоисаи зарари имконпазир аз шуоъхӯрӣ дар фосилаҳои баробари вақт дар намуди камшавии адади одам-сол ҳаёт, ҷамъбаст кард. Дар ин ҳолат қабул карда мешавад, ки шуоъхӯрӣ бо дозаи босамари коллективӣ 1 одам-Зв ба талаф додани 1 одам-соли ҳаёт оварда мерасонад.

Афзалият ба нишондиҳандаи саломатӣ бо муқоисаи манфиати иқтисодӣ, дода мешавад.

Асосноккунии тиббию иҷтимоии таносуби манфиат-зарар метавонад, дар асоси нишондиҳандаҳои микдрои сифатии манфиату зарар барои саломатӣ аз муддати бо шуоъхӯрии алоқаманд, карда мешавад.

Барои баҳодиҳии микдорӣ бояд нобаробарии зерин истифода бурда мешавад:

$$Y_0 > Y_2, \text{ аз ин ҷо} \quad (2)$$

Y_2 - ҳамон қимати дар формулаи (1) оварда шуда,

Y_0 – зарар барои саломати дар натиҷаи рад кардани намуди фаъолияти бо шуоъхӯрӣ алоқаманд.

Баҳодиҳии сифатӣ метавонад бо ёрии формулаи зерин ҳал карда шавад:

$$\Sigma \left(\frac{Z}{D_Z} - \frac{Z_0}{D_{Z_0}} \right) < 0, \text{ дар ин ҷо} \quad (3)$$

Z – шиддатнокии (интенсивность) таъсири омилҳои зараровар дар натиҷаи фаъолияти бо шуоъхӯрӣ алоқаманд;

Z_0 – омилҳои зарароваре, ки ба кормандон ё аҳоли ҳангоми рад кардан аз фаъолияти бо шуоъхӯрӣ алоқаманд, таъсир менамоянд;

D_Z и D_{Z_0} – шиддатнокии (интенсивность) ҷои таъсири омилҳои Z ва Z_0 .

Принсипи муносибгардонӣ

Татбиқи принсипи муносибгардонӣ бояд ҳар вақте, ки гузаронидани чорабиниҳои муҳофизатӣ ба нақша гирифта мешаванд, гузаронида мешавад. Мутасаддиёни нисбати амалигардонии ин принсип ҳадамот ё шахсони масъул оид ба ташкил кардани бехатарии радиатсионӣ дар иншоот ва ё қаламраве, ки дар он ҷо зарурат ба муҳофизати радиатсионӣ ба миён омадааст, мебошанд.

Дар шароитҳои муқаррарии истифодабарии манбаъи афканишот ё шароити шуоъхӯрӣ - муносибгардонӣ (мукамалгардонии муҳофизат) бояд, зимни сатҳи шуоъхӯрӣ дар фосилаи аз ҳадди дозаи мувофиқ то қатъи назар ба сатҳи ками комилан имконпазири дозаи инфиродӣ - 10 мкЗв дар як сол, амалӣ карда шавад.

Амалигардонии принсипи муносибгардонӣ чун принсипи асосноксозӣ бояд бо дастури махсуси методи аз ҷониби мақомоти танзимгари давлатӣ дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ тасдиқгардида, аммо то таҳия намудани онҳо – бо роҳи гузаронидани экспертизаи радиатсионӣ-гигиени хуччатҳои асосноккунанда, амалӣ карда шавад. Дар ин маврид мувофиқи МБР-06 харҷи минималӣ барои мукамалгардонии муҳофизате, ки дозаи босамар то 1 одам-Зв паст мегардонад, ба харҷи даромади яқсолаи фардии миллӣ баробар ба ҳисоб меравад (қимати алфа дар тафсияномаҳои байналхалқӣ овардашуда) ҳисобида мешавад.

**Тавсияҳо оиди гузоштани квота ба шуоъхӯрии аҳоли аз манбаъҳои афканишоти
ионофари техногении алоҳида**

1. Мақсади муқаррар намудани квота роҳ надодан ба зиёдшавии ҳудуди дозаи шуоъхӯрии техногении аҳоли (1 мЗв/сол) буда, дар МБР-06 барои аҳолии гирифтورشудагони шуоъхӯрӣ аз як чанд объектҳои радиатсионӣ ва паст кардани шуоъхӯрии аҳоли аз манбаъҳои техногенӣ мувофиқи принсипи бамеъёрдарорӣ муқаррар карда шудааст.

2. Дар ҳуҷатҳои лоиҳавии объектҳои радиатсионии катигорияи I-ум бояд, квотаи барои шуоъхӯрии аҳоли ҳангоми мӯътадил кори кардани объект муайян карда шавад. Қимати ададии квотаро мебояд бо мақомоти танзимгар дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ мувофиқат гардонид.

3. Квота барои бузургиҳои миёнаи дозаи босамари шуоъхӯрии инфиродии гурӯҳҳои нозуки аҳоли, ки дар минтақаҳои муоинаи объект истиқомат мекунанд, муайян карда мешавад.

4. Квота барои ҳамаи омилҳои радиатсионие (партовҳои ҳавои, партовҳои обӣ ва ғ.), ки аз онҳо шуоъхӯрии гурӯҳи нозуки аҳоли берун аз ҳудуди минтақаи санитарӣ муҳофизати объектҳои радиатсионӣ ҳангоми фаъолияти мӯҳтадили он метавонад аз бузургии муҳими минималӣ 10 мкЗв/сол зиёдтар шавад, муқаррар карда мешавад.

5. Андозаи квота бояд ҳадди имконпазири болоии сатҳи шуоъхӯрии гурӯҳҳои нозуки аҳолиро аз ҳисоби истифодаи муҳтадили манбаъҳои афканишот дар объектҳои радиатсионӣ бо назардошти сатҳи ноилгардидаи таъмини бехатарии радиатсионии аҳолиро тавсиф намояд.

6. Маҷмуи квотаҳо аз манбаъҳои гуногуни афканишот набояд аз ҳудуди дозаи шуоъхӯрии аҳоли, ки МБР-06 муқаррар кардааст зиёд шавад. Фарқият байни ҳудуди доза барои аҳоли ва суммаи квота баяд ҳамчун эҳтиёт дида шавад, ки бузургии он дараҷаи бехатарии радиатсионии аҳолиро аз манбаъҳои афканишоти ионофари техногенӣ баҳо дода шавад.

7. Қимати квота барои ҳисоб кардани сатҳҳои ҷои омилҳои алоҳидаи радиатсионӣ (тавоноии дозаи афканишот дар ҳудуди минтақаи муҳофизати санитарӣ, тавоноии партовҳо ва обпартоҳо, радионуклидҳо дар таркиби объектҳои муҳити зист ва ғ.) ҳисоб карда мешавад.

АКАДЕМИЯИ ИЛМҲОИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
 АГЕНТИИ АМНИЯТИ ЯДРОИ ВА РАДИАТСИОНӢ
 734025, ш. Душанбе, хиёбони Рудаки 33, тел. 27 77 91, факс: 21-55-48, Эл почта: ulmas@tajik.net

ИҶОЗАТНОМА

Серия А

№ 0000002

№ бақайдгирӣ _____ аз « _____ » _____ 20__ с.

Дода шуд _____

ба кӣ (номи шахси ҳуқуқӣ)

Сурогаи ҳуқуқӣ _____

Ба намуди
фаъолият _____намудҳои фаъолият мутобики моддаи 17 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи
иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият»

Шахси ҳуқуқӣ/воқеӣ _____

норму насаб

тел.

Шахси масъул оид
ба бехатарии радиатсионӣ _____

норму насаб

тел.

Замима: номгӯи ҳуҷҷатҳои зарурӣ барои гирифтани иҷозатнома мутобики моддаи 9 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият» ва Низомнома «Дар бораи хусусиятҳои иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №337 аз 1-уми сентябри соли 2005-ум тасдиқ гардидааст.

Мӯҳлати амали иҷозатнома то « _____ » _____ с. 20__

Директори
 Ҷ.М. Агенти амнияти ядроӣ
 ва радиатсионӣ,
 Саринспектор

У. Мирсаидов

Фармоиш –дархост барои интиқоли МАИ

Рақами бақайдгирии ташкилот _____

1. Ном ва суроғаи интиқолдиҳанда _____

2. Ном ва суроғаи фармоишгар _____

3. Номи ташкилоте, ки барои он фармоиш шудааст _____

4. Мояи фармоиш _____

Номгӯи манбаъ	Воҳиди ченкунӣ	Фаъолнокии адад	Миқдори адад дар як сол	Аз он ҷумла бо моҳҳо												Шумораи умумӣ дар як сол (фаъолноки)	Ҳамагӣ, сомони.	
				I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			

Ҳамагӣ _____

Эзоҳ _____

5. Кафолати пардохт _____

«__» _____ с. _____

Роҳбари ташкилот _____

(ном ва насаб)

Муҳосиби калон _____

(ном ва насаб)

Директори ААЯР АИ ҚТ _____

(ном ва насаб)

Қ.М. _____ «__» _____ с. _____

6. Қайди ҳисобҳо дар бораи иҷрои фармоиш-дархост (зимни таҳвил додани яккарата) _____

7. Таърихи фиристондани манбаъ фармоишгар «__» _____ с. _____

Таърихи қабули манбаъ аз ба ҷониби фармоишгар «__» _____ с. _____

Дар 4 нусха .:

нусхаи № 1,2- ба интиқолдиҳанда

нусхаи № -3 ААЯР.

№ 4 – ба фармоишгар

ИҶОЗАТ МЕДИҲАМ

(имзои роҳбари ташкилот)

«___» _____ с _____

Талабот барои додани моддаҳои радиоактивӣ

Хоҳишмандам барои _____

дихед

(мукамал барои кадом намуди кор)

Моддаҳои радиоактивии зерин:

Лозим аст			Амалан дода шуд			
Номгӯи моддаҳо ва намуди омехтаҳо	Микдор (ҳаҷм ё шумораи манбаъҳо)	Фаъолнокии умумӣ	Микдор (ҳаҷм ё шумораи манбаъҳо)	ФЪОЛНОКӢ		№ ва таърихи шаҳодатнома № манъба
				Аз рӯи шаҳодатнома	Ба ҳисоби дар як соат додани модда	
1	2	3	4	5	6	7

Корманд дархост кард

_____

(ном ва насаб)

_____

(номи лаборатория ё сеҳ)

«___» _____ с _____.

Қабул кард _____

(имзо)

Дод масъул оиди маҳфузи
моддаҳои радиоактивӣ

_____

(ном ванасаб)

_____

(номи ташкилот)

_____

(имзо)

Соат __ (барои кӯтоҳумр) «___» _____ г.

Эзоҳ. Дархост дар 2 нусха тартиб дода мешавад

Дафтари даромаду харочоти баҳисобгирии манбаъҳои афканишоти радионуклидӣ

№ р/т	Даромад											Харочот				Бокимонда		Эзоҳ	
	Номи таъминкунанда	№ ва санаи борҳати воридотӣ	Номи манбаъ, асбоб, дастгоҳ, таҷҳизот	Асбоб, дастгоҳ, таҷҳизот				Манбаъ				Ба кӣ дода шуд ё супорида шуд	№ ва санаи борҳат ё талабот	Микдор	Фабрикаи ва рӯзи додан	Микдор	Фабрикаи	Қайд оиди баргардонидан, азқайдбарорӣ ва гуронидан бо нишондодани ҳуҷҷатҳои тасдиқкунанда	
				№ заводӣ	№ ва санаи шаҳодатномаи техникӣ	Арзиш, сомонӣ	№ ё № маҷмӯъ	№ ва санаи додани шаҳодатномаи техникӣ	Микдор	Фабрикаи азрӯи шаҳодатнома	Назорати мавҷудияти манбаъ								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	

Эзоҳ:

1. Ба ҳар як намуди манбаъҳои афканишоти радионуклидӣ саҳифаҳои алоҳида кушода мешаванд.
2. Баҳисобгирии асбобҳо, дастгоҳҳо ва таҷҳизотҳои ба манбаъҳои радионуклидӣ якҷоябуда аз баҳисобгирии моддаҳои радиоактивӣ алоҳида (дар дафтари алоҳида) бурда мешавад.
3. Дафтари баҳисобгирӣ доимӣ нигоҳ дошта мешавад.

ТАСДИҚ МЕКУНАМ

(имзои роҳбари ташкилот)

«__» _____ с _____

СанадДар бораи сарф кардан ва аз қайд баровардаи манбаъҳои афканишоти
радионуклидии ташкилот

(номи ташкилот)

Санади мазкур бо кормандон _____ тартиб дода шуд

(ном ва насаб)

Роҳбари кор _____

(ном ва насаб)

Дар бобати қабул аз рӯи дархости № _____ «__» _____ Г.
Моддаҳои радиоактивии _____

(номгӯӣ, рақами манбаъ ё рақами миқдори мол, рақам ва таърихи шиноснома)

ба миқдори _____ бо фаъолнокии хос _____
ва фаъолнокии умумӣ _____
аз рӯи ченкунии _____ с _____ дақиқа (арзиши аввала _____ сомони.)
«__» _____ с _____ барои _____

истифода шудааст

(тафсифи кор нишондода шавад)

Кор гузаронида шуд бо _____

(ном ва насаби кормандон)

Дар рафти кор _____

(тафсифи кӯтоҳ дар бораи рух додан бо нуклиди ибтидоӣ)

Партовҳо дар намуди _____
Ба гӯронидан супорида шуд бо ҳучати № _____ аз «__» _____ с _____.
Боқибмондаи моддаҳо _____ ба миқдори _____
Фаъолнокии умумӣ _____
«__» _____ с _____

Роҳбари кор _____

(имзои)

Корманд _____

(имзои)

Шахси масъул оид ба ниғаҳдории нуклидҳо гуронидани
нуклидҳо _____

(ном ва насаб)

(имзои)

«__» _____ с _____.

ИҶОЗАТНОМА

Хулосаи мутобиқ будани шароитҳо ва усулҳои интиқоли моддаҳои радиоактивӣ ва маводҳои ядрӣ, дастгоҳу таҷҳизотҳо бо манбаҳои афканишот ва партовҳои радиоактивӣ ба қоидаҳои санитарӣ

1. Номи ташкилот _____
2. Намуди нақлиёт (нақлиёт, прицеп, қатори р/о) _____
рақами _____
3. Таҷҳизоти нақлиёт _____
4. Таъминот бо маҷмӯаи садамавӣ _____
5. Дар асоси тафтиши санитарӣ ва натиҷаҳои назорати дозасанҷӣ ба интиқол иҷозат дода мешавад:
а) борпечҳо бо моддаҳои радиоактивӣ, дастгоҳу таҷҳизотҳо бо манбаҳои радионуклидӣ _____

(миқдор, категорияи борпеч ва фаъолнокии суммавӣ нишон дода шавад)

- б) партовҳои радиоактивӣ (моё, сахт)

(қайд карда шавад)

(намуди партовҳо ва фаъолнокии онҳо нишон дода шавад)

Санаи додани иҷозатнома

« ____ » _____ с _____.

Мӯҳлати амал то

« ____ » _____ с _____.

Ҷ. М. Директори ААЯР АИ ҶТ

« ____ » _____ с _____.

Фаъолнокии хоси ҷоизи радионуклидҳои дарозумри асосӣ
барои истифодабарии бемахдуди металлҳо

Радионуклидҳо	Даври нимкоҳиш	Фаъолнокии хоси ҷоизи радионуклиди i -уми алоҳида DK_i , кБк/кг
^{54}Mn	312 ш/р	1,0
^{60}Co	5,3 сол	0,3
^{65}Zn	244 ш/р	1,0
^{94}Nb	$2,0 \times 10^4$ сол	0,4
$^{106}\text{Ru} + ^{106m}\text{Rh}$	368 ш/р	4,0
^{110m}Ag	250 ш/р	0,3
$^{125}\text{Sb} + ^{125m}\text{Te}$	2,8 сол	1,6
^{134}Cs	2,1 сол	0,5
$^{137}\text{Cs} + ^{137m}\text{Ba}$	30,2 сол	1,0
^{152}Eu	13,3 сол	0,5
^{154}Eu	8,8 сол	0,5
$^{90}\text{Sr} + ^{90}\text{Y}$	29,1 сол	10,0
^{226}Ra	$11,6 \times 10^3$ сол	0,4
^{232}Th	1×10^{10} сол	0,3

Эзоҳ. Зимни мавҷудияти n радионуклидҳо дар металл қимати фаъолнокии хоси ҷоизи радионуклидҳои алоҳида Q_i бояд таносуби $\sum Q_i / DK_i < 1$ –ро қаноат кунонад.

Зарбкунандаҳо ва пешвандҳо барои гардонидани каратҳои даҳӣ ва ҳиссаҳои ва номгӯи онҳо

Зарбкунанда	Пешванд	Ишораи пешванд		Зарбкунанда	Пешванд	Ишораи пешванд	
		Байналхалқӣ	Русӣ			Байналхалқӣ	Русӣ
10^{18}	Экса	E	Э	10^{-1}	Деци	d	д
10^{15}	Пега	P	П	10^{-2}	Сантӣ	c	с
10^{12}	Тера	T	Т	10^{-3}	Милли	m	м
10^9	Гига	G	Г	10^{-6}	Микро	mk	мк
10^6	Мега	M	М	10^{-9}	Нан о	n	н
10^3	Кило	k	к	10^{-12}	Пико	p	п
10^2	Гекто	h	г	10^{-15}	Фемто	f	Ф
10^1	Дека	da	да	10^{-18}	Атто	a	А

Мутаносибии байни воҳидҳои СИ ва воҳидҳои ғайрисиستمавии Ҷаёлоқӣ ва тавсифоти майдони афқанишот

Бузургӣ ва рамзи он	Номгӯй ва ишораи воҳидҳо		Вобастагӣ байни воҳидҳо
	Воҳиди СИ	Воҳиди ғайрисиستمавӣ	
Ҷаёлоқӣ, А	Беккерель (Бк), Ба як қоҳиш дар як сония баробар аст (қоҳиш/с)	Кюри (Ки)	1 Ки = 3,700·10 ¹⁰ қоҳиш/с = = 3,700·10 ¹⁰ Бк; 1 Бк = 1 қоҳиш/с; 1 Бк = 2,703·10 ⁻¹¹ Ки
Зичии сели I ё ҷараёни энергияи зарра J _E	Ватт бар метри квадратӣ (вт/м ²), баробар ба як джоул бар метри квадратӣ дар як сония [Дж/(м ² ·с)]	Эрг бар сантиметри квадратӣ дар як сония [эрг/(см ² ·с)] ё мегаэлектрон-вольт бар сантиметри квадратӣ дар як сония [МэВ/(см ² ·с)]	1 эрг/(см ² ·с) = 1·10 ⁻³ Дж/(м ² ·с) = 1·10 ⁻³ вт/м ² ; 1 вт/м ² = 1 Дж/(м ² ·с) = 1·10 ³ эрг/(см ² ·с); 1 мэВ/(см ² ·с) = 1,602·10 ⁻⁹ Дж/(м ² ·с) = 1,602·10 ⁻⁹ вт/м ² ; 1 вт/м ² = 1 Дж/(м ² ·с) = 6,24·10 ⁸ МэВ/(см ² ·с)
Дозаи фурубурд D	Грэй (Гр), баробар ба як джоул бар килограмм (Дж/кг)	Рад (рад)	1 рад = 100 эрг/г = 1.10.2 Дж/кг = 1.10.2 Гр; 1 Гр = 1 Дж/кг; 1 Гр = 1 Дж/кг = 104 эрг/г = 100 рад
Тавоноии дозаи фурубурд iJ	Грэй дар сония (гр/с), баробар ба як джоул бар килограмм дар як сония [Дж/(кг·с)]	Рад дар сония (рад/с)	1 рад/с = 1.10.2 Дж/(кг·с) = 1·10 ⁻² Гр/с; 1 Гр/с = 1 Дж/(кг·с) = 1.102 рад/с
Дозаи муодил Н	Зиверт (Зв), баробар ба як грей бар коэффисиенти барқаш барои намуди афқанишот WR [1 гр/W _R = 1 (Дж/кг)/W _R]	Бэр (бэр)	1бэр=1рад/ W _R =(1·10 ⁻² Дж/кг)/ W _R = 1·10 ⁻² Гр/ W _R =1·10 ⁻² Зв 1Зв = 1Гр/ W _R =(1Дж / кг)/W _R = 100рад /W _R = 100бэр
Тавоноии дозаи муодил Н	Зиверт бар сония (Зв/с)	Бэр бар сония (бэр/с)	1 бэр/с = 1·10 ⁻² Зв/с; 1 Зв/с = 100 бэр/с
Дозаи экспозитс-ионӣ*Х	Кулон бар килограмм (Кл/кг)	Рентген (Р)	1 Р = 2,58·10 ⁻⁴ Кл/кг (дақиқ); 1 Кл/кг = 3,88·10 ³ Р (тақрибан)
Тавоноии дозаи экспозитс-ионӣ Х	Кулон бар килограмм дар сония, [Кл/(кг·с)]	Рентген дар сония (Р/с)	1 Р/с = 2,58· 10 ⁻⁴ Кл/(кг·с) (дақиқ); 1 Кл/(кг·с) = 3,88·10 ³ Р/с (тақрибан)
Керма** К	Грэй (Гр), баробар ба як джоул бар килограмм (Дж/кг)	Рад (рад)	1 рад = 100 эрг/г = 1·10 ⁻² Дж/кг = 1·10 ⁻² Гр; 1 Гр = 1 Дж/кг; 1 Гр = 1 Дж/кг = 10 ⁴ эрг/г = 100 рад
Тавоноии керми К	Грэй дар сония (Гр/с), баробар ба як джоул дар як сония, [Дж/(кг·с)]	Рад дар сония (рад/с)	1 рад/с = 1.10.2 Дж/(кг·с) = 1·10 ⁻² Гр/с; 1 Гр/с = 1 Дж/(кг·с) = 1·10 ² рад/с

Эзоҳ: * Барои гамма-афқанишоти энергияаш то 3 МэВ дар ҳаво истифода мешавад. 1Р = 0,87 рад = 0,87·10.2 Гр дозаи дар ҳаво вурӯбурдашуда

** Барои гамма-афқанишот бо энергияи то 10 МэВ керма қариб аз дозаи фурубурд фарқ намекунад.